

EROII NEAMULUI

Fondată în 1996;
Serie nouă
Anul XV,
Nr. 4 (57), 2023

Această publicație a fost tipărită cu sprijinul Consiliului Județean Satu Mare. Responsabilitatea conținutului revine autorilor și nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a Consiliului Județean Satu Mare.

Județul Satu Mare
Consiliul Județean

Ministerul Culturii prin Direcția Județeană pentru Cultură Satu Mare

S.C. SAMGEC SRL
Satu Mare

CEPROM SA
Satu Mare

S.C. EXPEDIENT SRL
Satu Mare

EURO INSOLV SPRL
Satu Mare

S.C. WIILY PROD SRL
Tășnad

S.C. EVEX TURISM S.R.L.
Baia Mare

S.C. Prestări Manopera
Intracomunitară SRL Satu Mare

S.C. CASTRUM REALTY SRL
Negrești-Oaș

S.C. REWNA PREST SRL
Tășnad

Bălan Gheorghiiță
București

S.C. Antepriza Montaj Instalații SA
Baia Mare

Coperta față: Monumentul „Biserica și Armata Română”, Satu Mare

Coperta spate: Catedrala „Adormirea Maicii Domnului” și Monumentul „Biserica și Armata Română”
în seara zilei de 25 Octombrie 2023, Satu Mare

„EROII NEAMULUI” este o revistă de cultură și educație patriotică, apolitică și neguvernamentală, editată trimestrial de Asociația Civică „Tempora” Satu Mare și Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria” - filiala Satu Mare, în colaborare cu Muzeul Județean Satu Mare.

REDACTIA

Redactor coordonator: col. (r) Voicu ȘICHET

Redactori: dr. Viorel CIUBOTĂ, dr. Viorel CÂMPEAN, dr. Daniela BĂLU

Colaboratori (pentru acest număr): pr. prof. univ. dr. habil. Constantin Valer NECULA, pr. dr. Cristian BOLOȘ, col. (rtg.) dr. Constantin MOȘINCAT, prof. dr. Ovidiu T. POP, dr. ing. Luminița Cornelia ZUGRAVU, ing. ec. Cristian MAREȘ, ing. Dariana GROZA, pr. prof. Gheorghe-Radu SĂLĂGIAN, col. (r) ing. Ștefan COȘARCA, prof. Carol C. KOKA, dr. Marta CORDEA, pr. paroh Emil SATMARI, prof. Ana MICLĂUȘ, ing. Claudiu Florian GĂZDAC, prof. Ramona ROMAN, Monica M. CONDAN, ing. Andrei GORȘCOVOZ, Dan PURIC, prof. Emilia BELEANU, ing. Angela FAINA, prof. Veronica IAȚCU

Fotografii: Voicu ȘICHET, Ionică MOLDOVAN, Ștefan COȘARCA

Tehnoredactare computerizată: Vili Alina Marinela PFA

ISSN 2067 - 5801

Contact: Satu Mare, B-dul Vasile Lucaciu nr. 17/8, jud. Satu Mare

Telefon: 0740-084131

e-mail: voicusichet@yahoo.com

www.asociația-tempora.ro

facebook: Asociația Tempora România 100

Toate drepturile rezervate autorilor și redacției. Răspunderea pentru opiniile exprimate în paginile revistei revine în exclusivitate autorilor.

Cuprins

- Pag. 2 Col. (r) Voicu ȘICHET - *Jurnalul cimitirelor și monumentelor eroilor (LVI)*
Pag. 8 Pr. prof. univ. dr. habil. Constantin-Valer NECULA - *Pentru o Teologie a Păcii în vreme de Război. (I) Punct și de la care capăt...*
- Pag. 10 Preot dr. Cristian BOLOȘ - *Modele creștine de eroism (LIII) - Sfântul Ierarh Spiridon al Trimitundeii, făcătorul de minuni, un nou ocrotitor al Sătmăruului*
- Pag. 13 Dr. Daniela BĂLU - *Biserica - Armata - Poporul - 25 Octombrie 2023 - „Doamne, ce cer ai întins azi deasupra noastră!”*
- Pag. 17 Dr. Viorel CÂMPEAN - *Noi informații despre Gavril Lazăr de Purcăreți*
Pag. 25 Col. (rtg.) dr. Constantin MOȘINCAT - *Zona culturală de vest după model francez*
- Pag. 33 Dr. Viorel CIUBOTĂ - *O vizitație protopopească datând din anul 1828*
Pag. 37 Dr. Marta CORDEA - *O nouă contribuție istoriografică referitoare la satul românesc, „Biserica din Hodișa la centenar. 1923-2023”*
- Pag. 39 Pr. paroh Emil SATMARI - *Biserica „Nașterea Maicii Domnului” din Satu Mare la sărbătoarea semicentenarului 1973-2023*
- Pag. 42 Prof. Carol C. KOKA - *Dimitrie Cantemir - Un mare cărturar și umanist*
Pag. 44 Ing. Dariana GROZA - *Eroinele României. Maria Cosma n. Roman - energie, răbdare și stoicism*
- Pag. 48 Dr. Marta CORDEA - *Potăul, în sărbătoare. Lansarea monografiei „Potău. Oameni, locuri și povești”*
- Pag. 51 Dr. Daniela BĂLU - *Revista „Eroii Neamului” - sau familia celor ce ne iubim neamul!*
- Pag. 55 Col. (r) ing. Ștefan COȘARCA - *Caravana „Comemorarea Eroilor Neamului în județul Satu Mare” în comuna Socond - 19 octombrie 2023*
- Pag. 58 Col. (r) Voicu ȘICHET - *Comemorarea Eroilor Neamului la Cionchești și Tătărești. 23 octombrie 2023*
- Pag. 61 Prof. Ana MICLĂUȘ - *Comemorarea Eroilor Neamului în comuna Pomi*
Pag. 63 Col. (r) ing. Ștefan COȘARCA - *Caravana, unică în țară, „Comemorarea Eroilor Neamului în județul Satu Mare”, la ultima activitate din acest an*
- Pag. 65 Ing. Claudiu Florian GĂZDAC - *Programul „Comemorarea Eroilor Neamului în județul Satu Mare” la ceas de bilanț*
- Pag. 67 Prof. Ramona ROMAN - *De ziua Armatei Române, Eroii Neamului comemorați în Comuna Botiz*
- Pag. 68 Ing. ec. Cristian MAREȘ - *Minciuna rusească - 22 iunie 1941*
Pag. 72 Col. (r) Voicu ȘICHET - *Katyn-ul românesc - Masacrul de la Bălți*
Pag. 74 Prof. dr. Ovidiu T. POP - *„Maturizării liceului Mihail Eminescu din Satu Mare 1921-22”*
- Pag. 77 Pr. prof. Gheorghe-Radu SĂLĂGIAN - *Ortodoxia în istoria și societatea contemporană (XII). Relațiile Bisericii Ortodoxe Române cu statul totalitar în conformitate cu Legea Generală a Cultelor, votată la 4 august 1948*
- Pag. 80 Monica M. CONDAN - *Carte omagială, cinste cui te-a scris*
Pag. 82 Ing. Andrei GORȘCOVOZ - *In Memoriam. Ne-a părăsit prietenul Barbu I. Bălan (1936-2023)*
- Pag. 84 Dan PURIC - *Puterea Crucii*
Pag. 86 Prof. Emilia BELEANU - *Eternul George Enescu*
Pag. 88 Dr. ing. Luminița Cornelia ZUGRAVU - *Obiceiuri și tradiții de toamnă la români*
- Pag. 91 Ing. Angela FAINA - *Mănăstirile de la Meteora, Grecia*
Pag. 94 Prof. Veronica IAȚCU - *Interviu cu cavalerii din goticul poetic-muzical, poetul Cristian Bodnărescu și interpretul Albert Manz: cum decapitează demonul*

Jurnalul cimitirelor și monumentelor eroilor (LVI)

Colonel (r) Voicu ȘICHET

Suntem aproape de finalul încă unui an greu, cu multe evenimente internaționale a căror potențială desfășurare/dezvoltare în viitor dă fiori multora, în special oamenilor simpli, care nu înțeleg raționamentul războaielor și, mai ales al celor care le provoacă. De parcă nu era de ajuns războiul ruso-ucrainean, suprapus la debut peste o pandemie universală care ne-a afectat pe toți, a mai venit și această criză israeliano-palestiniană, care tinde să se ducă spre una între civilizații, între cea zisă democratică, reprezentată de Statele Unite, Uniunea Europeană, Israel și aliații lor, și cea condusă după alte principii (autocrație, dictatură, fundamentalism religios), reprezentată de lumea arabă, Federația Rusă și China. Să ne ferească Dumnezeu de o ciocnire directă, fizică între acestea, pentru că finalul ar fi imprevizibil, iar noi, românii, ca de obicei, cu toate alianțele din care facem parte, o să ne trezim din nou la mijloc, prinși în cleștele marilor puteri care nu conțin a se lupta pentru menținerea și lărgirea sferei de influență asupra celor mici. Și, din nefericire, suntem și într-o zonă strategică importantă pentru toți „prădătorii” lumii care-și văd interesele doar la nivel global, geopolitic, chiar dacă proprii cetățeni o duc greu, vorba ceea, „vai mama lor”.

Vom vedea ce va fi... Nutrăm speranța că rațiunea și bunul simț vor învinge, că spiritele se vor calma, iar diferendele existente la ora actuală se vor aplatiza prin dialog și compromisuri, astfel

încât lucrurile să revină cât de cât la normal! Sau, cel puțin, să rămână doar conflicte locale, să nu se extindă fizic asupra întregii lumi. Oricum, și faptul că sunt doar zonale, provoacă multe dificultăți și probleme de ordin social și economic tuturor!

Trecând la specificul revistei și, mai ales al rubricii de față, vom reliefa faptul că cel mai important eveniment din această perioadă a fost marcarea Zilei Armatei Române, la 25 octombrie. Desigur, până la apariția tipărită a acestui număr se vor fi derulat și manifestările de Ziua Națională a României, însă calendarul impus de programul de sprijin financiar din partea Consiliului Județean Satu Mare, conform Legii nr. 350 din 2005, fără de ajutorul căruia nu am reuși să scoatem revista, ne obligă să finalizăm proiectul în prima decadă a lunii decembrie, asta însemnând că la 1 Decembrie 2023 aceasta să fie măcar dată la tipar.

Conform cutumei instaurate de mai mult timp, de buna organizare și desfășurare a manifestărilor dedicate Zilei Armatei Române răspunde Divizia 4 „Gemina” de la Cluj (urmașa glorioasei Armate a IV-a), Instituția Prefectului-Județul Satu Mare și Garnizoana Satu Mare fiind doar parteneri. Drept urmare, cu toată reușita de ansamblu a activităților, reproșurile noastre privind unele scăpări și disfuncții le adresăm organizatorilor.

În primul rând, o problemă mai veche la astfel de activități: nu pot depune coroane, în cadrul ceremonialului oficial, decât Prefectura, Consiliul

Județean, Primăria, Garnizoana și, eventual, vreun minister ce are câte un șef prin Sătmar la data evenimentului, ori cele două camere ale Parlamentului, prin reprezentanții lor din teritoriu. Nu partide politice, alte instituții, școli, asociații, fundații etc. Doar oficialitățile, că doar e sărbătoarea lor, nu a întregii Nații!!!

Acum, de 25 octombrie, să nu le acorzi rezerviștilor militari dreptul de a depune, în cadrul oficial, o coroană de flori în memoria înaintașilor lor căzuți la datorie pe câmpurile de luptă ale războaielor în care Armata Română a fost angrenată, la ordinul factorului politic determinat, în unele cazuri, de voința poporului, și s-a acoperit de glorie, cred că este o lipsă crasă de respect pentru tot ceea ce înseamnă tradiția militară a poporului român. Știm, este o lege care reglementează aceste lucruri, veche de vreo 8-10 ani și pe care am încercat s-o schimbăm pe vremea prefectului dr. Eugeniu Avram, dar onor Parlamentul și Președinția României au respins inițiativa. Că, vezi Doamne, nu o să stea ei pe „poziții” la ceremonii până se perindă pe la monumente toată „prostimea”, că de, ei au treburi importante, de stat!! Adică, de stat și tocat banii țării pe te miri ce prostii... De fapt nu pe prostii, ci închizând ochii și avizând tacit salarii, la stat!!!!, de 20-30 de mii de Euro pe lună, în mână, adică gata impozitați, pentru niște șefi de pe la agențiile guvernamentale ce s-au înmulțit prin România, după 1990, mai ceva ca ciupercile după ploaie. Măcar dacă acești indivizi ar participa la ceremonii și ar achita contravaloarea coroanelor... dar ei achită milioane prin destinațiile exotice ale mapamondului, că aerul din Carpați și briza Mării Negre nu le priesc!!

Dacă tot am marșat pe acest subiect, deraind de la problema noastră punctuală, a rezerviștilor și nu numai, stau și mă întreb: totuși, ce pot să facă cu atâția bani?! Sunt, totuși, sume uriașe! Pentru un om de rând, ca să adune 20.000 Euro, are nevoie de niște ani, de niște eforturi, de niște renunțări la multe, iar unii să ia această sumă într-o singură lună pentru că... CE?! CE FAC ÎN FOLOSUL ȚĂRII PENTRU A MERITA ACEȘTI BANI?! Probabil, mare parte din aceștia ajung în punga partidelor care-i propun și susțin în aceste funcții sau, și mai grav, în buzunarele liderilor care i-au promovat. Cred că aici ar trebui să lucreze serios DNA-ul!!

În fine... să revin. De parcă nu ar fi fost destulă această umilință, când am mers să depunem coroana din partea asociațiilor reunite ale rezerviștilor, plus asociațiile de pensionari din

cadrul Consiliului Județean pentru Problemele Persoanelor Vârștnice, ne-am pomenit cu îndrăgitul artist popular al Sătmarului, prietenul Petrică Mureșan, interpretând un cântec patriotic. Desigur, nu a fost vina lui, ci a celui de la sonorizare care a pus negativul tocmai când noi ne încolonam spre monument!!! Între timp, cele 3 plutoane de militari, cu Drapelul de luptă în frunte, s-au pornit spre defluirea pentru constituirea dispozitivului de defilare, copiii și cetățenii simpli urmându-i, lăsându-ne pe noi, partidele și pe toți cei care au dorit să aducă un omagiu Armatei Române prin depunerea unei coroane/erbe de flori, într-o stânenitoare și aproape penibilă situație de a face acest gest într-un mod de-a dreptul „haiducesc”!! Nu mai vorbesc de locul pe care ni l-au desemnat la ceremonial și alte detalii, care i-au supărat pe rezerviști, în special pe cei de la M.Ap.N., pentru că era, în primul rând, sărbătoarea lor!!

Așa după cum am spus, nu oficialitățile sătmărene sunt vinovate pentru aceste neajunsuri. Lor, chiar trebuie să le mulțumim și să le felicităm pentru ce au reușit să facă, în condițiile date. Voi scoate în evidență doar două aspecte. Primul, faptul că, în timpul defilării gărzii de onoare, zona a fost survolată de 3 elicoptere militare, prefectul Radu Tiberiu Roca dorindu-și foarte mult să ofere și sătmărenilor ceva din amploarea manifestărilor de la Carei. Apropo de Carei, la Ceremonialul din orașul simbol al eliberării țării în octombrie 1944, a fost prezent fostul șef de Stat major al Armatei, fost ministru al apărării și prim-ministru, actualmente președinte al Senatului României, generalul Nicolae Ciucă.

Al doilea lucru pe care doresc să-l evidențiez este „retragerea cu torțe”, pornită de la noul monument ce împodobește Sătmarul, „Biserica și Armata română” – Crucea Brâncovenească, pe care am reușit să îl amplasăm la locul dorit, solicitat și aprobat, chiar în preajma acestei importante zile. Detalii despre acest frumos moment cu care s-a încheiat Ziua Armatei Române 2023, care a fost precedat de un Te Deum oficiat în Catedrala „Adormirea Maicii Domnului” de către preotul paroh dr. Cristian Boloș și preoții militari Alexandru Mircea Căcău din Satu Mare și Gabriel Băban din Baia Mare, puteți afla din articolul colegei noastre dr. Daniela Bălu. Doresc doar să mulțumesc domnului director al Direcției Județene pentru Cultură Satu Mare, Zamfir Danciu, și comandantului Garnizoanei Satu Mare, Lt. colonel Gheorghe Balazs, pentru placheta, respectiv medalionului acordat cu acest prilej părintelui dr.

Cristian Boloș, parohul Catedralei Adormirea Maicii Domnului din municipiul Satu Mare, în semn de apreciere și mulțumire pentru realizarea acestui monument. De ce le mulțumesc? Pentru că distincțiile primite de harnicul și iubitul nostru preot paroh vizează pe toți credincioșii Catedralei „fanion” a Sătmarului, care au contribuit, fiecare după posibilități, la ducerea la îndeplinire a acestui ambițios și deosebit de semnificativ proiect creștinesc și românesc deopotrivă. Vorba poetului, pentru că toate acestea trebuia să poarte un nume, li s-a spus, simplu, Cristian Boloș!!

Totuși, manifestările de Ziua Armatei Române s-au încheiat, pentru noi rezerviștii militari, într-o notă optimistă. Colegii de la M.Ap.N. au organizat, în 27 octombrie, o masă ostășească la Căminul de garnizoană, la care au invitat și reprezentanți ai celorlalte două asociații, precum și cadre active din armată, în frunte cu comandantul Garnizoanei Satu Mare, Lt. colonel Gheorghe Balazs. Am discutat, ne-am simțit bine și... ne-a trecut supărarea, însă eu am ținut să aduc în fața opiniei publice și, mai ales, a factorilor politici și militari responsabili, aceste aspecte, pentru a fi mai atenți data viitoare. Mai ales că, la anul, se vor împlini 80 de ani de la acel octombrie triumfător din 1944! Sigur, nu e centenarul, dar oare câți dintre rezerviștii de azi vor prinde aniversarea a 100 de ani de la 25 Octombrie 1944?!

Vorbind de cei 80 de ani, reiterez propunerea adresată autorităților și instituțiilor de cultură sătmărene, la care să se ralieze și organizațiile neguvernamentale cu profil civic-patriotic, de a ridica un monument în memoria veteranilor de război ce și-au dus veacul în județul nostru după revenirea de pe fronturile celor două războaie mondiale ale secolului trecut. Ar fi un omagiu adus acelor ostași care au obținut victoria pentru noi, care au făurit România Mare și apoi au eliberat-o, dat fiind că din cei peste 11.000 câți erau în evidențe în 1990, nu mai sunt în viață decât 2-3. Din perspectiva acestei reviste și a mea personală, voi încerca să le aduc un omagiu printr-un volum antologic care va cuprinde tot ce am publicat despre și cu veterani în acești ani de când am „repornit” *Eroii Neamului*, respectiv amintirile de război ale celor pe care i-am mai prins în viață, dar și relatări de la manifestările organizate cu ocazia zilei dedicate lor, 29 aprilie. Doamne ajută!

Revenind la eroi și la operele comemorative dedicate lor, trebuie să consemnăm faptul că s-a desfășurat cu succes, și în acest an, Programul „Comemorarea Eroilor Neamului în județul Satu Mare”, inițiat de asociațiile rezerviștilor militari

sătămăreni din M.Ap.N., M.A.I. și S.R.I. și derulat sub coordonarea Instituției Prefectului Județul Satu Mare, așa după cum cititorii au putut constata din articolele publicate în fiecare număr despre activitățile ce au avut loc în localitățile din județ în care sunt înmormântați ostași ai armatei române căzuți la datorie în cele două războaie mondiale ale secolului XX. Și în acest număr publicăm câteva articole pe această temă, în care sunt consemnate manifestările organizate în ultimele 3 etape din acest an ale programului, respectiv în comunele Socond – 19 octombrie, Viile Satu Mare și Pomi – 23 octombrie, Certeze și Bixad – 26 octombrie, precum și unele concluzii ale inițiatorilor/organizatorilor.

Pe lângă acest fapt al relatării în paginile revistei *Eroii Neamului* despre activitățile desfășurate pe întreg parcursul acestui an, ca și în cel precedent de altfel, vreau să scot în evidență aprecierea pe care Asociația Civică Tempora, și revista implicit, o acordă celor care se implică și se jertfesc pentru menținerea vie a memoriei eroilor noștri, prin întreținerea sau reabilitarea mormintelor sau monumentelor acestora. În acest sens, cu ocazia etapei din 23 octombrie - Cionchești, Tătărești, Borlești și Pomi, în ultimele 2 locații am acordat două diplome de excelență unor asemenea oameni. Astfel, la Borlești ne-am simțit datori să acordăm o astfel de diplomă primarului comunei Pomi, domnul Cosmin Ionel Krișan, pentru că a pus în valoare la parametri deosebiți mormântul comun al celor 8 eroi necunoscuți din al doilea război mondial înmormântați în cimitirul ortodox al satului. Concret, după ce prin 2011, la prima mea vizită de documentare în zonă, efectuată împreună cu regretatul camarad și prieten colonel (r) Mircea Blideran, abia am găsit mormântul într-o parte veche a cimitirului, între bălării cât noi (în care mi-am pierdut și telefonul mobil), la activitățile comemorative din program derulate anul trecut am găsit zona defrișată și mormântul aranjat și cât de cât cosmetizat, pentru ca în acest an să desfășurăm comemorarea parcă în jurul unui cu totul alt loc de veci. În jurul mormântului s-a refăcut în întregime bordura, iar deasupra s-au așezat 8 capace, la fel ca la majoritatea mormintelor ce se fac în zilele noastre. Mai mult, în mijloc s-a așezat, ca semn de căpătâi, o frumoasă cruce brâncovenească, așa după cum se poate vedea în fotografia atașată articolului domnului Florian Găzdag. O remarcă și o sugestie, totuși, pentru domnul primar: în jurul mormântului sunt mai multe morminte „civile”, multe din ele fără cruce sau alt însemn de căpătâi,

ceea ce face ca cei prezenți la activitățile de comemorare, nu numai să fie obligați să treacă, ci și să stea pe astfel de locuri de veci, ceea ce nu este prea în ordine. Cred că s-ar putea amenaja o alee expresă de acces, iar în jurul obiectivului nostru, o platformă cât de cât delimitată față de celelalte morminte. Am discutat acest aspect cu domnul primar și a promis că va rezolva și această problemă. Având în vedere modul în care s-a ținut de cuvânt de promisiunea făcută anul trecut privind reabilitarea mormântului comun, suntem convinși că o va face și de această dată! Mult succes și, pentru ce a făcut până acum, felicitări!!

În localitatea Pomi, la vizita amintită, efectuată cu Mircea Blideran, deși dețineam date că există un mormânt de erou necunoscut în cimitirul satului, nu am reușit să-l identificăm, deși am întrebat câțiva săteni ce trebăluiau pe la morminte. La acea dată, nu i-am găsit acasă pe primar și pe părintele paroh, așa că am rămas cu impresia că mormântul este pierdut. Mai mult, în 2017-2018, când colegul Ștefan Coșarca și cei de la Muzeul Județean Satu Mare s-au documentat în teren pentru identificarea operelor de război ce necesită intervenții pentru întreținere și reabilitare pentru a fi incluse în proiectul finanțat de Ministerul Culturii în cadrul Programului Centenar, nu l-au găsit nici ei. A fost nevoie ca la Pomi să vină în mijlocul enoriașilor ortodocși un vrednic preot, dar și un mare patriot, iubitor al trecutului nostru, cu mare respect pentru eroii și înaintașii care s-au jertfit pentru patrie și credință. L-am numit aici pe părintele Marian Gabriel Chereji, cel care în urmă cu 3-4 ani a refăcut în totalitate mormântul eroului Bădița Dionisie din Cuța, despre care am mai scris, eu și alți colegi, în paginile revistei. Dar nu dânsul este cel care a primit diploma, ci o localnică și soțul ei decedat, care au amenajat în urmă cu mai mulți ani mormântul eroului necunoscut și l-au întreținut, cu smerenie și umilință creștină, într-un anonim aproape desăvârșit, până la venirea părintelui Gabriel care „a dat-o de gol”. Este vorba despre doamna Măriuca Coț și regretatul său soț Ionel. Doamna Măriuca nu și-a putut stăpâni lacrimile în momentele în care i s-a evocat jertfa ei și a familiei pe parcursul anilor și i-am înmănat diploma de excelență. Mulțumim doamna Măriuca și recunoștință sinceră din partea tuturor celor implicați în acest program! Bunul Dumnezeu să vă dăruiască sănătate, putere și viață îndelungată, cu multe momente de bucurie sufletească!

Și de această dată, domnul primar a promis că se va preocupa de reabilitarea la aceleași standarde a mormântului eroului din Pomi, la căpătâiul căruia părintele Gabriel Chereji a rostit o prea frumoasă

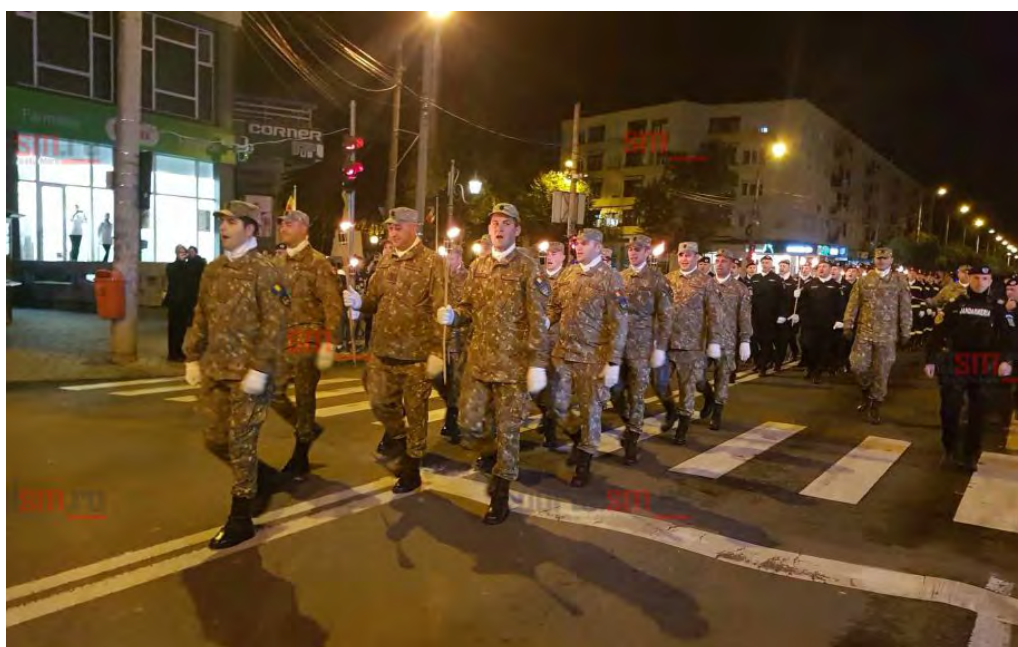
rugăciune pentru eroi, scrisă personal de dânsul, pe care o publicăm pe coperta 3 a revistei, dânsul având amabilitatea de a ne-o pune la dispoziție.

Remarcăm în context faptul că, în această etapă am avut onoarea de a fi însoțiți la toate locațiile de către doamna dr. arhitect Andreea Pop, specialistă în cadrul Departamentului Patrimoniu al Ministerului Culturii din București, aflată cu treburi la Satu Mare, mai exact la Direcția Județeană pentru cultură, al cărei director, domnul Zamfir Danciu, partener în program fiind, a invitat-o să se alătore caravanei noastre. Domnia Sa a sprijinit Direcția Județeană pentru Cultură Satu Mare în obținerea clasării ca Monument de patrimoniu a Mausoleului de la Hodod, inițiativă ce a aparținut colegilor Ștefan Coșarca și Gheorghe Strâmb. Pe parcursul zilei a făcut mai multe observații foarte pertinente și ne-a acordat binevoitoare consultanță pe diverse aspecte ce țin de competența dânzei, și nu numai. Un aspect foarte important a fost cel privind inițierea demersurilor pentru clasarea ca Monument de patrimoniu a Cimitirului Eroilor de pe B-dul Cloșca din municipiul Satu Mare. Să sperăm că factorii abilitați vor face ceea ce trebuie în acest sens. De asemenea, a vizitat biserica din Tătărești, despre a cărei iconostas deosebit era informată de către părintele paroh Florin Libotean și de mine, în dorința de a-l reabilita din fonduri guvernamentale sau europene, dat fiind că necesită cheltuieli foarte mari, determinate și de faptul că biserica este monument istoric, ceea ce impune reguli stricte pentru orice intervenție de renovare, reabilitare, conservare. Tot la Tătărești a remarcat faptul că este prea mică, în comparație cu tot ansamblul, crucea de pe monumentul central. Menționez că aceasta a fost amplasată după 1990, înlocuind veche stemă cu „secera și ciocanul”.

Revenind la Program, cu mențiunea că ar fi benefică respectarea calendarului stabilit inițial (prin Hotărâri ale consiliilor locale), după care s-au desfășurat activitățile în 2022, avem speranța că acesta va funcționa bine în anii ce urmează, contribuind la formarea spiritului civic-patriotic al tinerei generații. Această dorință de revenire este resimțită de toată lumea, deoarece sunt unele etape foarte grele, aglomerate, cu multe locații situate nu chiar foarte aproape, ceea ce creează stări de oboseală printre participanții oaspeți.

În încheiere, dat fiind că acest număr va ieși de la tipar în preajma Zilei Naționale, urez un sincer La mulți ani României și tuturor românilor, oriunde s-ar afla!

REVISTA
„EROII NEAMULUI”

ASOCIAȚIA CIVICĂ
TEMPORA

DIPLOMĂ DE EXCELENȚĂ

se acordă

Domnului primar **COSMIN IONEL KRIȘAN**, pentru refacerea mormântului comun de război din Cimitirul Ortodox Borlești, în semn de înaltă apreciere pentru interesul deosebit și angajarea dovedite în promovarea cu responsabilitate a acțiunilor dedicate cinstitii eroilor, temelia unității și propășirii neamului românesc.

Președinte,
Redactor șef revista „Eroii Neamului”
Col. (r)
VOICU ȘICHET

REVISTA
„EROII NEAMULUI”

ASOCIAȚIA CIVICĂ
TEMPORA

DIPLOMĂ DE EXCELENȚĂ

se acordă

Familiei **MĂRIUCA** și **IONEL (post-mortem) COT**, pentru îngrijirea și refacerea mormântului individual de război din Cimitirul localității Pomi, în semn de înaltă apreciere pentru interesul deosebit și angajarea dovedite în promovarea cu responsabilitate a acțiunilor dedicate cinstitii eroilor, temelia unității și propășirii neamului românesc.

Președinte,
Redactor șef revista „Eroii Neamului”
Col. (r)
VOICU ȘICHET

Pentru o Teologie a Păcii în vreme de Război. (I) Punct și de la care capăt...

Pr.Prof.Univ.Dr. habil Constantin Valer NECULA

Sunt tot mai conștient că starea de Război a lumii a făcut praf liniștea teologiei oricare ar fi fost ea. Pentru că nu sunt adeptul comparatismului ieftin, privesc mai ales către gândirea teologiei creștine. Am identificat oare corect rădăcinile spirituale ale decăderii de acum a umanismului în numele căruia s-au deschis rănile acestea ale morții? Dintâi, cred că una dintre cele mai ample greșeli este rațiunea androcentrică - atârnată numai de om (Lucia Vantini)¹ care s-a expandat ca unică dimensiune a raționalității lumii acesteia. Ca și cum omul ar fi creat lumea și el ar fi așezat rațiunile fiecărei fracturi de atom. Atunci când evalua structura revoluțiilor științifice, T. Kuhn² pronunța și un adevăr care se pare străin opozițiilor de azi. Când emiți o paradigmă ea nu poate exclude cealaltă posibilitate sau posibilitatea rațională a celuilalt, a altuia. Menținerea în viață a unei lumi complexe, fără rațiuni care nasc războiul, devine forța gândirii celor care caută pacea. Din nefericire, fundamentarea doar pe puterea rațiunii umane a gândirii sociale- și nu numai- a șters piste de recunoaștere umană și a făcut de nerecunoscut rețelele omeniei prin care Războiul anterior- al II-lea Mondial- și-a putut edifica reconstrucția. Deșertificarea vieții omului modern nu e doar un semn al „stării de război” ci și o teribilă malignitate târâtă de zeci de ani prin trupul social al omenirii. Afectarea Codicelor normalității comunicaționale ori resetarea pe non-valori a comunicării belicoase a valorilor unor generații întregi a dus la apariția unor schimonosiri ale chipului social a omului care acum reverberează în provocările războiului:

- Apariția omului-mască (și nu mă refer acum la cea anti-Covid) care-și ascunde intențiile în spatele unui camuflaj intelectual imbatabil;
- Complicitatea alianțelor articulate doar pe rațiuni politico-economice care au

„hărtănit” de ceva timp Europa – un Vest liber și un Est captiv care au născut *omul-deziluzionat și homo sovieticus*;

- Derivări nejustificate din tratatele politice ori chiar militare- excitări ale nervozității comunitare fără nici o șansă în tratarea lor în timp real;
- Extensii ale răului ca normalitate-capcane pentru statele slăbănogite democratic ori hiper-economice în care s-au impus regulile unei morale sociale în care forța banului, influenței și uciderii au devenit reguli de aur;
- Virilitatea războinică a unor proiecte economice de țară care au creat iluzia imbatabilității unor mega-construcții sociale și de stat.

Ceea ce mi se pare periculos este că, în timp ce toată propaganda democrației de speță rațional-umană propovăduiește vulnerabilitatea firii umane, se limitează perspectiva unor generații apte să apere drepturile acestei democrații ori chiar teritorii de stat. E un fals în actul democratizării dialogului care nu poate scăpa nepedepsit de raționaliștii specializați în teoria războiului. Cui folosește memoria războaielor acestora cu cioturi de oameni, arderi de orașe și prădalnica comportare a soldaților? Este cert că în ciuda efortului de a raționaliza omenitatea noastră, ea și-a pierdut fundamental rațiunea. Ce avem de făcut ca oameni-rugăciune în situația aceasta? Mai întâi avem nevoie de un efort de ieșire din imaginarul războiului. Un soi de evadare din Egiptul amenințator prin Marea Roșie. Problema este lipsa unui Moise care să vestească și să împlinească voia Domnului și să rupă apele cu puterea credinței. Pentru că a înțelege temeiul teologiei păcii la vreme de război ține de dimensiunea pur profetică a vieții creștine- demascarea minciunii și vindecarea adevărului

social. Acestor dimensiuni se adaugă cele care leagă acțiunea umană de înțelegerea teologică a războiului:

- Dimensiunea ascetică – simplificarea la maximum a complexe vieți cotidiene, evitarea exceselor de consum material și restaurarea dimensiunii comunicării interumane (un soi de purificare a limbajului, formă minimă de asceză umană);
- Dimensiunea penitențială - care nu poate fi înlocuită cu regretele exprimate public până când nu este asumată în interiorul umanului după regulile educației sufletești asumate;
- Dimensiunea sacramental-liturgică - singura axă a realismului creștin care poate revigora dimensiunea umanului din care se relevă nemurirea sufletului și valoarea sa veșnică;
- Dimensiunea soteriologic-eschatologică – relegarea de tradițiile autenticului uman în care nădejdea să poată deveni parte a reconjugării oamenilor la valorile vieții adevărate ori ancorate în valorile adevărului dumnezeiesc- singurul mod de a revigora orizontul așteptării umane în contextul războiului;
- Dimensiunea mistic-comunitară – relevantă în redescoperirea nucleului divino-uman al comunității umane ca atare. Evanghelia poate fi relevantă numai într-un spațiu în care Hristos stă în mijloc, nu doar ca valoare ci și ca Persoană a Sfintei Treimi Întrupată. Din acest punct de vedere, Biserica este numai una din instituțiile care pot construi *forma mentis* a comunicării adevărului revelat. La acest efort se conjugă școala și media precum și cercetarea în domeniul pedagogiei sociale.
- Dimensiunea sapiențială - aceea din care

este obligatoriu să ne extragem memoria învățăturilor legate de teologia păcii și reconcilierii post-belice. Aici nu mai este vorba de un discurs științific care se opune celui religios ori a unui discurs religios care desființează orice propunere a discursului științific. Gâlcevile intra-culturale nu încap în reconcilieri. Ori fragmentarea cunoașterii-din orice punct de vedere privim acest fenomen- decepționează pacea. Rănește echilibrul fragil al cunoașterii-dialogice;

- Dimensiunea casnică - nu cea din urmă și fără de care nu putem vindeca organismul social al teologiei păcii. Poate părea neînsemnat că familiile au nevoie de pace pentru ca teologia păcii să fie instaurată ca mod de afirmare a unei gândiri curente. Dar nimeni nu își poate închipui pacea unei națiuni cu familiile lipite cu spatele la un zid al terorii și violenței. Fie ele și verbale.³

Nu vorbim despre o simplă teologie a nonviolentei așadar⁴. Ci despre modul în care împlinim teologia păcii în acord cu propriul nostru suflet, cu propriile noastre valori, în încercarea, nu lipsită de disperare uneori, de restaurare a divinului din noi. Nu putem să nu remarcăm greutatea imprimării unei direcții creștin-ortodoxe discursului păcii după ce două națiuni - pretins ortodoxe - se află în conflict sângeros de mult, deja prea mult timp. Așa cum un simplu demers bibliografic ne-ar descoperi cât de mult lipsește o predică a păcii sociale, și nu numai, în demersurile noastre teologice. Pornim, așadar, dinspre singurul capăt ce-l avem la dispoziție în analiza procesului afirmării unei teologii a păcii non-ideologizante, ci convertitoare. Analiza unor concepte ce ne-ar ajuta să înțelegem subiectul. (va urma)

Bibliografia generală

1. Lucia VANTINI, *Oltre la ragione androcentrica: parole di pace*, în *Studi Ecumenici*, rivista trimestriale anno XLI/ N. 1-2, gennaio-giugno 2023, Venezia, Insitituto di Studi Ecumenici San Bernardino, pp. 219- 232.
2. T. KUHN, *La struttura dell'evoluzionescientifiche*, Einaudi, Torino 2009, pp. 32-33.
3. Marco dal CORSO, *De-colonizzare l'Immaginario bellico: contributi interculturali per la pace*, în *Studi Ecumenici*, rivista trimestriale anno XLI/ N. 1-2, gennaio-giugno 2023, Venezia, Insitituto di Studi Ecumenici San Bernardino, pp. 233-243.
4. O analiză pertinentă realizează R.H BAITON, în volumul *Il cristiano, la guerra, la pace. Rassegnistorica e valutazione critica*, Ed. Gribaudi, Torino, 1968 și Filippo GENTILONI, *La violenza nella religione*, Ed. Gruppo Abele, Torino, 1991.

Modele creștine de eroism (LIII) Sfântul Ierarh Spiridon al Trimitundeii, făcătorul de minuni, un nou ocrotitor al Sătmăruului

Preot dr. Cristian BOLOȘ

„Soborului cel dintâi te-ai arătat apărător și de minuni făcător, purtătorule de Dumnezeu Spiridoane, părintele nostru. Pentru aceasta, cu femeia cea moartă în groapă tu ai vorbit și șarpele în aur l-ai prefăcut. Și când ai cântat sfintele rugăciuni, îngeri ai avut împreună cu tine slujind, preasfințiți. Slavă Celui ce te-a preamărit pe tine; slavă Celui ce te-a încununat; slavă Celui ce lucrează prin tine tuturor tămăduiri!”

(Troparul Sfântului Ierarh Spiridon al Trimitundeii)

În seara zilei de 9 noiembrie, a anului 2023, Bunul Dumnezeu a rânduit să se mai scrie o pagină de aur în istoria Catedralei ortodoxe „Adormirea Maicii Domnului” din municipiul Satu Mare, când am primit, în dar, din Grecia, un fragment din moaștele Sfântului Ierarh Spiridon al Trimitundeii (Republica Elenă, Sfânta Mitropolie de Veria, Naoussa și Kampania, Sfânta Biserică a Sfântului Antonie cel Nou din Veria, prin bunăvoința părintelui arhimandrit Sosipatru Pitoulias) și un fragment din moaștele Sfântului Ierarh Nectarie de la Eghina (Republica Elenă, Sfânta Mitropolie a Hydrei, Spetselor, Eghinei, Ermionidei și Triziniei, prin bunăvoința preacuviosului părinte arhimandrit Nektarios Dardanos), prin mijlocirea părintelui Chiril de la Mănăstirea Vatoped, din Sfântul Munte Athos (Grecia), și a părintelui Grigorie Maja, de la

Catedrala Mitropolitană din Cluj-Napoca (România).

Nu se poate descrie în cuvinte bucuria pe care am simțit-o noi, credincioșii sătmăreni, în momentele în care ne-am întâlnit, în chip real, cu Sfinții Spiridon și Nectarie! A fost o aleasă atmosferă de sărbătoare, simțindu-se o deosebită încărcătură harică. Am cântat și ne-am rugat împreună, citind acatistele celor doi „mari făcători de minuni”, am sfințit icoana Sfântului Ierarh Spiridon (icoana Sfântului Nectarie, primită de la Mănăstirea Vatoped, din Sfântul Munte Athos, fusese sfințită în anul 2020, în plină pandemie de Covid-19), după care am sărutat cu evlavie, emoție și lacrimi icoanele Sfinților și raclele cu Sfintele lor Moaște, alături de cele ale Sfinților Martiri Brâncoveni și ale Sfântului Ierarh Vlășie al Sevastiei.

Dacă despre Sfântul Ierarh Nectarie am scris un material, într-un alt număr al revistei „Eroii Neamului”, în prezentul articol doresc să vorbesc despre personalitatea complexă a Sfântului Ierarh Spiridon, insistând asupra darului facerii de minuni, cu care l-a împodobit Dumnezeu, spre a conștientiza, cu pregnanță, cine este Sfântul care a venit la noi, ca un nou ocrotitor al Sătmăruului și mijlocitor pentru noi înaintea Preasfintei Treimi.

Sfântul Spiridon* (cca. 270-350 d.Hr.) a trăit și și-a desfășurat activitatea în timpul împăratului Constantin cel Mare (306-337 d.Hr.) și al lui Constanțiu (337-361 d.Hr.), fiul lui. Era „simplu la purtări și smerit cu inima”. La început a fost „păstor de oi”. Apoi, s-a căsătorit, dar după trecerea, de timpuriu, în veșnicie a soției sale și a fiicei lor, a intrat în monahism și a fost hirotonit episcop al Trimitundeii, devenind „păstor de suflete” și „mare făcător de minuni”.

Dintre faptele minunate săvârșite de Sfântul Ierarh Spiridon, „Viețile Sfinților”

consemnează următoarele:

- în vreme de secetă, a adus ploaie pe pământ și, de asemenea, prin rugăciunea lui, Dumnezeu a stăvilit ploaia „cea peste măsură”;
- a oprit foametea pusă la cale de vânzătorii de grâu, dărâmandu-le hambarele în care țineau grânele;
- a prefăcut șarpele în aur și, după ce a scăpat un om sărac de nevoie, a prefăcut iarăși aurul în șarpe;
- a oprit curgerile râurilor;
- „a dat la iveală” gândurile păcătoase ale unei desfrânate, care îndrăznise să se apropie de el și a făcut-o să-și mărturisească păcatul;
- o femeie i-a cerut o sumă de bani pe care o încredințase spre păstrare fiicei lui; Sfântul a întreat-o pe fiica lui, moartă mai de demult, unde a pus banii și aflând de la ea unde erau ascunși, i-a înapoiat stăpânelor;
- a vindecat pe împăratul Constanțiu de boala de care suferea;
- i-a redat viața copilului unei femei;
- a vindecat mușenia unui diacon, căruia îi poruncise să spună o mică rugăciune pe vremea unei arșițe, iar el, pentru „mărire deșartă”, lungise rugăciunea și, din această cauză, amuțise îndată;
- odată, slujitorii bisericii în care slujea au aprins mai puține lumânări decât de obicei; când Sfântul i-a mustrat, ei i-au răspuns că nu e nimeni în biserică, așa că nu e nevoie de mai multă lumină; însă, Sfântul „a luat mărturie din cer că avea privitori pe îngerii, care cântau împreună cu el rugăciunile”;

- „pe cine nu va uimi minunea izvorării pe neașteptate a untdelemnului în candelă, când candela era să se stingă din lipsă de untdelemn?”

- multora le-a prezis cele viitoare prin darul său cel dumnezeiesc al cunoașterii de mai dinainte a lucrurilor;

- pe episcopul Trifilie, care trăia în petreceri și desfătări lumești, l-a povățuit și l-a îndemnat să dorească mai mult bunătățile cele viitoare și veșnice;

- a certat cu asprime „o femeie care căzuse în desfrânare și care nu dorea să-și mărturisească păcatul, ci spunea că a făcut copilul cu bărbatul ei, că a rămas cu el însărcinată, deși acela murise de unsprezece luni”;

- în timpul verii, când soarele dogorea, capul Sfântului era plin de rouă; prin aceasta, Dumnezeu a arătat cinstea ce i se va da;

- că Sfântul Spiridon era milostiv și îndurător, o arată întâmplarea cu cei ce au încercat să-i fure oile din turmă: „nu numai că i-a dezlegat pe hoții ce fuseseră înlănțuiți cu lanțuri nevăzute toată noaptea, dar le-a dat la plecare și un berbec, ca să nu le fie în zadar privegherea cea de toată noaptea”.

În timpul persecuțiilor inițiate de împăratul Maximian (295 d.Hr.), Sfântul Spiridon a fost arestat și exilat. În anul 325, a participat la primul Sinod Ecumenic de la Niceea, convocat de către împăratul Constantin cel Mare, spre a se stabili dreapta învățătură de credință, în urma tulburării provocată în Biserică de ereticul Arie, care știrbea divinitatea Fiului lui Dumnezeu întrupat, coborându-L în rândul creaturilor. Aici, Sfântul Spiridon i-a uimit pe sinodali prin simplitatea cu care a explicat tainele dreptei credințe. De pildă, el a tălmăcit, cu claritate, dogma Sfintei Treimi, arătând că putem și trebuie să credem și să vorbim – fără să greșim – în și despre un Dumnezeu în trei Persoane (Tatăl, Fiul și Sfântul Duh). Pentru a-și susține ideile, el a făcut o uimitoare demonstrație: ținând în mână o

cărămidă, a afirmat că aceasta este alcătuită din trei elemente esențiale, adică din foc, pământ și apă (una este cărămida și trei sunt elementele constitutive – unul este Dumnezeu în ființă, dar este întreit în Persoane); în timp ce vorbea, s-a aprins focul în partea de sus a cărămizii, iar apa a început să curgă din partea de jos, văzându-se pământul/lutul. Tot acolo, la Niceea, l-a cunoscut pe Sfântul Ierarh Nicolae, arhiepiscopul Mirelor Lichiei, între ei născându-se o prietenie curată, sinceră și trainică. De altfel, cei doi mari Sfinți, sunt pomeniți împreună în cadrul rugăciunilor, ca fiind „făcători de minuni” și, spre bucuria noastră, în timpurile mai noi, împreună cu ei este amintit și Sfântul Ierarh Nectarie de la Eghina.

„Ocârmuind bine” și cu înțelepciune turma cuvântătoare încredințată lui, la timpul hărăzit de Dumnezeu, Sfântul Spiridon s-a mutat „ca să trăiască și să petreacă cu îngerii”, moaștele sale aflându-se, „în mare cinste”, în „catedrala cea mare” din insula Corfu (Grecia), de unde mai multe părțile din trupul său au fost împărțite și altor biserici de pretutindeni, aducând multă mângâiere. A devenit patronul spiritual al insulei Corfu, fiind sărbătorit, în fiecare an, la data de 12 decembrie.

Sfântul Spiridon este Sfântul care pleacă, din când în când, din raclă, pentru a-i ajuta pe oamenii care îl cheamă, prin rugăciune, cu credință, nădejde și dragoste. Datorită minunilor săvârșite în întreaga lume, el este denumit „Sfântul călător”. Potrivit tradiției, moaștele sale au dispărut din biserică din Corfu pentru scurte perioade de timp și când au reapărut au fost „prăfuite, iar încălțările tocite, având urme de pământ și iarbă”.

Acum, prin voia și rânduiala lui Dumnezeu, Sfântul Ierarh Spiridon a binevoit să vină și în Catedrala ortodoxă din inima cetății Sătmăruului, spre a rămâne pentru veșnicie cu noi, dorind mântuirea sufletelor noastre. Slavă lui Dumnezeu pentru toate!

„Bucură-te, Sfinte Ierarhe Spiridon, mare făcător de minuni!”

Notă

* A se vedea: „Viețile Sfinților pe tot anul”, apare cu binecuvântarea Preasfințitului Părinte Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, Editura Cartea Ortodoxă, Alexandria, 2020, pp. 159-160. „Sfântul Spiridon”, apud Wikipedia, Enciclopedia liberă.

Biserica - Armata - Poporul - 25 Octombrie 2023 -

„Doamne, ce cer ai întins azi deasupra noastră!”

Dr. Daniela BĂLU

Sub Cerul veșniciei, de unde nădăjduiesc că s-au bucurat bravii eroi ai Armatei Române, martirii ortodoxiei și ctitorii catedralei noastre dragi, ZIUA ARMATEI ROMÂNE s-a încheiat impresionant, în solemnitatea, dar și emoțiile unui eveniment omagial, centrat în jurul Crucii Monument „BISERICA ȘI ARMATA ROMÂNĂ”, simbol al omagiului adus de credincioșii catedralei ortodoxe „Adormirea Maicii Domnului”, pentru jertfa Armatei Române eliberatoare, cu sprijinul căreia a fost zidită biserica, în urmă cu 86 de ani.

În parcul din vecinătatea Catedralei Ortodoxe „Adormirea Maicii Domnului”, cu ajutorul bunului Dumnezeu și a oamenilor buni, în data de 23 octombrie 2023 am reușit să mutăm, și să amplasăm pe locul destinat, Monumentul „BISERICA ȘI ARMATA ROMÂNĂ”, realizat în bronz de sculptorul Radu Ciobanu, sfințit la data de 28 august 2022 de către Preasfinția Sa părintele Timotei Sătmăreanul. Așa cum am mai scris, Monumentul simbolizează TRIADA JERTFELOR pe care s-a construit temelia catedralei și temelia României: BISERICA, ARMATA, POPORUL.

Parohia Ortodoxă „Adormirea Maicii Domnului” din Satu Mare, recunoscută legal la data de 25 noiembrie 1920, iar mai apoi catedrala noastră, a reprezentat un adevărat BASTION AL ORTODOXIEI SĂTMĂRENE, ocrotitoarea și propovăduitoarea valorilor identitare naționale, un nucleu al românismului în acest oraș, realitate ce ne obligă să nu uităm sau să bagatelizăm importanța istorică covârșitoare pe care a avut-o, fără preoții și credincioșii ei, fără insistențele și rigurozitatea preotului militar, protopopul Meletie Răuțu, fără sacrificiul Armatei române eliberatoare, probabil... ortodoxia, în această parte de țară, nu mai exista!

În numele echipei implicate în acest amplu proiect, aduc mulțumiri și recunoștință consiliului parohial, credincioșilor, donatorilor și tuturor sponsorilor care prin generozitatea lor au făcut posibilă împlinirea unui vis mareț, ridicarea acestei bijuterii sacre, și amplasarea sa pe locul destinat, în spațiul public, acolo unde Crucea monument poate fi admirată în postura sa impozantă, la adevărata sa valoare artistică și istorică.

Monumentul „Biserica și Armata Română” îl dăruim cu bucurie comunității ortodoxe, dar și tuturor sătmărenilor care își iubesc orașul, îl dăruim celor ce-și iubesc istoria, străbunii, eroii, neamul românesc și valorile identității naționale.

Pentru Parohia ortodoxă „Adormirea Maicii Domnului” evenimentul ce a avut loc de Ziua Armatei Române a constituit o dublă sărbătoare, deoarece în data de 26 octombrie s-au împlinit 86 de ani de la sfințirea fundației catedralei, prima biserică ortodoxă românească construită în orașul Satu Mare.

Fundația a fost sfințită în ziua de Sf. Dumitru – 26 octombrie 1937 – de către PS dr. Nicolae Popovici, Episcopul Oradiei, ce rostea un discurs emoționant, rămas în istoria ortodoxiei: „Dumnezeu a voit ca în acest oraș să se întâmple o minune! Venind să binecuvânteze temelia noului Sion aici la Satu Mare, am conștiința limpede că săvârșesc un act de fortificare românească de primul rang. Numai prin această fortificare vom declanșa forțele spirituale ale neamului. Sus inimile români creștini din părțile Sătmăruului și Maramureșului, că Domnul a făcut această zi de praznic pentru voi, pe care să n-o uitați în veacul acesta și nici în cel ce va veni”.

În semn de apreciere și admirație pentru eforturile părintelui paroh dr. Cristian Boloș, ce a trudit la ridicarea monumentului „Biserica și Armata Română”, și cel care de foarte mulți ani contribuie substanțial la promovarea valorilor religioase, culturale și istorice, cu prilejul Zilei Armatei Române i-au fost decernate o Medalie omagială, din partea domnului locotenent colonel Gheorghe Balazs, comandantul Centrului Militar Județean Satu Mare și a Garnizoanei militare, precum și o Diplomă de excelență, din partea domnului Zamfir Danciu, directorul Direcției pentru Cultură Satu Mare.

Mulțumesc încă o dată domnului comandant locotenent colonel Gheorghe Balazs și domnului prefect dr. Radu Roca, pentru organizarea ceremonialului militar de retragere cu torțe din fața Monumentului „Biserica și Armata Română”, conferindu-i astfel recunoașterea valorii sale memoriale, istorice și omagiale.

Aduc prinosul recunoștinței mele bravilor ostași ai Armatei Române, jertfiți în Primul Război Mondial, ce au eliberat județul Satu Mare la 19 aprilie 1919, rememorând versurile poetului Vasile Militaru – „Eroilor”:

*„Spre voi, viteji al căror sânge a curs –
hotarul apărându-l,*

*Îngenunchiat, tot Neamul astăzi își înalță
sufletul și gândul!*

*Spre slava voastră, din altare, se-nalță fumul
de tămâie,*

*Viteji a căror nume sfinte neșterse-n veci au
să rămâie!*

*Fiți binecuvântați în veacuri, voi, păstrători
de vechi hotare,*

*Viteji care ați căzut în lupte, visând o
România-Mare!*

*De-apururea mărire vouă în înfloritul
Paradis,*

*Că voi ați biruit prin moarte, și s-a-implinit al
vostru vis!”*

HONOR ET PATRIA!

**RECUNOȘTINȚĂ CTITORILOR
CATEDRALEI, CINSTE OSTAȘILOR
ROMÂNI, SLAVĂ BUNULUI
DUMNEZEU!**

Cu multă, multă trudă am dus la bun final încă o misiune nobilă! Crucea Monument „Biserica și Armata Română” stă de pavază, amintind cu demnitate, generațiilor prezente și viitoare, istoria românilor, istoria Bisericii ortodoxe, jertfa armatei și a eroilor neamului, sub ocrotirea puterii Divine!

Adresez întreaga mea grațitudine tuturor prietenilor ce ne-au fost alături la ridicarea, sfințirea, mutarea și amplasarea Crucii monument, precum și la festivitățile din 25 octombrie 2023, o zi de recunoștință, bucurie, emoție, ce mi-a oferit împlinirea unui vis, promis în taina rugăciunii și a credinței, spre Slava bunului Dumnezeu, care le rânduiește pe toate!

„O, femeie, mare este credința ta; fie ție după cum voiești!”

Mulțumesc ție, Doamne, pentru toate binecuvântările cerești!

Note

1. Arhiva Parohiei Ortodoxe „Adormirea Maicii Domnului”, M. Răuțu, *Istoricul înființării Parohiei Ortodoxă Română Creștină din Satu Mare*.
2. „Gazeta”, Anul III, nr.529/27 octombrie, Satu Mare, 1937, p. 5.

Noi informații despre Gavril Lazăr de Purcăreți

Dr. Viorel CÂMPEAN

Așezată într-o zonă care a aparținut Sătmarului istoric, dar și Sălajului (în perioada interbelică, mai precis din 1926), localitatea Sanislău are bucuria de a-și afla personalitățile încadrate în tezaurul uman al celor două județe, Satu Mare și Sălaj. Dacă ne referim la preoții parohi care au slujit cu vrednicie la Sanislău, implicându-se însă și în lupta pentru emancipare națională și culturală, îi putem aminti pe: Basilius Kövari, Dimitrie Hoszu jun. și, după cei aproape 30 de ani de păstorire a lui Gavril Lazăr de Purcăreți, Alexa Pop, preotul care a ajuns să-și vadă împlinit visul, înfăptuirea României Mari.

Prin activitatea sa la „Școalele” Beiușului, Gavril Lazăr de Purcăreți, căci despre el vom vorbi în cele ce urmează, poate fi considerat și un bihorean de seamă.

Memoria sa a rămas vie pentru că, în perioada interbelică, părintele Ioan Costin, memorandist și el, cumnat al „Leului de la Șișești”, a scris în ziarul „Satu Mare”, în cadrul rubricii *Amintiri*, un articol dedicat memoriei lui Gavril Lazăr de Purcăreți, din care de altfel vom cita și noi câteva pasaje.

Aidoma mării majorității a preoților greco-catolici, și Gavril Lazăr de Purcăreți a fost trecut în uitare în perioada „puterii populare”. S-a scris despre el imediat după 1989¹, apoi a ajuns într-unul din cele două prime dicționare dedicate personalităților române din Sătmar². Peste 10 ani aveau să apară noi informații și reiterate cele vechi, în prima contribuție monografică dedicată Sanislăului³.

S-a născut în 25 iulie 1839 la Pomi, avându-și originea, după tată, Vasilie Lazăr de Purcăreți, într-o veche familie nobilă românească din Chioar, cu diplome de la Christofor Báthori (4 iulie 1570) și de la Mihail Apafi (16 aprilie 1663).

Tatăl său era administrator al domeniului lui Petru Mándy. Mama sa se numea Carolina Filoczy. A mai avut o soră, Veronica, căsătorită cu cantorul-învățător Ioan Millian (1835-1909, Gerăușa).

Școala primară a urmat-o în satul natal, gimnaziul la Beiuș, iar liceul la Oradea, obținând diploma de maturitate în 1860⁴. La Oradea i-a avut colegi, printre alții, pe viitorii preoți greco-catolici George Darabos și Iuliu Rednic.

A studiat teologia la Oradea⁵ și Viena, absolvind în 1864. S-a căsătorit în anul 1864 cu Iuliana Elena (19 octombrie 1847, Cărășeu - 5 noiembrie 1920, Săsar), fiica pr. Simeon Toma; cununia a avut loc la Fărcașa, în 5 septembrie 1864. A fost hirotonit în 2 octombrie 1864⁶.

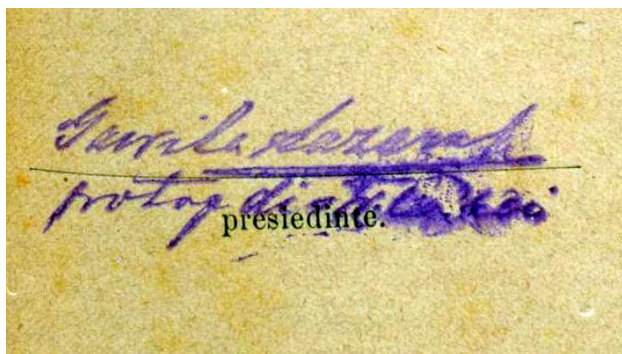
O personalitate interesantă a fost tatăl soției sale, Simeon Toma, care s-a născut în 5 februarie 1824 la Roșiori, în familia parohului local, Ioan Toma. A studiat filosofia la Liceul catolic din Satu Mare. Împreună cu Simeon Antal, în 1840, au fost primii clerici români care au studiat la Seminarul latin din Satu Mare, cu acesta fiind coleg și la Ungvár, unde și-au desăvârșit studiile teologice. S-a căsătorit cu Maria Papp (n. 1828, Târșolț - m. 1908, Săsar). A fost hirotonit ca preot greco-catolic în 25 martie 1847 (1846).

A început preoția prin administrarea parohiei Sacalasașu, trecând apoi la Cărășeu, unde slujea în 1847, în acel an asigurând interimatul și la Culciu Mare. A rămas în această parohie până în februarie 1849. Cel puțin între anii 1857-1881 a fost paroh la Fărcașa. A trecut examenul prosinodal în 1866. Apoi, din iunie 1886 până la repausare, a slujit în parohia Roșiori, deci în satul său de origine. A trecut la cele veșnice în 13 aprilie 1895, după nu mai puțin de 50 de ani de preoție. A fost înmormântat lângă biserică. Probabil că a avut un fiu cu același nume ca al lui, absolvent de teologie, profesor la Liceul din Beiuș, decedat la 21 februarie 1874. La data decesului îi trăiau doi copii, Victor (căsătorit cu Maria Ivánkovics-Füredy) și Elena (căsătorită cu Gavril Lazăr de Purcăreți, după cum am precizat). Soția lui primea în 1907 un ajutor de 400 de coroane⁷.

Revenind la Gavril Lazăr, precizăm că între anii 1864-1869 a funcționat ca profesor la Gimnaziul din Beiuș, conducând și Societatea literară „Samuil Vulcan”⁸. Mandatul său de conducător al Societății a fost unul înfloritor, serbările de sfârșit de an fiind „ședințe literare-literare împreunate cu toată arta posibilă”. Frumos vorbește despre activitatea sa ca profesor, viitorul avocat Francisc Hossu-Longin, ginerele lui badea George Pop de Băsești⁹. A fost conducător al Societății de lectură a elevilor beiușeni. Au făcut parte din Societate în acei ani elevi precum: Coriolan Brediceanu, Ioan Boroș, Antoniu Covaciu, Vasile Leșianu, personalități ale Sătmarului, și nu numai¹⁰.

La Beiuș s-au născut fiicele Veturia-Febronia (15 iulie 1867 - 2 noiembrie 1920, Săsar) și Melania (n. 10 ianuarie 1866 - m. 3 septembrie 1873, Domănești)¹¹.

În 1867 Gavril Lazăr absolvise examenul prosinodal. A fost nevoit să se retragă de la catedră, probabil, din cauza unei boli de vedere¹².

Dintre profesorii săi, care ulterior i-au ajuns colegi de catedră, îl amintim pe Simion Popp de Băsești (1826-1867). La repausarea acestuia, în 8 iulie 1867, în vârstă de doar 41 de ani „Familia” lui Iosif Vulcan a relatat înmormântarea sa, specificând că a rostit un discurs Gavril Lazăr de Purcăreți, precum și Ioniță Scipione Bădescu, în numele iubiților elevi¹³.

Din anul 1869 avea să slujească în parohii sătmărene. Mai întâi, până în 1878, în parohia Domănești și filiile Căpleni, Cămin și Bervenii. În 1871 în parohia „matre” trăiau 441 de credincioși greco-catolici, la Căpleni 134, la Bervenii 44, iar la Cămin doar 17¹⁴.

A ajuns membru al comitetului comitatens Sătmar, asumându-și un mare rol în susținerea cauzei chiorenilor, după noua arondare a

comitatului Sătmar.

La Domănești se nasc copiii Ioan Laurențiu (19 ianuarie 1869, moare în același an, la 5 februarie) și Coriolan Colerin Pantelimon (11 august 1873-26 noiembrie 1882).

Din 9 iunie 1878 până la repausare își va lega destinul de bogata parohie Sanislău. Va îndeplini totodată și funcțiile de vice-arhidiacon al districtului Carei și inspector al școlilor vernaculare (confesionale, greco-catolice). Parohia Sanislău este și astăzi una dintre cele mai populate din județul Satu Mare. Venea în această parohie după slujirea unor preoți fruntași ai Episcopiei de Oradea, precum canonicul Basilius Kövari, preotul-cărturar Demetriu Hossu, pe care i-am pomenit deja, dar el i-a succedat parohului Ștefan Papp-Dályai¹⁵.

Imediat după instalare, la 14 iulie 1878, îl găsim la Bocșa, unde a fost comemorat pentru prima dată Simion Bărnăuțiu, cu această ocazie ilustrului intelectual fiindu-i ridicat un monument. Au fost prezenți la eveniment fruntașii mișcării de emancipare națională din Sălaj și Sătmar¹⁶.

În anul 1879 a fost acuzat în „Familia” că a cuvântat la jubileul de 50 de ani de preoție ai arhidiaconului Toma Șorban în limba maghiară. Dar să dăm curs întregului text:

„Unu iubileu în Sătmar. Sub acestu titlu primim din părțile sătmărene următoarele șire: Domnule redactoru! Ați înregistratu, că la 10 augustu Rds. D. archidiaconu Toma Sorbán (cetesce Șiorbanu) și-a serbatu jubileul de 50 ani al preoției sale. Dar, precum se vede, nu vi s-a raportatu, că cu acea ocașiune s-a ținutu și o cuvântare ocașională. Această cuvântare, rostită în biserica română din Careii-mari, s-a pronunțiatu de cătră preotul neașiu românu Gavril Lazaru de Purcăreți în limba ungureasca. La masă preoții rivalisau întru a toasta unguresce. Asta se serbează în Sătmaru unu iubileu românescul”¹⁷.

Răspunsul „predicatorului” Gavril Lazăr de Purcăreți a venit, desigur, fiind publicat, ca un drept la replică, peste câteva numere ale foii lui Iosif Vulcan. Și de această dată oferim textul întreg al știrii din „Familia”:

„Unu iubileu în Sătmaru. Sub acestu titlu publicarăm în nr. 65 al foii noastre o notiția primită din părțile sătmărene, în care se zicea, că

predica la jubileul de 50 ani al preoției părintelui archidiacon Toma Șiorbanu, s-a ținut în limba ungurească. Relativ la aceasta primim de la predicatorul, părintele Gavril Lazăr de Purcăreți, o declarație în care zice: «Da, cuvântarea ocazională a fost maghiară, de după principiul celui mai uman, că nu poporul e pentru preot, ci preotul pentru popor; iar acelei împregiurări, că Careienii nu vorbesc în limba română, nu e cauza Toma Șiorbanu, cu atât mai puțin Gavril Lazăr de Purcăreți, și asta cuvântare ungurească în biserica română din Carei n-a fost prima, dar — durere! — nici va rămâne ultima!»¹⁸.

Credem că orice comentariu este de prisos. Pentru lămurirea stării limbii vorbite de către românii din Carei în acea perioadă, a doua jumătate a secolului al XIX-lea, edificator este volumul scris de către un fiu al acestui oraș, canonicul Ioan Boroș¹⁹, iar asupra personalității arhidiaconului Toma Șorban, nu stăruim în aceste rânduri²⁰.

În 3 iunie 1880, Gavril Lazăr a fost prezent la Conferința inteligenței române din Comitatul Satu Mare în chestiunea ortografiei limbii române, alături de nume importante din grupul luptătorilor români: dr. Vasile Lucaciu, George Marchiș, Ioane Marcu, Lazăr Iernea, etc.²¹

În 1891 a fost prezent la o conferință a intelectualității din comitatele Sătmăr și Sălaj, desfășurată la Baia Mare, în chestiunea religiei și limbii române. Printre participanți i-am mai remarcat pe: Alimpiu Barboloviciu vicar foraneu greco-catolic al Silvaniei, Ciriac Barbul archidiaconul părților sătmărene, George Pop posesor, Gavriil Barbul posesor, A. Cosma avocat, Antoniu Gitta protopop onorar, Ioan Șerbu vice-protopop onorar, Ioan Pop paroh, Sigismund Eug. Catoca paroc, Augustin Pelle protopop, Alexiu Berinde paroc, dr. Vasile Lucaciu paroc, Andrei Medan posesor, Vasile Dragoș avocat²².

A activat cu succes în „Reuniunea învățătorilor sătmăreni”, din 1886 fiind președinte al filialei Carei-Eriu, iar din 1893 conducător al asociației dascălilor²³.

A demisionat în vara anului 1895, cu ocazia unei adunări învățătoarești organizată la Vetîș în 8 august (stil nou). Avem relatarea episodului demisiei în paginile „Gazetei

Transilvaniei”, semnată „Un Pedagog”: „După serviciul divin, la orele 10/4, s-a cântat «Împărate ceresc» în sala bisericii, unde s-a deschis conferința prin vrednicul ei președinte, d-l Gavril Lazăr de Purcăreți, care prin o vorbire foarte caldă și însuflețitoare multămi învățătorilor și tuturor celor de față, pentru că n-au pregetat a lua parte la această adunare, conjurându-i totodată, ca pentru cauza sântă a neamului românesc, să lupte cu energiă și în unire cu toții, or la urmă își dete dimisia din președinție, propunând a se alege un nou președinte”²⁴. În urma demisiei sale a fost ales arhidiaconul Chiriac Barbul.

S-a distins și ca un priceput publicist. A colaborat în paginile publicației înființată și condusă de către dr. Vasile Lucaciu, „Revista Catholică”, anume cu articolele: *Jubileul de 50 de ani de preoție a papei Leon al XIII-lea – ecouri internaționale*; *Date referitoare la istoria și reconstruirea bisericii gr. cat. Române din Sanislău*²⁵ și *Memorandul preoțimii române din Arhidiaconatul părților sătmărene în chestiunea Gimnaziului din Beiuș – protest împotriva încercărilor de suprimare a studiului limbii române în clasele superioare*²⁶.

Asemeni tatălui, și fiica Veturia-Febronia, talentată literar, a publicat în paginile revistei lui dr. Vasile Lucaciu poezia *Cântecul clopotelor*²⁷.

De asemenea, îi găsim semnătura și în publicația vieneză „Sionul Românesc”, cu o relatare despre *Conferința școlară ținută în Busiacu, distr. protop. Ardușu*²⁸, și *Nescari piederă a creșterii religioase-morali și naționale în clasele norm. și gimnas. din Beiusiu*²⁹.

Va participa la marile bătălii politice duse de românii transilvăneni la sfârșitul secolului al XIX-lea. În 17 februarie 1891 a fost ales vicepreședinte al conferinței culturale desfășurate la Baia Mare, în urma căreia a fost adresat un memoriu primului ministru privind abuzurile în aplicarea legii naționalităților din Ungaria, solicitând drepturi pentru școlile și catedrele de limba română. Să notăm că președinte al conferinței fusese George Pop de Băsești, iar secretar dr. Vasile Lucaciu³⁰.

În vara aceluiași an a fost prezent la marele eveniment de sfințire a bisericii din Șișești, ctitoria maiestuoasă a părintelui dr. Vasile Lucaciu. A avut onoarea să vorbească mulțimii, el

rostind sumele contribuitorilor la marea realizare șișeșteană³¹.

O caracterizare a activității sale politice din acești ani credem că este elocventă: „Acest bărbat prin anii 1890 într-o ședință publică a congregației, ascultat cu mult interes și admirație, dovedi că: în **Ungaria** fanatizată de șovinism **vițelul lui se bucură de mai mare drept cetățenesc ca dânsul biet proprietar**. Dovada o desfășura astfel: După legea naționalităților din 1868, - care nici când nu s-a aplicat, certificatele de vite, pentru ochii lumii și străinătății erau imprimare în toate limbile din țară, între cari era și limba română. Ca proprietar poate să-și trimită vaca, boii și vițelii spre vânzare la târg și să-și primească valoarea; dar dânsul ca cetățean contribuent nu-și poate ridica de la percepție leafa de preot decât dacă va face **chitanța ungurește**”³².

În 20-21 ianuarie 1892 este ales la Sibiu în Comitetul executiv al P.N.R., alături de alți 14 patrioți români³³. În luna mai a aceluiași an este prezent în delegația plecată să înainteze împăratului la Viena doleanțele românilor. În perioada interbelică (din 1926 Sanislăul a aparținut acestui județ, cum am precizat deja) a fost considerat între cei 48 de sălăjeni care au făcut parte din delegația care dorea ca monarhul să afle durerile românilor³⁴.

Din relatările colegului său memorandist, pr. Ioan Costin, aflăm că Gavril Lazăr de Purcăreți spunea în 1892, mergând spre Viena că: „biruința va fi a noastră, căci Dzeu însuși este **Dreptatea** care nu poate suferi nelegiuiri”³⁵.

În iunie 1893 este interogat în cadrul anchetei preliminare de urmărire a membrilor P.N.R., de către procuratorul regal. S-a numărat printre cei 27 de acuzați, ulterior, el, dr. T. I. Mera (medic) și Vasile Igna (avocat din Beiuș) fiind scoși de sub acuzație, aprigul procuror negăsind dovezi ale vinovăției³⁶.

În 1893 se înscrie în Despărțământul Sălaj al „Astrei”, iar în februarie 1897 va fi ales la Seini primul director provizoriu al Despărțământului Sătmar-Ugocea. A demisionat însă în luna august a aceluiași an³⁷.

În februarie 1898, George Pop de Băsești a făcut demersuri pentru înființarea unui despărțământ în Sătmar. S-a format un comitet din care făceau parte: Gavril Lazăr de Purcăreți, Vasile Lucaciu, Antoniu Gitta, G. Barbul și George Șuta³⁸. După câteva luni aflăm că

despărțământul se constituia „cu chiu cu vai”³⁹.

În 25 iunie 1899 era preconizată o adunare a Despărțământului Sătmar, la Seini, mutată ulterior pentru data de 13 iulie⁴⁰.

După cum se știe, în zilele de 8 și 9 august 1903 a avut loc la Baia Mare Adunarea Generală a „Astrei”. După liturghia săvârșită în a doua zi a lucrărilor, predica a ținut-o Gavril Lazăr de Purcăreți, care a vorbit despre însemnătatea zilei⁴¹.

În 23 noiembrie 1905 a fost prezent la Seini, unde s-a desfășurat consfătuirea membrilor P.N.R. din comitatul Satu Mare, în care s-a hotărât înființarea „Clubului alegătorilor”⁴².

Despre parcursul său în ierarhia bisericească, știm că în anul 1897 a fost numit vice-arhidiacon al distr. Eriu. Fusese numit asesor consistorial în 1877, examinator sinodal în 1872, iar membru al Exactoratului Diecezan devine în 1894.

La Sanislău se vor naște alți doi copii ai familiei, Carolina-Cristina (1881, căsătorită cu pr. Iosif Pataki) și Gavril (5 noiembrie 1887, ajuns medic), vom vorbi despre ei în cuprinsul articolului.

Un mare merit al său a fost crearea unei școli confesionale foarte bune. La 1901, examenul final este relatat în presa românească, subliniindu-se meritele celor trei învățători din Sanislău: Paul Magyar, George Mureșian și Iosif Pataki⁴³. Aceiași trei sunt evidențiați și în anul următor. La inițiativa lui Iosif Pataki, s-a înființat o bibliotecă populară⁴⁴.

A fost membru al mai multor instituții bancare românești, „Sătmăreana” din Seini, spre exemplu, unde a deținut și funcția de vicepreședinte⁴⁵.

Nu putem să nu amintim și de excepționala realizare care a fost înființarea Băncii „Arina”, în toamna anului 1906. Dar iată relatarea pentru presă a ginerului părintelui Gavril Lazăr de Purcăreți, Iosif Pataky:

„În 22 Oct. a. c. s-a ținut adunarea constituantă a institutului de credit și economii «Arina» societate pe acții în Sanislău (com. Sătmarului). Adunarea generală constituantă a declarat de înființat institutul cu capital social 100.000 coroane împărțit în 1000 acții de 100 coroane nominală. Activitatea se începe în 1 ian. 1907. La adunarea constituantă au participat peste 40 de acționari reprezentând 476 acții.

Direcțiunea s-a compus astfel: Coriolan Ardeleanu, vicarul părților Sătmărene în Cărei, președinte, Gavril Lazăr de Purcăreți, protopop în Sanislău, dr. Demetriu Kiss, avocat diecezan în Oradea mare, Alexandru Bonea, proprietar în Sanislău, Georgiu Szilági, mare proprietar în Sanislău, Iosif Pataky, coadjutor în Sanislău, Augustin Szabó, farmacist în Sanislău, Demetriu Pop, avocat în Vezend, Andrei Bogdan, preot în Portelec⁴⁶, Ioan Ternovan, preot în Culciul-mare. Comitetul de supraveghere: Samuil Ciceronescu, comptabil diecezan în Oradea mare, președinte, George Achim, director de bancă în Seini, Romul Marchiș, preot în Tămaia, Vasile Ardeleanu, preot în Vetiş. George Pteancu, învățător în Cărei. Sanislău, la 23 Oct. 1906⁴⁷.

De notat că această izbândă a românilor din părțile Sanislăului a fost salutăată și în presa din regatul României, tocmai la Iași, într-un „cotidian politic național-liberal”⁴⁸.

Nu avea să se bucure de această izbândă, Gavril Lazăr de Purcăreți... Și nici de cadoul primit de Crăciunul anului 1906, când pagina întâi a publicației șimleuane, „Gazeta de Duminecă”, i-a alocat prima pagină, cu portretul său, pe care îl atașăm și noi articolului.

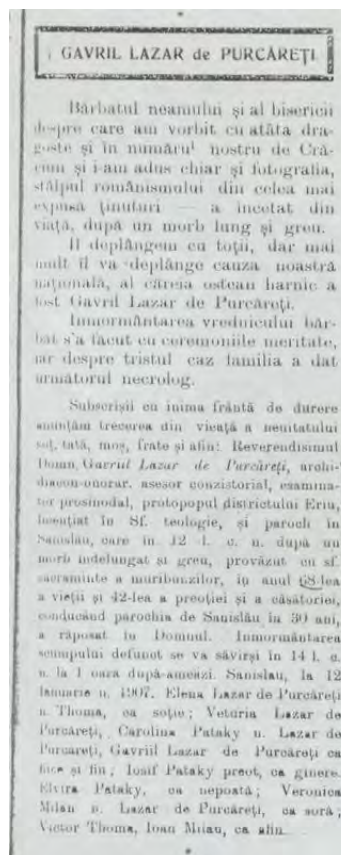

Publicația din Șimleu s-a gândit să îl onoreze deoarece era bolnav deja. Iată câteva din rândurile dedicate protopopului Gavril Lazăr de

Purcăreți: „Am scris acestea șire din iubirea neastâmpărată ce o simțim față de atari bărbați conștii de chemarea lor, cum este și dl. Gavriil Lazăr de Purcăreți, - harnicul paroch și protopop în Sanislău, fruntașa comună mărginașe cu Dobriștinul, rugând pe bunul D-zeu ca să-i redea sănătatea, căci astăzi e greu bolnav, ca astfel, frații noștri Români din cele mai espuse părți ale țării, să se poată bucura încă multă vreme de fructele acestui pom roditor, sădit în marea grădină a neamului și bisericii românești”⁴⁹.

În acea parohie va și repausa, nu mult după apariția articolului, la 12 ianuarie 1907. Și din alte publicații ale vremii aflăm că a decedat „după un morb îndelungat și greu”⁵⁰. A fost înmormântat în data de 14 ianuarie 1907⁵¹.

Reproducem în cele ce urmează câteva rânduri din necrologul din foaia sălăjeană care l-a cinstit de ultimul său Crăciun: „Bărbatul neamului și al bisericii despre care am vorbit cu atâta dragoste și în numărul nostru de Crăciun și i-am adus chiar fotografia, stâlpul românismului din celea mai expuse ținuturi – a încetat din viață, după un morb lung și greu. Îl deplângem cu toții, dar mai mult îl va deplânge cauza noastră națională, al căreia oștean harnic a fost Gavril Lazăr de Purcăreți”⁵².

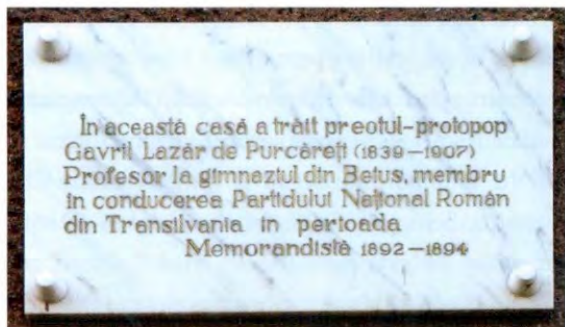

După moartea sa, soția primea anual un ajutor de 440 de coroane⁵³. Nu mult după moartea lui Gavril Lazăr de Purcăreți, Sever Sălăgian îl considera ca pe cel care „a aprins schinteia deșteptării naționale” la Sanislău⁵⁴.

Sanislăuanii i-au atribuit numele „Popa Lazăr” unei străzi; cu timpul, localnicii îi spun doar „Strada Popii”, fără a se ști despre care dintre preoți este vorba⁵⁵.

După 1989 s-a reușit montarea unei plăci memoriale pe casa parohială din Sanislău, astăzi aceasta aparținând comunității ortodoxe.

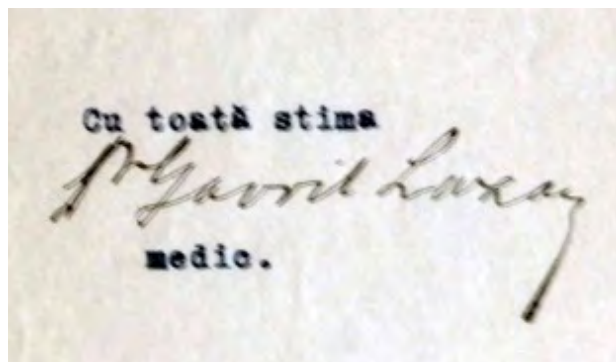
Placa memorială a preotului Gavril Lazăr

Iar acum să ne întoarcem la copiii familiei lui Gavril Lazăr de Purcăreți. După cum am precizat deja, fiul Gavril s-a născut în 6 noiembrie 1887 la Sanislău. Gimnaziul l-a urmat la Satu Mare și Beiuș, unde a absolvit în anul 1907⁵⁶. A urmat apoi medicina la Cluj între anii 1909-1913, devenind doctor în medicină la 10 iunie 1915, după ce urmasese și un an de drept la Oradea⁵⁷.

S-a căsătorit în 1919 cu Elena Pop din Oarța de Jos⁵⁸. A fost ales comandant al Gărzii Naționale din Săsar, în adunarea generală desfășurată la 16 noiembrie în această localitate din imediata vecinătate a Băii Mari⁵⁹.

După 1 Decembrie 1918 a lucrat ca medic, probabil pediatru, în Baia Mare. Din 1929 a fost medic șef al județului Sălaj⁶⁰. A rămas atașat

de localitatea natală, în 1937 donând 1000 de lei pentru construirea Casei Naționale din Sanislău⁶¹.

Mai multe informații avem despre Carolina-Cristina, fiica născută în 1881 la Sanislău, care avea să se căsătorească cu preotul greco-catolic Iosif Pataki. Acesta, născut în anul 1872 la Vezendiu, a fost hirotonit în 1898. A început preoția în calitate de cooperator și învățător în parohia Sanislău, până în anul 1907 când va ajunge paroh în Săsar, lângă Baia Mare.

În 1909 a fost prezent la Baia Mare la constituirea P.N.R. comitatens Satu Mare. În 4 august 1907, fiind prezent la sărbătorirea lui George Pop de Băsești, adresează românilor sălăjenii invitația de a participa la adunarea națională a românilor din Sătar, pentru a discuta realizarea scopurilor naționale și apărarea limbii strămoșești⁶².

La 1 Decembrie 1918 a participat la Marea Adunare de la Alba Iulia, în calitate de deputat de drept. Și după Unire a avut activitate politică, pe aceeași linie națională, ulterior național-țărănistă. S-a numărat printre cei care au sprijinit material acțiunile filantropice ale Reuniunii femeilor din Baia Mare.

Destinul lui, și preoțesc, se va contopi, începând cu 1928, cu aceeași localitate și parohie importantă, Sanislău. Se implică în viața comunității de aici, fiind unul dintre membrii fondatori ai băncii românești „Arina” din Sanislău. A avut activitate îndelungată în cadrul „Astrei”, încă de pe vremea când slujea la Săsar. Între 1928 și 1942 a fost președinte al cercului Sanislău al „Asociațiunii”.

Ajunge protopop emerit, asesor al Exactoratului diecezan. A avut un frate, cu 4 ani mai tânăr, Iuliu Văleanu-Pataki, așijderea preot.

În familia lui s-a născut o fiică, Elvira (1899-1973, căsătorită cu Titus Pop⁶³, preot-profesor, fiul parohului Tit Pop din Batarci)⁶⁴.

„Aderent” al P.N.Ț., prin 1946 era în vizorul autorităților⁶⁵. A trecut la cele veșnice în 1952, fiind înmormântat în cimitirul central din Oradea⁶⁶.

După cum rezultă din datele deceselor, soția și fiica Veturia a lui Gavril Lazăr de Purcăreți au decedat în aceeași lună, în noiembrie 1920 la Săsar. Mai întâi, Veturia-Febronia în 2 noiembrie, iar în 5 noiembrie, Iuliana Lazăr de Purcăreți. Cât o fi fost de dureros pentru fiul și fratele lor, Gavril, medic la Baia Mare!

Memoria lui Gavril Lazăr de Purcăreți merită cinstită așa cum se cuvine în toate locurile pe unde Dumnezeu i-a purtat pașii în viață.

Note

1. Ioan Belean, *Gavril Lazăr de Purcăreți în luptele naționale ale românilor sătmăreni*, „Satu Mare. Studii și comunicări”, Satu Mare, vol. XI-XII, 1994-1995, pp. 177-181. După aproape 20 de ani, articolul a fost reluat de către Arnold Maier, cu titlul *Oameni, fapte, destine. Gavril Lazăr de Purcăreți - vrednic slujitor al Sanislăului*, „Eroii Neamului”, Satu Mare, 2012, 4 (s.n.), nr. 4 (13), pp. 43-44.
2. Claudiu Porumbăcean, Bujor Dulgău, *Oameni din Sătmar*, Satu Mare, 2000, pp. 114-115.
3. Zora Belean, Ioan Belean, *Comuna Sanislău*, Oradea, 2010, pp. 244-245.
4. *A Nagyváradí nyolcz osztályu Gymnasium Évkönyvei*, VIII.-ik folyam. 1857-58-ki tanév, Nagyvárad, 1858, pp. 82-83; *A Nagyváradí nyolcz osztályu Gymnasium Évkönyvei*, X. folyam. 1859-60-ki tanév, Nagyvárad, 1860, p. 78.
5. Ioan Georgescu, *Istoria seminarului din Oradea*, București, 1923, p. 65.
6. Silviu Iulian Sana, Tiberiu Alexandru Ciorba, Traian Ostahie, *Seminarul Tinerimii Române Unite din Oradea, II. Studenți teologi (1792-1948). Dicționar biografic*, Cluj-Napoca, 2022, p. 199.
7. *Circulara Episcopiei Greco-catolice de Oradea mare, nr. 375-1907*, p. 14; Szögi László, *A Szatmárnémeti R.K. Bölcsészeti Líceum és a Püspöki Szeminárium hallgatói. 1804-1852*, Satu Mare, 2018, p. 172; *Schematismus venerabilis cleri dioecesis Magno-Varadinensis Graeci Ritus Catholicorum pro anno MDCCCXLIV*, Oradea, 1844, p. 203; *Schematismus Venerabilis Cleri Dioecesis Magno-Varadinensis G.R.C. pro anno MDCCCLXXXI.*, Magno-Varadini, 1881, p. 132.
8. „Familia”, Pesta, an II, nr. 44, 25 decembrie 1866, p. 528.
9. Francisc Hossu – Longin, *Amintiri*, Cluj, 1975, pp. 73, 345.
10. „Familia”, Pesta, an III, nr. 43, 4 noiembrie 1867, p. 514.
11. Gabriel-Florian (Grigore) Borzoș, *Preoții eparhiei Greco-Catolice de Oradea și familiile lor, în documentele arhivistice. I. Preoții hirotoniți (1723-1873)*, Oradea, 2022, p. 334.
12. *Programa Gimnaziului Superior Gr. Cat. și a Școalelor Normale din Beiușiu pre anul scol. 1889-1890*, Beiuș, 1890, p. 37.
13. „Familia”, Pesta, an III, nr. 28, 9 iulie 1867, p. 338.
14. *Schematismus Venerabilis Cleri Dioecesis Magno-Varadinensis G.R.C. pro anno MDCCCLXXXI.*, Magno-Varadini, 1871, p. 75.
15. *Ștefan Papp-Dályai (1829-1878)*. Preot greco-catolic, a slujit la Tria, Pișcari și, din 1863 la Sanislău. Și el poate fi inclus în rândul luptătorilor pentru drepturi naționale.
16. Marin Pop, *Prima comemorare a lui Simion Bărnuțiu*, „Caiete Silvane”, Zalău, 14 septembrie 2008, p. 4.
17. „Familia”, Budapesta, anul 15, nr. 65, 26 august 1879, p. 430.
18. *Ibidem*, nr. 73, 23 septembrie 1879, p. 479.
19. Ioan Boroș, *Memorialistica*, studiu introductiv, ediție și note de: Valeriu Leu, Nicolae Bocșan, Ion Cârja, Costin Feneșan, Cristian Sabău. Au colaborat: Mihaela Bedecan, Loránd Mády, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2012.
20. A se vedea articolul nostru, *Familia Șerban (Șorban). Contribuții documentare, în 150 de ani de muzeografie*

orădeană, coordonatori: Gabriel Moisa, Aurel Chiriac, „Crisia”, vol. LII, Supliment nr. 1, 2022, Oradea, Editura Muzeului Țării Crișurilor, 2023, pp. 281-287.

21. *Lupta românilor din județul Satu Mare pentru făurirea Statului național unitar român. Documente 1848 – 1918*, București, 1989, pp. 195-196.

22. „Familia”, Oradea, anul 27, nr. 5, 3 februarie 1891, p. 59.

23. Bujor Dulgău, *Reuniunea învățătorilor greco-catolici din arhidiaconatul Sătmarului*, „Acta Mvsei Porolissensis”, Zalău, XX, 1996, p. 280.

24. „Gazeta Transilvaniei”, Brașov, anul 58, nr. 180, 13 august 1895, pp. 2-3.

25. „Revista Catolică”, An II, Fasc. XII, dec. 1887, pp. 270-276.

26. *Ibidem*, anul IV, Fasc. X-XI, 30 mai-15 iunie 1890, pp. 239-242.

27. *Ibidem*, anul III, Fasc. VI, iunie 1889, p. 235.

28. „Sionul Românesc”, Viena, anul I, nr. 7, 1 octombrie 1865, pp. 80-81.

29. *Ibidem*, nr. 10, 15 noiembrie 1865, pp. 116-118.

30. „Familia”, Oradea, anul 27, nr. 5, 3 martie 1891, p. 59; *Maramureșenii în lupta pentru libertate și unitate națională: Documente. 1848-1918*, București, 1981, pp. 186-195.

31. „Tribuna”, Sibiu, anul 8, nr. 190, 27 august 1891, p. 758.

32. „Satu Mare”, Satu Mare, anul XIII, nr. 8, 22 februarie 1931, p. 2.

33. „Telegraful Român”, Sibiu, anul 40, nr. 56, 30 mai 1892, p. 222.

34. Ioan Ardeleanu-Senior, *Oameni din Sălaj. Momente din luptele naționale ale românilor sălăjeni*, Zalău, 1938, p. 136.

35. „Satu Mare”, Satu Mare, anul XIII, nr. 8, 22 februarie 1931, p. 2.

36. „Gazeta Transilvaniei”, Brașov, anul 104, nr. 36, 25 mai 1941, p. 4.

37. „Transilvania”, Sibiu, anul 28, nr. 7-8, 1 septembrie 1897, p. 159.

38. „Familia”, Oradea, an XXXIV, nr. 7, 15/27 februarie 1898, p. 84.

39. *Ibidem*, nr. 35, 30 august/11 septembrie 1898, p. 419.

40. *Ibidem*, an XXXV, nr. 21, 23 mai/4 iunie 1899, p. 252; *Ibidem*, nr. 25, 20 iunie/2 iulie 1899, p. 299.

41. „Telegraful Român”, Sibiu, anul 51, nr. 75, 8 iulie 1903, p. 310.

42. *Maramureșenii în lupta pentru libertate și unitate națională: Documente. 1848-1918*, București, 1981, p. 251.

43. „Gazeta Transilvaniei”, Brașov, anul 64, nr. 74, 1 aprilie 1901, p. 4.

44. „Foaia poporului”, Sibiu, anul 10, nr. 18, 11 mai 1902, p. 213.

45. „Tribuna”, Sibiu, anul 18, nr. 21, 1 februarie 1901, p. 84;

46. Azi Portița, sat în comuna Tiream, jud. Satu Mare.

47. „Gazeta Transilvaniei”, Brașov, anul 69, nr. 228, 14 octombrie 1906, p. 2.

48. „Evenimentul”, Iași, anul 14, nr. 121, 13 iulie 1906, p. 3; pentru descrierea publicației vezi *Istoria jurnalismului din România în date. Enciclopedie cronologică*, Iași, 2012, p. 210.

49. „Gazeta de Duminecă”, Șimleu Silvaniei, anul 3, nr. 52, decembrie 1907, p. 1.

50. „Tribuna”, Arad, anul 11, nr. 2, 3/16 ianuarie 1907, p. 5.

51. „Gazeta Transilvaniei”, Brașov, anul 70, nr. 1, 3/16 ianuarie 1907, p. 3.

52. „Gazeta de Duminecă”, Șimleu Silvaniei, anul 4, nr. 2, ianuarie 1907, p. 3.

53. *Circulara Episcopiei Greco-catolice de Oradea Mare, nr. 375-1907*, p. 12.

54. „Tribuna”, Arad, anul 13, nr. 191, 4 septembrie 1909, p. 3.

55. Zora Belean, Ioan Belean, *op. cit.*, p. 245.

56. Constantin Pavel, *Școalele din Beiuș. 1828-1928. Cu o privire asupra trecutului Românilor din Bihor*, Beiuș, 1928, p. 260.

57. Cornel Sigmirean, *Istoria formării intelectualității românești din Transilvania și Banat în epoca modernă*, Cluj-Napoca, 2000, pp. 563, 647.

58. Robert Tökölyi, *Personalitățile Unirii din zona Baia Mare*, „Revista Arhivei maramureșene”, Baia Mare, an XI, nr. 11, 2018, p. 279.

59. *Maramureșenii în lupta pentru libertate și unitate națională: Documente. 1848-1918*, București, 1981, p. 307.

60. Damó Jenő, *Ki kicsoda? A Bánsági Közélet Lexikonja*, Timișoara, [1930], col. 65.

61. Zora Belean, Ioan Belean, *op. cit.*, p. 245.

62. Ioan Tomole, *Aniversarea împlinirii vârstei de 70 de ani a lui Gheorghe Pop de Băsești, moment semnificativ al manifestării voinței de unitate și libertate a poporului român*, Acta Mvsei Porolissensis, IV, 1980, p. 582.

63. Robert Tökölyi, *art. cit.*, pp. 277.

64. Sergiu Soica, *Eparhia Greco-Catolică de Oradea și Securitatea în anul 1948*, Cluj-Napoca, 2014, p. 46.

65. Corneliu Crăciun, *Opțiunea Maniu. Contribuții documentare la istoria P. N. Ț. (1945-1948)*, Oradea, 2003, p. 225.

66. Viorel Câmpean, *Vezendiu – 750 de ani de atestare documentară*, Satu Mare, Editura Citadela, 2012, pp. 118-121.

Zona culturală de vest după model francez

Colonel (rtg.) dr. Constantin MOȘINCAT

„Învată adevărata geografie și vei putea înțelege faptele de până acum și cauzele lor din trecut, iar pentru viitor vei găsi răspuns la toate întrebările tale!”

Victor Stanciu

Invitat de Comitetul central al «ASTRA» la o conferință pentru Adunare Generală a ei de la Oradea – în 18 Octombrie 1920, așadar la scurtă vreme după adoptarea Păcii de la Trianon, **Alexandru Lepedatu** a socotit că n-ar fi „cu totul lipsit de interes și chiar de actualitate dacă își va da binevoitorilor ascultători din aceste regiuni bihorene, fugitiv și fără de nici o pretenție, câteva relațiuni și considerațiuni de ordin politic (dar nu militant) și cultural”^[1] cu privire la **granița de Nord-Vest**, pe cât de nedreaptă în simțământul românilor, pe atât de echitabilă, foarte probabil, în conștiința celor ce-au așezat-o. Dacă e firesc cei ce știm, mai bine decât oricare alții, cât de păgubit a fost neamul românesc, cu deosebire la periferiile sale etnice, prin violentul proces de maghiarizare la care au fost supuși de puterea fostului stat austro-ungar, „să avem simțământul nedreptății ce ni s-a făcut prin fixarea acestei granițe, - e tot atâta de firesc, ca cei ce au hotărât să se fi răzemat pe *raporturile etnice, așa cum li s-au prezentat*”, susținea acesta.

Redăm considerentele pentru care Lepedatu susținea că învingătorii aveau conștiința că au săvârșit, în delimitarea făcută granițelor, o „operă de echitate politică” deoarece:

„Prin acțiunea de maghiarizare a fostului Stat ungar, pătrunderea elementului maghiar, sprijinit de toate mijloacele organizate în acest scop ale puterii de Stat, în masa românească, redusă la slabele-i mijloace de rezistență proprie, a fost așa de însemnată, că, încetul cu încetul, s-a creat în aceste părți periferice ale luptei naționale dintre cele două popoare - **luptă de dezagregare și dominațiune** de-o parte, **de apărare și conservare de altă** - realități etnice mult deosebite de cele existente până la Unirea din 1918, susținea profesorul cu

argumente. **S-a arătat bunăoară că la Conferința de Pace:**

1. După *Lexiconul comunelor din Ungaria*, întocmit oficial la 1773, de Cancelaria regală ungară din Viena - lexicon în care se înseamnă și limba vorbită, predominantă, a comunelor, elementul maghiar din comitatele limitrofe ale Transilvaniei^[2] se constată a fi fost atunci într-o vădită inferioritate față de cel român. Astfel: a) în comitatul Maramureș erau față de 50 com. rom., numai 5 maghiare, b) în com. Bihor față de 338 com. rom., numai 143 maghiare, c) în com. Arad față de 168 com. rom., numai 11 maghiare, d) în com. Cenad față de 5 com. române numai 4 maghiare.

2. După *Schematismul diecezei rutene gr. cath. de Muncaci din 1822* -, elementul român era absolut predominant în Sătmar, unde, din 288 comunități religioase, 132 aparțineau exclusiv Românilor; În întreg acest comitat nu există așadar, la 1822, o singură comunitate religioasă exclusiv maghiară. Puținii Unguri ce se găseau atunci în cuprinsul Sătmarului locuiau fie împreună cu Românii, fie cu aceștia și Rutenii laolaltă - ceia ce arată neîndoios originea română și ruteană, în mare parte, a populațiunii actuale maghiare din aceste regiuni. Ce privește numărul locuitorilor, acesta era, la acea dată, de 80.000, (din care 53.000, 64% deci), numai în comunele exclusiv românești. Adăogând la acest număr pe Românii din comunele mixte româno-ruteno-maghiare putem afirma că marea majoritate a populației com. Sătmar era română. După aceasta veneau Rutenii și numai în urmă, în număr foarte redus, Maghiarii. Dar nu numai că în Sătmar elementul românesc era predominant, ci chiar și în unele părți ale comitatelor vecine: - în regiunea de Sud a com. Sabolci și regiunea de Est a com. de azi Hajdu, dincolo deci de linia extremă a

revendicărilor noastre, cea a Tratatului de la 4/17 August 1916, el era destul de numeros. Numai în două din cercurile actuale ale com. Sabolci - în Nyrbator și în Nagykallo - erau după Schematismul citat, la 1822, 36 de comune bisericesti în cari se întrebuița la serviciul-divin limba română alătura de cea ruteană și maghiară, iar în comitatul Hajdu, toate comunele din preajma Debreținului, Debreținul chiar, aveau, ca limbă liturgică, și pe cea română^[3]. Situația era la fel și în Arad.

După datele ultimei statistici austriece a Ungariei, din 1867, a lui Adolf Ficher, elementul român din teritoriile de care ne ocupăm era, relativ, mult mai numeros decât e arătat el în ultima statistică maghiară de la 1910. Căci după aceste date, dacă ele ar fi exacte, elementul maghiar din com. limitrofe Transilvaniei, la Nord-Vest, ar fi crescut, în patru decenii/de la 1867 la 1910, cu 88%, adică s-ar fi îndoit aproape, câtă vreme cel românesc - notați bine! - numai cu 17,2%”^[4].

Revendicând deci teritoriul de care e vorba, până la linia tratatului din 4/17 August 1916, e locul a o spune, o graniță conform hărților etnografice, n-am făcut decât să reclamăm - situații etnice au fost distruse prin maghiarizare forțată și denaturată prin mistificare statistică, o parte a teritoriului ce ne-a aparținut, cândva,

etnicește, aproape în întregime și ne aparține în destul de însemnată măsură.

Recunoscându-se că, teoretic, cererea românească era perfect justificată, s-a observat însă, că, practic, ea nu poate fi **decât în parte**. Opinia să se lase Oradea-Mare, Sătmaru și Careii, în lotul unguresc, s-ar încălca principiul de state naționale. Dar s-a arătat îndată că, acordând aceste orașe României, nu s-a eludat **principiul de naționalitate**^[5]. Întâi, pentru că se găsesc situate în regiuni care, din punct de vedere etnic, sunt curat românești. Cercul administrativ al Oradei, avea, chiar după statistica oficială ungară: 54,6% români și numai 40,8% maghiari, iar cercul Aradului 50,8% români și numai 25,3% maghiari. Al doilea, pentru că procentul populației maghiare din aceste orașe e departe de a fi cel indicat de reprezentanții poporului maghiar, crescut fiind pe deoparte cu populația evreiască, foarte numeroasă în aceste părți, iar pe de alta cu cea nemaghiară înscrisă, la recensământ, ca maghiară. Al treilea, pentru că prezența populației maghiare în orașe e în mare măsură, de dată recentă și de caracter fluctuant, adusă fiind, în deosebi după 1867, de necesitățile de organizare, administrare și consolidare a noului Stat ungar maghiarizator. Faptul îl atestă chiar bine cunoscutul sociolog Iaszi Oszkar care, în una din publicațiile sale dinainte de război (Budapesta 1912), arată că populația maghiară a crescut în orașe numai în douăzeci de ani - de la 1880 la 1900 - **cu 85%, câtă vreme cea nemaghiară în același răstimp abia cu 11%**.

Astfel procentul populației curat maghiare nu trecea de 60% în nici unul din orașele mari de graniță contestate - Sătmar, Oradea-Mare și Arad. Căci cei 94% maghiari din Satu Mare sunt, în realitate decât 57%, - 20% fiind Evrei, 16% alți ne-maghiari înregistrați ca unguri. În Oradea-Mare în realitate erau cel mult 60%, - 24% fiind Evrei, iar 7% alți. 73% maghiari din Arad erau maxim 60%. - 10% fiind Evrei, iar 3% alți ne-Maghiari înregistrați ca Maghiari. Așa s-a ajuns, la **Granița de Nord-Vest** cunoscută (harta) în lăuntruul căreia - *ne găsim în plenitudinea drepturilor noastre etnice și naționale*. Căci ceia ce caracterizează pământul acestor părți e puternica masă românească care stăpânește, nedisputat, ambii versanți ai Munților

Apuseni ai Transilvaniei – de la Mureș până la Tisa.

Într-adevăr, în situațiunea de inferioritate politică, socială și culturală în care neamurile stăpânitoare și privilegiate ale acestei țări au avut interesul să țină, de-a lungul veacurilor, poporul român, - acesta, element rural prin excelență, n-a putut trece decât foarte cu greu peste zidurile și porțile orașelor în care foștii privilegiați și stăpânitori își țineau și dezvoltau deosebit viața lor.

Cât privește elementul românesc rămas în afara granițelor României Mari, Nicolae Iorga le-a marcat pe contur de hartă foarte sugestiv. Căci, fără a mai număra pe Aromâni, cu care, din nefericire, nu ne găsim în directe legături, avem, la toate fruntariile, - și la Răsărit, și la Miază-zi, și la Apus, - mai bine de-un milion de frați. Și anume: peste 400.000 în Ucraina, numai între Nistru și Bug, aproape 100.000 în Bulgaria, de la Vidin la Șiștov, vreo 400.000 negreșit în Iugoslavia, în Sud-vestul Banatului și în Nord-estul vechiului Regat sârbesc, între Morava și Timoc, și cel puțin 200.000 peste granița noastră de Nord-Vest, în Ungaria și Cehoslovacia.

Dar dacă n-am revendicat politicește pe toți acești frați, care fac parte din marele grup

etnic al neamului românesc de la Dunăre, n-am înțeles firește să-i abandonăm sub raport cultural. Formăm cu dânșii același suflet național și ca atare trebuie să trăim și să ne dezvoltăm împreună - în unitate culturală. Aceasta în puterea drepturilor, înscrise, în pacte internaționale, pe seama minorităților ce n-au putut intra în constituirea Statelor naționale respective, cari drepturi neamurile și le pot asigura pe bază de reciprocitate.

Căci **regimul de deplină libertate culturală** ce se va acorda pentru conservarea ființei lor naționale Maghiarilor, Rutenilor, Bulgarilor și Sârbilor, aceștia, e drept, în număr relativ foarte mic - din România, va trebui cu necesitate asigurat și fraților noștri de peste Nistru și Dunăre și celor din câmpia stângă a Tisei. De altfel, această *organizare culturală* e necesară în genere. Că nu trebuie să uităm! că ne găsim într'un străvechiu centru de tradiție culturală, de-a fi în Orientul Europei, printre popoarele acestei părți de lume, streine nouă, ca rassă, ca mentalitate și ca năzuințe culturale, reprezentanții deplini și veritabili ai civilizațiunii și culturii latine.

Imediat după eliberarea celor două provincii franceze Alsacia și Lorena (despre

românii internați și morți în lagărele de prizonieri din aceste regiuni am scris în lucrarea *Pași pe caldarâm...*), șef al administrației a fost numit Millerand (viitorul președinte al Franței), care a impus două tipuri de administrație: *forte*, fără milă pentru sfidări, și a doua pentru captivarea sufletelor, *metodă spirituală* care ducea spre libertate. După asigurarea păcii s-a optat pentru a doua metodă amicală, nobilă, prin care se afirma cultura și moralul ridicat al francezilor. Prin acest procedeu se ținea „câștigarea sufletelor compatrioților dezrobiți”^[6], făcând din fiecare francez un patriot iar pe ceilalți să-i facă fideli. Centrele culturale de la Metz și Strasbourg erau locuri de atragere pentru noțiunea de stat francez. Astfel s-a creat o Zonă culturală spre granița cu Germania, dar care era boicotată propagandistic de nemți. Briand a dorit o vecinătate pașnică, dar propaganda germană s-a dovedit mai puternică decât inițiativele franceze, știrbind astfel câștigurile de început ale Franței biruitoare.

După ce Germania părăsește Societatea Națiunilor și Conferința pentru dezarmare devine falimentară, Franța schimbă politica pacifistă de „apărare și prevedere”, se înarmează accelerat și organizează pe întinsul teritoriului său puternica „linie de fortificație Maginot”, sub comanda mareșalului Weigand. Anglia continuă politica pacifistă. Sovieticii, Japonezii și Italianii se ocupă de propriile lor destine. Iată că o mare putere învingătoare după primul război își creează două fortificații: **la granițe și în suflete pe granițele primejduite!**

România, după Războiul de Întregire și făurirea României Mari, pe plan extern a legat coaliții cu vecinii, făcând parte din Mica Antantă cu Cehoslovacia și Yugoslavia, respectiv Antanta Balcanică cu Yugoslavia și Turcia.

Pe plan intern, după multe studii făcute de Marele Stat Major, a adoptării doctrinei strategice naționale și a 5 planuri pentru aplicare, după gândirea strategică: fără gând de retragere, pe toate fronturile amenințate! Amenințate de inamicul dintotdeauna, Ungaria: **frontul de Vest** (urgența I-a), **frontul de Răsărit și Nord** (URSS-urgența II-a) și **frontul de Sud** (Bulgaria-urgența III-a). Iată transpusă pe o hartă această concepție pentru realizarea fortificațiilor.

Harta fortificațiilor românești – Plan 1937
A.M.R., fond 948, dos. 466, f. 136

Se știe încă puține lucruri cu caracter strategic despre cel mai important obiectiv de apărare conceput și realizat vreodată de România în jurul hotarelor sale. Acesta a fost Sistemul românesc de fortificații^[7], cel mai ingenios sistem construit pentru a rezista la bombe de 305 mm, dovedit în poligon a fi cu rezistența cea mai mare din lume.

Crenele de cazemată cu dublă flancare,
Cazemata „C II”- Apateu

Studiile și experimentele făcute în poligonul de la Dadilov demonstrau că pentru a distruge o cazemată de *tip ușor* erau necesare: 940 bombe de 100 kg, pentru a obține o probabilitate ca 2 să lovească „dala cazematei” doar dacă ar fi căzut în picaj! Pentru că un avion încărcat 8-10 bombe, ar fi fost necesare 100 de avioane, a câte 30 minute pentru lansarea bombelor. Și pentru că

de un astfel de număr de avioane „inamicul - ungurii” nu dispuneau era nevoie de mai multe raiduri, reprize.

Pentru cazematele de *tip mijlociu* erau necesare 43 bombe de 300 kg, iar pentru cele de *tip greu* trebuiau 450 bombe de 1000 kg, care puteau fi lansate de 45 avioane. Prin urmare, *cazematele nu puteau fi distruse din aer*, căci era nevoie de un consum mare de muniție și avioane, care lipseau. Această situație conducea spre concluzia că „aviația nu va avea o asemenea misiune”. Când generalul ceh Husarek și col. ing. Dumitru Vasiliu (cel care a conceput fortificațiile) au intrat în cazematele din poligon și s-a tras asupra lor, au declarat: „ar fi rezistat și la proiectile de 305mm, dar ungurii nici măcar nu au capacitatea de a produce asemenea bombe”. Asemenea aprecieri au creat siguranță și încredere, la care s-au adăugat construcțiile spirituale din spatele acestora: brâul de biserici ortodoxe construite cu sprijinul armatei de-a lungul frontierei de vest și a catedralelor de la Satu Mare și Sighet.

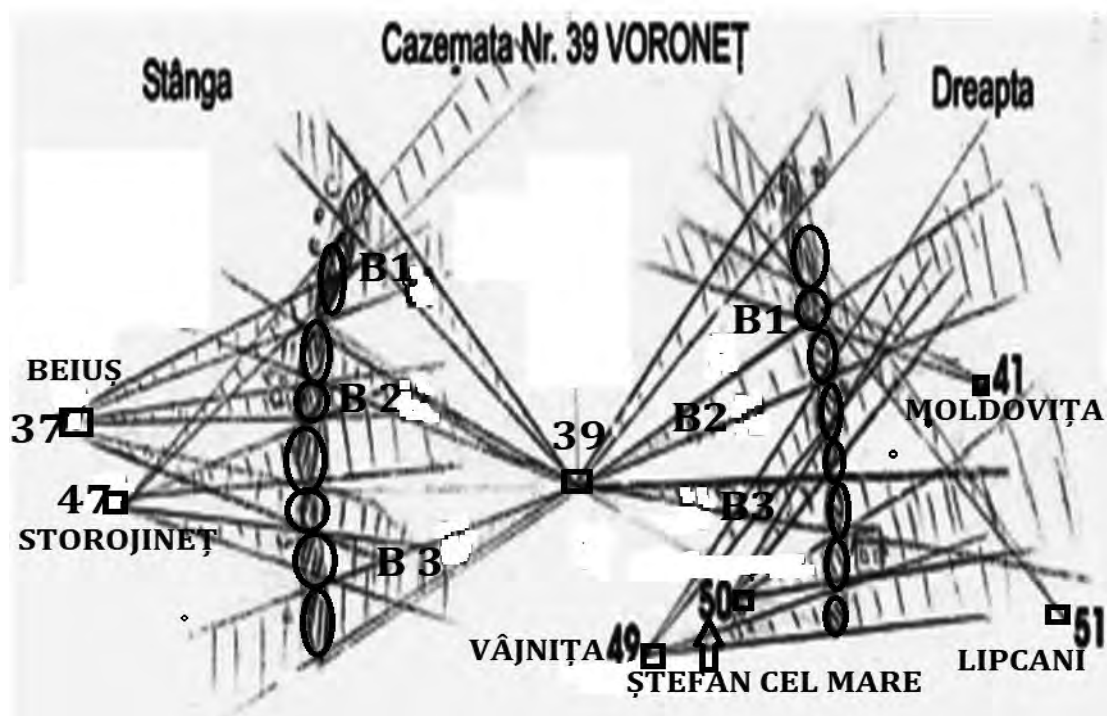
Terestru, cazematele puteau fi împiedicate să fie funcționale numai prin „răscolirea terenului dintre ele”. Și asta, nu doar cu focul bine dirijat cu o flotilă de 54 avioane într-o singură repriză, ci și cu lansarea a 320 bombe între 2 cazemate pentru a *răscoli* pământul și astfel a împiedica tragerea și sprijinul reciproc cu foc a cazematei. Deci, și o astfel de misiune e puțin probabilă datorită consumului exagerat de

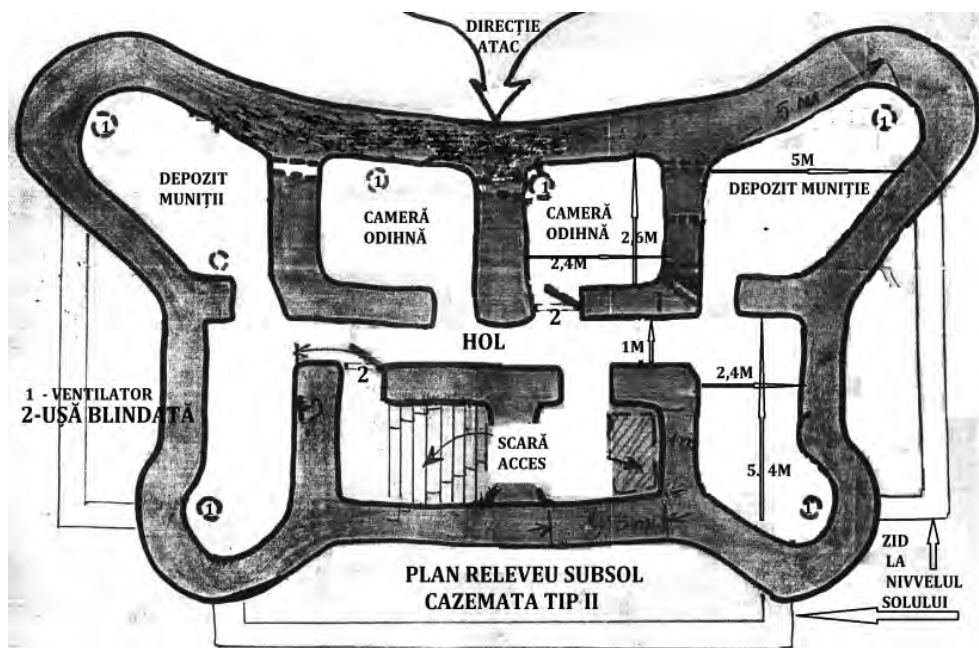
muniție. Nici furnizarea și nici infectarea terenului nu ar fi avut efectul dorit decât numai în anumite condiții speciale de vânt și anotimp. Deci, puțin probabil să fi fost folosit fără să afecteze și atacatorul.

Apărarea cazematei, înșirate de la Vf. Arcuța, în Nord-Vestul Sătmăruului, până la Dunăre - cum erau prevăzute a se construi, a determinat construirea șanțului antitanc și a obstacolelor antitanc și antiinfanterie pe 8 rânduri de pari și a *sulourilor* de sârmă ghimpată dintre cazemate. Sistemul de foc, prin dispunerea cazematei și sprijinul reciproc dintre acestea, era practic, impenetrabil. Biroul de propagandă al Detașamentului „Someș” a pregătit un ciclu de conferințe pe care să le susțină ofițerii în Seini, unde erau dislocați, în cursul lunii august-septembrie 1940. Pregătirea morală a trupe și a populației românești se executa din ordin superior, iar păstrarea secretului operațiunilor era bine gândit, prin acțiuni de propagandă și combatere a unor acțiuni locale, izolate ale minorităților.

Prefecții de pe granița de vest, militarii și preoții acordau o importanță deosebită acestor acțiuni de cooperare. Pregătirea populației s-a făcut și în ideea „cedării” teritoriului cu schimb de „populație” sau să suporte „durerea”, după cum suna ordinul pe linie de interne, în totală contradicție cu ordinele armatei de „rezistență, fără gând de retragere”^[8].

Starea de spirit în rândul populației civile,

de origine română din Bihor, potrivit informațiilor culese de către prefectul de Bihor, era una hotărâtă de a „a pune mâna pe arme și a nu ceda”, că nu concepeau să se reîntoarcă la suferința și milenara robie după numai de 21 de ani de liberate. Sentimentul poporului bihorean era astfel perceput în opinia prefectului de Bihor. Dacă nu luptă armata să le „dea armele ca să lupte”^[9]. În concluzie, la ședința Prefectului de Bihor cu armata, acesta a spus tranșant: „populația civilă este complet pregătită, are un moral destul de ridicat și nu urmează decât ca autoritățile să mențină ridicat acest moral”^[10]

În ziua de 9 octombrie 1937, suita Primului ministru Gheorghe Tătărescu, ministrului de război Ilasievici și cel al înzestrării Radu Irimescu au vizitat Oradea și linia fortificată care se edifica, după cum și Ungaria ridicase anterior un dig de-a lungul frontierei sale, contra inundațiilor Crișurilor. Primul ministru sintetiza scopul vizitei astfel: „un brâu de piatră și fier va încinge frontierele noastre și înăuntrul lor, țara va putea să-și continue opera de organizare și propășire în siguranță și pace”, declarație pe care a completat-o cu „pace și înțelegere în afară, pace și înțelegere înăuntru”^[11]. Declarația sa a adus o stare de spirit liniștitoare pentru români și un mesaj pentru minoritari: „granițele sunt ferecate pentru totdeauna”.

George Bacaloglu, care comentează vizita primului ministru, amintea de faptul că după Pacea de la Trianon, zona de Vest nu putea fi salvată decât cultural, unindu-se cu ceea ce

Alexandru Lepedatu susținuse. În cadrul acestei concepții trebuie amintit faptul că la Oradea prima Instituție românească intrată în serviciu a fost Cercul de Recrutare Bihor, creat la 22 aprilie 1919^[12], iar prima Instituție de Cultură a fost inaugurată la 15 octombrie 1919: Cercul Militar Oradea. Au urmat apoi Școlile „Oltea Doamna”, Reuniunea Cele trei Crișuri, Astra, Casa Națională, etc. Astfel, doar Reuniunea *Cele trei Crișuri* a întemeiat 178 biblioteci populare la sate, din Maramureș în Banat, cu peste 6.000 volume, care au generat acțiuni culturale dintre cele mai diverse. Revista *Aurora* a apărut bilingv. A ridicat monumente pentru: Iosif Vulcan, Delavrancea, Șt. O Iosif, A. Castaldi, etc. Valoarea tuturor era echivalentă cu o contribuție la pregătirea „conștiinței românești și a sufletului grăniceresc al românilor”, ca o operă națională!

Redăm un pasaj din timpul vizitei făcute de Regele Carol al II-lea, însoțit de Voievodul de Alba Iulia, Mihai I, la Oradea de Crăciun în 1939. Vizita suveranului pe frontiera fortificată de Vest era preluată pe prima pagină în presa din Iugoslavia ca având „scop pașnic, defensiv al armatei române”. Ziarul *Vremea* a reluat descrierea festivităților din cazarma „general Dragalina” din Oradea și Cluj, insistându-se pe declarațiile minorităților referitoare la „încrederea și lealitatea față de statul român”. Naplo Maxima scria că Regele a „avut convorbiri cordiale cu reprezentanții ungarilor”. Comisarul regal Gheorghe Tătărescu, președinte

al Consiliului de Miniștri, a vizitat fortificațiile de la Cetatea Albă, din sudul Nistrului^[13].

„Sosește trenul Domnesc...

În gara Oradea, - spre ceasurile 9 ale dimineții, - întâmpinarea trenului regal se face cu sobrietatea îngăduită de surpriza vizitei: n'a mai fost rânduită în fugă nici tava cu pâine și sare, - pe peron nu se află decât d. AI. Radian, ministrul Propagandei, - generalul Vârtejanu, comandantul Diviziei, - Prefectul județului, general în rezervă Teodoruț, și primarul Augustin Chirilă al Oradiei.

Fără companie de onoare, fără fanfare, - Suveranul și Marele Voevod se ivesc în fata automobilelor urmați de d. Ernest Urdărianu, ministrul Palatului, - general de divizie Ilcuș, Ministrul Apărării Naționale, coloneii Filitti, Rusescu și Dămăceanu, adjutanți regali, și maiorul Ilie Radu, ofițer de ordonanță al Majestății Sale. Cele câteva mașini pornesc vertiginos sub razele livide ale soarelui, - cotesc spre palatul Comandamentului, și iată-le poposind în fața platoului unde în mijlocul careului de ostași ai Regimentelor locale s'a improvisat în grabă estrada pentru Înălții Oaspeți și masa pentru slujba divină.

Soarele se înalță deasupra câmpului, - dar gerul este cumplit încă: în cadența Imnului Regal - intonat de fanfara din flanc, Majestatea Sa trece în revistă unitățile și stindardele, după ce a primit raportul de la generalul Stoenescu, comandantul Brigăzii de Fortificații. Suveranii poartă casca cea nouă cu jugulară albă, - uniforma de front a grănicerilor, cisme cu pinteni peste pantalonii cu lampas grăniceresc. Tot sub cască, - Măria Sa Voevodul Mihai de Alba Iulia poartă uniforma de sublocotenent a Vânătorilor de Munte.

Slujba pentru Nașterea Domnului

Cât ține inspecția careului, - pe imensul platou, uralele entuziaste ale soldaților se amestecă melodios cu accentele majestuoase ale Imnului Regal: flutură în vântul cu asprime de viscol cele trei drapele ale Regimentelor, - se leagănă trufaș în soare și pavilionul tricolor arborat în centrul câmpului, pe un catarg care domină vastul careu.

Podoabele sunt puține, - dar cu atât mai patetică și mai marțială este atmosfera acestei ceremonii la care n'au putut fi chemați în pripă decât câțiva demnitari locali. Colo, câteva flamuri, - dincoace, în jurul stâlpilor de lângă

cazarma «Regele Ferdinand», câteva ghirlande de brad proaspăt smuls din codrii bihoreni...

Revista ostașilor cu baioneta la arme și cu mânuși albe pe curelele blonde s'a încheiat: uralele se sting în vreme ce Suveranul urmat de Marele Voevod și de mica Sa suită se îndreaptă spre soborul preoților, descoperindu-se în fața Crucii pe care I-o întinde pentru sărutare P. S. S. Episcopul Nicolae Popovici al Oradiei, care oficiază slujba divină alături de P. S. S. Episcopul Ciopron al Oștirii,

Detașament, - pe umăr arm'!... Detașament la picior arm'!... Detașament, descoperiți...

Cele trei comenzi ale generalului Stoenescu au precedat primele rugi de binecuvântare ale Înălților prelați... Fanfara militară pornește cu grave timbre de alămuri acordurile lente ale rugăciunii: cele trei stindarde ale Regimentelor, - fiecare cu escorta de 6 oameni în jurul ofițerului de gardă - înaintează din fronturi spre Suveran: ajunse în fața Majestății Sale se înalță semețe, apoi se înclină toate simultan cu aquilele spre iarba pe care noaptea a așternut dalbe covoare de promoroacă... - «Mărire, Ție, Doamne, mărire Ție...»

Rugile se înalță spre soarele palid, - flamurile flutură sub azurul străveziu. Graiuri ce par să coboare din înalt pornesc de pe buzele adolescenților din cor, investimântați în aspre vestminte de seminar ...

-«Și acum trimite darul prea Sfântului și bunului și de viață dătătorului Tău Duh»...

... Privit din spate, - Suveranul are silueta sprintenă a unui căpitan în uniformă de tranșee, însoțit de locotenentul său, - Marele Voevod de Alba Iulia ... Slujba s'a sfârșit: în vreme ce corul continuă implorarea «Mântuește Doamne» - episcopul Oradiei trece prin fața fronturilor careului, binecuvântând ostașii cu roua agiasmei sfințite...

Suveranul se înclină. Corul continuă cântarea în pitoresc grai ardelenesc: «Mântuește, Doamne, poporul Tău, și binecuvântă moștenirea Ta ... Biruință Prea înălțatului nostru Rege Carol II asupra contrariilor dăruiește»...

-«Detașament, - dreepți!... Acoperiți!...»

Comandanții gărzilor pornesc cu drapelele spre fronturile regimentelor, - Majestatea Sa Regele Carol S'a acoperit, a salutat. . .

- La Majestatea Sa Regele, înainte ... pentru onor, prezentați..arm'!...

Recepția notabililor și a soldaților

Invitați sunt puțini, - în sălile dela etaj ale Diviziei: câțiva prelați, - câteva fracuri civile, uniforme de F. R. N. În pâlcul acesta protocolar, - deodată, - își face însă apariția și invitata cea mai slăvită astăzi: Armata, - simbolizată de un întreg pluton de ofițeri și de ostași, rezumând de la colonel până la soldat cadrele celor trei regimente locale.

Au invadat întreaga sală, - risipindu-se frumos alineați pe cinci rânduri, în așteptarea Regelui drag, venit să le aducă de ziua Nașterii Mântuitorului augusta urare a Supremului Părinte...

- «Majestatea Sa Regele! /...»

Vestirea, - rostită de d. general Vârtejeanu, - este îndată acoperită de uralele celor prezenți. Când aclamațiunile viforoase ale soldaților s'au potolit, înaintează spre Majestatea Sa cuviosul episcop Popovici al Oradiei, și cu grai grav începe seria omagiilor..

Închinările de omagiu la recepția dela Cercul Militar, Cuvântarea P. S. S. Dr. Nicolae Popovici, episcopul ortodox al Oradiei:

« Sire,

Conștiința românească de la granița de Vest a țării trăește clipe de adâncă bucurie religioasă și națională. Căci astăzi, deodată și împreună cu Domnul cerului, - Cel născut în peștera Vifleemului pentru a noastră mântuire, - a venit la noi și la ostașii cari întru neadormită și aspră veghe străjuesc la hotarele țării, Majestatea Voastră, Domnul, Stăpânul și Apărătorul pământului românesc.

Nici o instituție fundamentală a țării n'a scăpat grijei atotcuprinzătoare și îndrumării efective a Maiestății Voastre. Biserica Vă

slăvește, Sire, ca pe ctitorul de episcopii și mitropolii, ca pe binevestitorul unor vremuri, pe care le doriți dominate de o înaltă și activă spiritualitate creștină, în toate manifestările vieții publice și particulare.

Școala Vă laudă ca pe încercatul îndrumător al unui „învățământ adaptat nevoilor speciale ale sufletului românesc” și ca pe înțeleptul pedagog al unei educații, temeluită pe netrecătoarele norme religioase-morale.

Armata cu bucurie Vă mărește ca pe Acela care cu neadormită grijă și nenumărate jertfe o înzestrați și organizați pentru ceasurile marilor și supremelor încercări. Țara Vă bincuvintează ca pe făcătorul de pace.

Institutele de lumină ca pe un nou și strălucit Brâncoveanu al Culturii Vă vestesc. Săraccii, văduvele și orfanii, ca pe Părintele lor ocrotitor Vă cunosc și Vă iubesc;

Sire!

Pentru toate acestea, Biserica străbună a neamului, care de două milenii a stat și stă cu nedesmințită credincioșie de veghe la hotarele românismului și ale ortodoxismului, stăpânită puternic de sentimentul cald al recunoștinței, vine în această zi plină de lumină și de o așa iubitoare pogorîre la noi a Majestății Voastre, și prin graiul smeritului ei arhipăstor prezintă Majestății Voastre sentimentele de înaltă cinstire, de devotată supunere, de netrecătoare iubire ale credincioșilor ei față de Tron și față de Majestatea Voastră și, Vă urează domnie îndelungată, pacinică și rodnică, spre mai marea glorie a Dinastiei noastre și spre binele neamului. Să trăiți, Majestate! Să trăiască Măria Sa Marele Voevod Mihai de Alba-Iulia! »

Note

1. Alexandru Iepedatu, Conferința Granița de Nord-Vest, la Astra Oradea, 18 octombrie 1920, în *Transilvania* Nr.11/1920
2. p. 906
3. p. 906
4. p. 907
5. p. 909
6. Col. George Bacaloglu, Granița și suflute fortificate, în *Cele trei Crișuri*, nr.9-10/1937, p.164
7. Constantin Moșincat, *Cazemata. Sistemul românesc de fortificații*, Editura TipoMC, Oradea, 2021
8. *A.M.R., fond 5418, dos. 1566*, p. 102
9. *Ibidem*
10. *Ibidem*
11. *Cele trei Crișuri*, nr.9-10/1937, p. 164
12. *Vezi Constantin Moșincat Sfânta datorie de ostaș*, Ed. GP. Oradea, 1999, Idem, *Cercul Militar Centenar, 1919-2019*, Ed. Tipo MC. Oradea, 2019
13. *Cele trei Crișuri*, nr.9-10/1937, p. 124

O vizitație protopopească datând din anul 1828

Dr. Viorel CIUBOTĂ

Printre rarele documente de acest gen păstrate pentru județul Satu Mare se numără și acest Protocol arhidiaconal, care începe în anul 1828 și se termină în anul 1866^[1]. El a fost inițiat de protopopul Eriului (Érmellyek) Gregoriu Popp, paroh în localitatea Craidorolț. De remarcat că din acei ani se mai păstrează și două vizitații ale episcopului de Oradea, Samuil Vulcan (1805-1839), efectuate în parohii sătmărene pe care le preluase în 1824 de la Episcopia greco-catolică de Mukacevo. Astfel, în 1825 vizitează Ciumești, Sanislău, Resighea, Carei, Curtuișeni, Dindești, Andrid, Portița, Vezendiu, Tiream, Ghenci, Sânmiclăuș, Istrău și alte situate în Ungaria, iar în 1832 vizitează Domănești, Moftinu Mic, Doba, Boghiș, Vetiş, Oar, Petea, Sătmărel, Terebești, Pișcari, Mădăras, Rușeni, Amați, Culciu Mare, Cărășeu, Lipău, Valea Vinului, Roșiori, Crucișor, Pomi, Borlești, Bicău, Aciua, Necopoi, Chilia, Homorodu de Mijloc, Tătărești, Gereușa, Hodișa, Giungi și alte câteva situate în Ungaria și în actualul județ Maramureș.^[2] Cum în parohiile din sudul județului Satu Mare care aparțineau de Episcopia greco-catolică de Alba Iulia și Făgăraș nu se mai efectuase o vizitație de la episcopul Grigore Maior și nu se va efectua o alta încă aproape vreo 70 de ani, credem că protopopii, sub impulsul vizitației efectuate de Vulcan, au luat inițiativa efectuării de asemenea vizitații în parohiile supuse jurisdicției lor, care ne dezvăluie starea precară în care se găseau majoritatea parohiilor și bisericilor care aparțineau de Episcopia ardeleană greco-catolică. După cum observăm, s-au luat și măsuri pentru îndreptarea neajunsurilor din parohii. Din păcate, nu avem date din Protopopiatul Sărăuadului pentru această perioadă.

Revenind la Protopopul Grigore Popp, vom observa că abia din secolul al XIX-lea se păstrează date despre el. Pe icoana „Cina cea de taină” de pe masa din altar, pictată de Ștefan zugravul de la Fitești (Șișești), apar numele protopopului Gheorghe Lipcselyi, protopop aici

încă din anii tulburărilor religioase ale lui Sofronie din Cioara, și al coajutorului lui Demetriu Popp. Tot din primele două decenii ale secolului al XIX-lea datează și o însemnare de pe un Liturghier, Blaj, 1807, în care apare numele lui Grigore Popp de Nyires: „Această sfântă carte, în care să cuprind dumnezeieștile liturghii s-au cumpărat din casa bisericii a Kiraly Doraițului cu cinci zloți florini renani anul 1818 în zilelele preoției Grigore Pop de la Nires.” Probabil că Grigore este fiul lui Dumitru pomenit în anul 1801. În anul 1821 este numit protopop al Eriului, funcție pe care o va ocupa până în data de 5 mai 1847, când trece la cele veșnice, în vârstă de 64 de ani. Menționăm că din anul 1843, Demetriu Coroian este numit coajutor la Craidorolț pe lângă Grigore Popp. El era căsătorit cu o nepoată a protopopului, iar fiica lor, Clara Coroianu, va deveni soția lui Ioan Maniu, din unirea lor născându-se Iuliu Maniu^[3]. redăm în continuare textul Protocolului arhidiaconal:

Decembrie 1828.

1. **Parochia Akos (Acâș).** D[omnul] Basilius Papp Parochus. Ioannes Kavasi cantor, fökurator^[4] Joannes Gulyas, ord[inarius] curator^[5] Joannes Piros. Prim curatorul arătând socotelile a rămas reștantu cu 17 f[lorini] 41 cr[eițari]. În afară de aceștia are S[fânta] Beserică optsprezece-18 vici^[6] de oves.

Cele de lipsă

Sfintele vase, sînt numai cu numele, hainele așîșdere. Turnu neșindiluit, casa parohială, a Cantorului neînvelite, neîngrădite sânt. E consensu Parochi et Pagensium Or[dinarius] Curator electus est Basilius Saitos^[7].

2. **Parochia Csög (Cig).** D[omnul] Parochus Simeon Papp, cantor Joannes Letz, ord[inarius] curator Michael Groza.

Numitul Curator de sămădașul^[8] său pe cale dreptă făcut să află S[fânta] Beserecă a ave zece cr[eițari] gata. La Marinca Andrei (testeluiti^[9]) 25 fl[orini] și la N[agysago]s^[10] Vitéz Ignat 60

fl[orini] care pentru sărăcia acum nu-i poate plăti.

Cele de lipsă în această parohie

S[fân]ta Beserecă în lontru ei nepodită. Turnu stă să se înboarde, țintirimu neîngrădit. Casa Cantorului neînvelită, neîngrădită. Cantorul școală ține. La Paroh toate holatele^[11] sânt bune. Temeteu încă n-au pe Ec[clesia] întăbulit..

3. Parochia Ér Kávás (Căuaș) . Parochus D[omini] Joannes Papp^[12], cantor Michael Beres Pap. Ord[inarius] curator e parte nobilium D[omini] Ioannes Butyan, contribuentium vero Michael Ratz.^[13]

După sămădaș s-o aflat în beserică că efective are 77 fl[orini] v[alută] a[ustriacă] șeptezeci și șapte fl[orini] v[alută] a[ustriacă]. În beserecă precum la casa parohului și diacului în rînd bun se afle.

Nota. Pentru casa de școale are eclesie păre (pără n.n.) cu Grof Bánfi Pál. Asistens fiscalis^[14] e D[omini] Polgár Lajos in Zilah.

Curatori au remas tot aceași. Cantoru școală nu voește a ține. Bucuros voește *dascăl*.

4. Ér Szentkirály (Eriusâncrai). Parochus D[ominus] Michael Papdan de Szarvaszo^[15], cantor Joannes Bumbar, ord[inarius] curator Gabriel Kondor.

Sămădașu încât că acum o gătit casa popască nici bani, nici bucate, dare nici datorii nu are Ecclesia. Cărțile de lipsă și hainele le are S[fânta] Beserecă. Curator s-o remăstuit tot acelaș.

Lipsele întru această Parochie Ér Sz[ent] Király

Clopotnița ei neșindilită stă a se înburda. Casă Cantoriasche nu-i, cantoru ei lacheu altue, școala nu să poate ține. Întru împlinirea acestor am rînduit a să țipa răvaș pă fieșticare gazdă 40 cr[eițari] v[alută] a[ustriacă]

14 decembris 1828.

5. Parochia Ér Girolt (Ghirolt). Parochus D. Jeremias Demeter, cantor Joannes Sopronyi, aeditui^[16] Osan Ioan, ord[inarius] curator Joannes Kosarka. Venitul S[fintei] Beserici 5 fl[orini] 38 cr[eițari].

Lipsele în numita parohie Ér Girolt

S[fânta] Beserică e descoperită, și păne acum numai cu trestie o fost acoperită. S[fin]te vasă, hainele, numai cu numele sânt. Casa parohului și a cantorului negrijite, neînvalite, ciudă că le slujește Preotul. Cantoru să sârguește a învăța pruncii.

Nota. Temeteu n-au.

15 december 1828.

6. Ér Mindszent (Ady Endre). Parochus D.

Joannes Papp Szodoro^[17]. Cantor Mihai Egri. Or[dinarius] curator Joannes Papp nob[ilis], în locul lui Ciolte Gheorghe.

Are Beserica 14 fl[orini] 59 cr[eițari], 20 viginti cubulos avenae^[18], 14 metretas fagopiri^[19] și 38 de cuolțuri de brad.

Lipsele

S[fân]ta Beserecă ne șindilită, ne văruiță și ne îngrijită stă a se înburda pă marhele popiii. Ne îngădită. Școale să ține în casa cantorului. 15 decembris 1828.

7. Parochia Kisfalu. Parochus D. Basilius Balint de Szelnicze, cantor Cirilus Görög, ord[inarius] curator Nicolaus Modok.

Are Beserica 13 ghelete de ovesu. Cele din lontru ale S[fin]tei Beserici vase, haine, lumini, temaia, chertile le are. Are Ecclesia procesu co Domni[i] locului la Varmeghie pă crișmărit. Casa ce de școale acum e case cantorului. Venitul păste tot 351 fl[orini] 32 cr[eițari] o șindilit Beserica o cheltuit 351 fl[orini] 32 c[reițari] iuxta raticinium^[20] sub A) 21 ian. 1829.

Lipsele aceștii parohii Kisfalu

Turnu Besericii ronghioș ste a să înburda, precum și casa popască. Cantoru ei bețiv școale nu ține.

8. Kraszna Mihalyfalva. Parochus Theodorus Pappdán de Szarvaszo, cantor Michael Kis, supremus curator Joannes Dragoș.

Luond Sămădașul fõcuratorul au remas cu 7 septem fl[orini] 42 cr[eițari] și 18 X de oves. În S[fânta] B[eserecă] vasele și hainele le are, cărțile nu toate. Casa Parohii utunque^[21] bune. Cantoru lecuește pă loc Domnesc și în casa cea diacească țane lecții să ponosluește că Parohul i ie din ogradă.

(Nota) I s-o întors înderept.

(Nota 2) Fõ curatorul arată pretenție de 9 fl[orini] in Ecclesie dare nu mi s-au părut a fi consultum in para e sacerdotia^[22] pentru aceia pro nunc^[23] o am și praetereluit.

9. Kraszna Czégény filia superius antae parochiae. Cantor Elias Kozma, supremus curator Franciscus Marton.

Are S[fânta] B[eserecă] 23 fl[orini]. În lontru în S[fânta] B[eserecă] după statul lor toate le au, precum în casa ce cantoriasche. Numai ce mai mare durere, că Beserica și casa cantorului e afară din sat. 17 dec. 1828 (Nota Beserica ei batrina).

10. Szakatsi (Săcășeni). Parochus D. Nicolaus Marcu, cantor Joannes Hadaszi, ord[inarius] curator Joannes Martin.

Acest ord[inarius] curator numai iaste doare

(volo-nolo tenea non tenor) provocând pă antecessorul meu. Numai de anno 1828 inclusive l-am sămăluit și s-au aflat reștantu cu 120 centum viginti f[lo]r[ini]. Deci i s-au poruncit ca cât mai îngrabă înainte Fratelui Paroh și săteni să-și ghetе sămădașu și la revizie însuș să-l aducă la mine. Ord[inarius] curator e voto Parochi et fidelium s-o alesu Moldovan Ioan cui specialiter^[24] s-o comituluit ca să facă a să face în casa popasche cuprtoriu bun și frumos și până am exequeluit pă fostul f[lo]r[ini] curatoru.

Cantoru Hadaszi Ioan titkon^[25] au avut cu sătenii un contract pă tot anu se i se dea pământ de șasă vici din celu popescu, acesta la credincioși l-am arătat invalidum^[26] și înainte lor l-am spărticat. Cantoru can de frică ține școale.

Lipsăle întru aceasta parohie

Sfintele vase, potiru ei gătat din lontru și mai tare în fund. Cu frică să nu să înborde turnu (încătro eplecat) pă beserecă. De la casa ce popască pentru dobitoace poiată nu-i.

Nota. Al doile zi 6 dec. 1828 pă Nicolae Marcu omni cum pompa et ecclesiastica solemnitate^[27] l-am introdus în parohia Socaciului.

11. Uj Németh. Parochus D. Joannes Papdan de Szarvaszo, ord[inarius] curator Panteleon Rakoltza, cantor Joannes Kis, aeditui Dem[etrius] Sorosan.

Proventus ecclesiae. Supra laudatus Curator deposito rationis aere parato productit 246 f[lorini] ducentos 45 f[lorini] 35 cr[eițari]^[28] întru zidire Beserecii o fost țipate pă sat răvaș după statul gazdelor. In restantiis^[29] o remas 199 f[lorini]. **De his nulla spes nota.** Are grău 23 de găleț[i] (viginti tres), cucuruзу 3 care. Ovesu 100 X (centum). Sămăneture de toamne 6 găleți și 2 vicii.

Datoria la fostul curator Căraба Gheorghe 60 (sexaginta) f[lorini] 41 cr[eițari].

De fostu curator împrumut sunt date 710 de cărămide arsă, uti referat et de his exigua spes. S[fân]ta Beserecă hainele și cărțile de lipsă toate să află, afară că S[finte]le vase nu-s, că cu puțin înaintе de aceasta le-au furat din Beserecă. La casa preotului aru fii de lipsă de nou a face hornu cel mare (kémény).

Are ecclesia casă de școală și totuș[i] dascăl n-are. Cantoru lecuește pă loc Domnesc și în casa până acum o învățat cîțva prunci.

a) Ieste în Parochia aceast[a] o cauză de căsătorie a lui Rakolcza Ile cu Oatiș Maria în care

S[fântul] Consistorium Ep[isco]p[a]le au adus Deliberatum.

b) Ei în și Lazar Andreiu că ar fi neputinciosu. Tot cu acestu prilej s-au poruncit ca de azi înainte nu ograda fătului ce în temeteul părăsit să să îngroape supt gloaba Săborului. Și din tărâmul în prejurul Beserecii ne trecut să să îngrădească. F[ost] curatorul so retestuit^[30].. 9 ian. 1829.

12. Felső Szopor. D. Joannes Koszte de Csolt parochus, cantor Sturzu Tituus Vantsan, ord[inarius] curator cu acest prilej s-o alesu Ungur Andrei. Iare fostul f[ö] curator Brusturian Ilie: a) 10 ligni deluit în 68 fl[orini] 28 cr[eițari], b) s-o adaus pentru cantor kortasma^[31] 25 f[lorini], c) din fănu satului 31 f[lorini], în sumă 124 f[lorini] 28 cr[eițari]. Dintru acește s-o arătat a să fi cheltui 40 f[lorini] 28 cr[eițari], o remas pro anno futuro^[32] în rubrica perceptionis^[33] 84 f[lorini].

Lipsele întru această parohie.

Batăr că S[fânta] Beserecă cele din lontru, cărțile, vase, hainele toate le are, totușu din afară păreții sunt nevăruți, nespriceluiți. Afară de casa popască, celelalte heșdei^[34] toate foarte rele.

13. Nagy Derzsida-Bobota. După ce cu înpreuna^[35].... a Prea C[ins]t[itu]lui D[omn] vicare Isidor Alpini am giluit sămădașurile curatorilor de acolo, pă carii usque annum 1828 exclusive^[36] i-am aflat în vinitul S[finte] Besereci de la Bobota, reștanti cu 3062 f[lorini] 52 cr[eițari]... Însuși leudatul D[omn] Vicareș s-o milostivit numita parohie a o lua supt inspectia sa.

14. Parochia Király Darocz. Parochus idem qui vicearhidiaconul, cantor Basilius Cele, aeditus Petrus Szilagy, ord[inarius] curator Nicolaus Seres. Are S[fânta] Beserecă 200 f[lorini] și 6 (sex) cară de cucuruz. Lipsăle fruntariu B[iseri]ci și între 2 clopote cefrumosu unu mai mare. Mai pă larg să aflu în sămădașu S[finte] Beserici.

O.A.M.D.G.^[37]

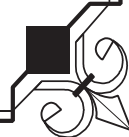
Nota: După săvârșirea acestora am slobozit curens in sequentis:

a) Frații Preoți de azi înainte sub pediapsă să nu îndreznească pă la căsi a boteza, în limpede numai S[fân]ta Beserica.

b) S[fântul] Miru să-l aibă proaspăt în tot anu.

c) Moașele batăr că în altele Sf[inte] sărbători să ținu de jurisdicție din afară. Totuș în vreme de lipsă cum să facă forma și să toarne apa trebuie învățat.

d) Trebuie moașele să fie femei cu năravuri

bune treze și nu bețive.

e) În dumineci și în sărbători preoții netrecut să slujască S[fânta] Liturghie (acea e frivola escusatie că fedeles^[38] nu o adusu prescuri, vin, sau lumină) și după slujirea ei vădătore să facă. Tinerime să vie la vecernie și numai după aceea să ție jocuri și numai în tempuri slobode, iare în zile oprite să nu să îngăduască la jocuri și clăci. Oamenii care detot să lenesc a înbla la beserică, pă nume să mi să scrie.

f) Pă miri nepoveduiți, necuminecați fără

cămeși, zadie și fără sedulă protopopească a-i cununa să nu îndrăznească.

g) Cantori[i] sînt obligați a țeane școală și F[rații] Preoți adesu să-i viziteluiască, ca locum tenentes.^[39]

h) Curatori[i] a înmulți bunul S[finte]lor Beserici mai cu mare sârgulu să fie, amintrile să vor lipsească.

i) Frații Preoți acum păne au oamenii bucate îș strângă biru ca nu cumva mai târzău să n-aibă de unde lua.

Note

¹ Protocolum Archidiaconale coeptum per Gregorium Papp de N[agy] Nyires, Parochum Király Doroczenssem, et V[ice] Archi Diaconum Ér Mellyekiensem pro decem[bris] 1828.

² I. Godea, Ioana Cristache-Panait, *Bisericile de lemn*, Oradea, 1978, p. 439-476.

³ Datele sunt luate din matricolele parohiale, cărțile bisericești și din biserica din Craidorolț.

⁴ Prim curator.

⁵ Curator ordinar.

⁶ Vica în Transilvania avea între 25-27 kilograme.

⁷ Cu consesu parohului și satului curator ordinar a fost ales Vasile Saitoș

⁸ Socoteală.

⁹ Împrumutați.

¹⁰ Prea Înălțatul. Familia de mici nobili români cu moșie proprie este amintită în Cig încă din secolul al XV-lea . Inclusiv episcopul Grigore Maior avea o soră căsătorită cu un membru al familiei Vitez.cf. dr. Petri Mór, *Szilágyvármegye monographiája*, vol. VI, Zaláu, 1904, p. 759.

¹¹ Acareturi.

¹² Este bunicul pictorului sătmărean Aurel Popp.

¹³ Curator ordinar din partea nobilimii Domnul Ioan Butean, iar din partea iobagilor (contributorilor) Mihai Raț.

¹⁴ Asistent juridic.

¹⁵ Familie nobiliară cu origini în Sarasău, înobilată de principele Transilvaniei Gheorghe Rákoczi I în anul 1636. Cf. Ioan cavalier de Pușcariu, *Date istorice privitoare la familiile nobile române*, Ediția a II-a ,Partea I-II, Cluj-Napoca. 2003, p. 37 și 287.

¹⁶ Sfăt.

¹⁷ Ioan Pop Suduranul (1792-1872), preot în parohia Ady Endre (1815-1834), preot în Sărăuad iar din 1847 protopop al protopopiatului Sărăuad , canonic al nou înființatei dieceze de Gherla de la 1856. Cf. Dr. Victor Bojor, *Canonicii diecezei greco-catolice de Gherla*, Cluj, 1937 și Ioan Ardeleanu Senior, *Oameni din Sălaj*, Zaláu, 1938.

¹⁸ Căble de ovăz

¹⁹ 14 vici de porumb. Vica avea 25-27 kg.

²⁰ După socoteală.

²¹ Oricând

²² Consult în pregătirea pentru preoție.

²³ Pentru altădată.

²⁴ Curator ordinar prin votul parohului și credincioșilor s-o alesu Moldovan Ioan care în special.

²⁵ Pe ascuns.

²⁶ Nelegal.

²⁷ Cu toată pompa și cu solemnitate bisericească.

²⁸ Avera bisericii : Supra lăudatul curator a depus socotelile din care reiese că s-au strâns ...

²⁹ În restanță.

³⁰ S-o reales.

³¹ Cărciuma.

³² Pentru anul viitor.

³³ Intrate.

³⁴ Construcții anexe.

³⁵ Urmează un cuvânt acoperit cu cerneală neagră.

³⁶ Până la anul 1828 exclusiv.

³⁷ Omnia Ad Majorem Dei Gloriam (Toate pentru mai mare slava lui Dumnezeu), deviza ordinului iezuiților.

³⁸ Fidelii, în latină în document.

³⁹ Să le țină locul

O nouă contribuție istoriografică referitoare la satul românesc, „Biserica din Hodișa la centenar. 1923-2023”

Dr. Marta CORDEA

În data de 19 octombrie 2023, la restaurantul Poiana Codrului din Satu Mare, a avut loc lansarea volumului „Biserica din Hodișa la centenar. 1923-2023”, avându-i ca autori pe dr. Viorel Câmpean și ing. Ionel Costescu.

Apariția cărții a fost prilejuită de împlinirea în acest an a 100 de ani de la construirea bisericii de zid din Hodișa, ridicată în decurs de șase luni. Cartea, apărută în condiții tipografice deosebite la Editura „Marist” din Baia Mare, a fost prezentată succint și în 10 septembrie 2023, cu ocazia sfințirii lucrărilor de renovare a bisericii din Hodișa, de către P.S. Timotei Sătmăreanul.

Moderatorul evenimentului din 19 octombrie a fost ec. Marin Săvianu, unul dintre oamenii de bază ai „Asociației Codrenii”, asociație care a și sprijinit financiar, alături de Consiliul Județean Satu Mare, apariția volumului. Au mai participat la eveniment, prezentând cartea și aducând cuvinte de laudă autorilor, pr. dr. Dorel Silaghi, fost paroh la Hodișa și, în același timp, prefațatorul volumului, pr. Adrian Stan, parohul de azi al Hodișei, prof. Nicolae Mare Cornea, primarul comunei Socond, dr. Marta Cordea de la Biblioteca Județeană Satu Mare, Cristian Mareș, director al Editurii „Marist”. În sală aflându-se mai multe înalte fețe bisericesti, au mai intervenit, cu cuvinte de apreciere, protopopii Marian Crainic și Florian Mocan. De asemenea, au mai ținut să adauge scurte alocuțiuni, Zamfir Danciu, director al Direcției Județene de Cultură Satu Mare, Dan Maier, trezorier șef al Trezoreriei Satu

Mare și deputatul Adrian Cozma.

Cei doi autori au mai realizat până acum împreună trei volume, tot cu referiri la Zona Codrului: „Socond. 19 octombrie 1944”, apărut la Satu Mare, Editura Citadela în 2016, „Mihail Vida, un intelectual dăruit Țării Codrului”, publicat la Satu Mare, Editura Citadela în 2018, „Hodișa, sat voievodal”, care a văzut lumina tiparului la Baia Sprie, Editura Cetatea Romei în 2022.

Autorii, codreni get-beget amândoi, sunt născuți în aceeași zodie, dar și mai important, **sub** aceeași zodie, adică cea a oamenilor darnici, harnici și înțelepți. Și, cum le stă bine unor Dăruitori, au făcut și de această dată un Dar de preț comunității din Hodișa. Din ce în ce mai multe localități încep să aibă monografiile ale satului sau ale bisericii. Dar puține sunt satele care mai au în zilele noastre locuitori care să se poată bucura cu mic-cu mare de o carte dedicată satului sau bisericii lor. Codrenii din Hodișa fac parte însă din această categorie pe cale de dispariție. Îmbrăcați în straie de sărbătoare codrenești, fac cinste satului lor, de fiecare dată când li se oferă ocazia, la câte un eveniment menit să ateste vechimea lor, să celebreze sărbători creștine și tradiții seculare.

Darul celor doi autori, sufletești din naștere, unul om al cifrelor, inginer, Ionel Costescu, celălalt doctor în istorie și bibliotecar, Viorel Câmpean, este o Carte despre cei 100 de ani ai bisericii de piatră din Hodișa, în care au fost adunate numeroase informații, documente și fotografii pentru a aduce în memoria colectivă principalii pași și principalele personalități care au contribuit la clădirea acestui edificiu.

Truda autorilor, presupunând o muncă asiduă de zile și nopți, cercetări ale documentelor și materialelor din presă, și, nu în ultimul rând, drumuri, unele interjudețene, a fost răsplătită prin apariția volumului, care stă mărturie pentru o realizare de preț a hodișenilor, ridicarea bisericii din piatră, acum 100 de ani.

Tabelul cronologic al volumului,

debutează cu anul 1391 și continuă cu principalele momente ale devenirii Hodișei, anul 1581 fiind probabil anul după care s-a ridicat în sat prima biserică, cea de lemn. Aflăm tot de aici că în 1772 slujitor al altarului la Hodișa a fost Vasile Kuuk. Urmează apoi un șir de menționări ale altor parohi ai locului. De asemenea, se menționează, spre exemplu, construirea casei cantorului învățător în 1880. Anul 1923 vorbește despre construirea actualei biserici, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”. Informațiile despre biserică se continuă până în 2023, când au avut loc reparații privind anexele, gardurile, exteriorul bisericii complet reînnoit și împodobit în vederea slujbei Arhieresti, ocazionată de 100 de ani de la clădirea acestui Sfânt lăcaș.

Istoricul bisericii, foarte bine documentat, cuprinde informații legate și despre întâia atestare documentare a satului în 1271, precum și despre documentele care atestă stabilirea aici a voievodului Ștefan Vodă Mâzgă. Sunt luate apoi la rând de către autori principalele evenimente istorice din Transilvania, care au marcat și viața localității Hodișa. Menționăm aici anul 1848 cu frământările sale, anul 1861 cu înființarea Astra, anul 1919 cu răzburările trupelor bolșevice, anul 1948, când s-a interzis Biserica Română Unită cu Roma Greco-Catolică, cu amănunte substanțiale despre perioada când biserica făcea parte din Protopopiatul Carei și așa mai departe, până în zilele noastre.

Capitolul „Parohii Hodișei” aduce numeroase și substanțiale informații inedite despre parohii care au slujit aici, începând cu Vasile Kuuk (1781-1792) și până la actualul paroh, Adrian Stan. Un loc aparte în economia lucrării îl au preoții suplinitori ai Hodișei, precum și cei născuți, cu origine sau căsătoriți în Hodișa. Trebuie să remarcăm faptul că munca adunării la un loc a tuturor acestor informații a fost posibilă datorită acribiei și pasiunii cu care cei doi autori și-au unit eforturile spre realizarea acestei valoroase cărți.

Dintre obiectele vechi aparținând bisericii un loc aparte îl ocupă, în volum, clopotele – pentru autori un capitol „de suflet”, și cartea veche bisericească, fiind prezentate într-un șir de evenimente, mai mult sau mai puțin fericite.

O preocupare a autorilor a fost să strângă în volum o întreagă panoplie a crucilor din sat, cimitire și a celor din hotar, acest lucru

materializându-se prin căutări și identificări necesare.

Strâns legată de viața bisericii este și școala confesională, care dănuia încă din anul 1754, având consemnat și numele celui dintâi învățător, Ursu Pop. Urmează o pauză privind datele despre școală, informațiile despre ea revenind abia în anul 1858, când în evidențele parohiale apare consemnat Grigore Pop din Șimleu. Figurile luminoase ale învățătorilor care s-au dedicat pruncilor hodișeni sunt consemnate până în jurul anului 1945, când școala confesională dispare în mod regretabil. Veneau alte vremuri, și mai tulburi...

Consiliul parohial, cantorii satului, paracliserii au și ei un loc aparte în lucrarea care se încheie cu capitolul închinat Datinilor și obiceiurilor legate de sărbătorile religioase.

La urmă, dar ca importanță ele sunt primordiale, sunt inserate „Anexele”, cuprinzând documente traduse din limba latină, hărți și Hrisovul de la sfințirea lucrărilor din anul 1982. Este important de menționat că documentele din anexe sunt contribuții inedite ale celor doi autori, acestea fiind descoperite în decursul cercetărilor la istoria bisericii dar și a satului Hodișa.

Cuprinzătoare, atât ca informații, cât și ca imagini documentare, lucrarea aduce o mărturie importantă a ființării bisericii românești pe aceste meleaguri, prilejuind cititorului să ia parte la devenirea ei, nelipsită din istoria generală a satului de codreni, care încă își mai trag seva din această sfântă instituție, ea fiind locul în care locuitorii se întâlnesc duminică de duminică, dar și cu ocazia sărbătorilor de peste an.

Autorii volumului au pus mult suflet la realizarea acestei cărți, care vorbește nu numai despre cei 100 de ani ai bisericii de piatră, așa cum arată titlul ei, ci stă și mărturie asupra celor mai importante evenimente ale satului, încă de la prima lui atestare documentară. Astfel că. locuitorii Hodișei, cu mic-cu mare, pot desluși, prin și printre rânduri, cele mai pure sentimente românești ale celor care au trăit sau slujit aici, indiferent de confesiune. Îngemănarea informațiilor care țin atât de ortodoxie, cât și de greco-catolicism, pot, în egală măsură, să înalțe sufletele bunilor români care citesc această carte documentară, tributară pentru lucrurile care au provocat neajunsuri fiind istoria, cu parcursul ei sinuos, și nicidecum oamenii acestui loc de vis, Hodișa.

Biserica „Nașterea Maicii Domnului” din Satu Mare la sărbătoarea semicentenarului 1973-2023

Preot paroh Emil SATMARI

Duminică, 5 noiembrie 2023, comunitatea ortodoxă sătmăreană a trăit o aniversare importantă, Biserica „Nașterea Maicii Domnului” din Satu Mare, aflată la ceas de sărbătoare, a marcat 50 de ani de existență. Mai exact, Preasfințitul Părinte Iustin, Episcopul Maramureșului și Sătmarului, a sfințit Altarul reorganizat și lucrările de înnoire, înfrumusețare și înnobilare executate la monumentala biserică cu hramul „Nașterea Maicii Domnului” din municipiul Satu Mare, săvârșind Sfânta Liturghie cu ocazia împlinirii a 50 de ani de la punerea pietrei de temelie (1973-2023).

În 1970, vrednicul de pomenire, părintele Gheorghe Miclăuș a îndrăznit să facă în plin comunism ateu primele demersuri ca cele 2500 de familii de români ortodocși de peste Someș să aibă „o casă de rugăciune”. Demersurile făcute către autorități și Episcopia Oradiei au avut ecou, motivația fiind cât se poate de argumentată și întemeiată. Astfel, în 1973, Episcopul Dr. Vasile Coman, poposind în mijlocul sătmărenilor, a pus piatra de temelie pentru noul locaș de cult. Autorizația fiind obținută în 6 septembrie 1973 și comunicată în 7 septembrie, i-a determinat pe preotul ctitor, Consiliul parohial și credincioșii din stânga Someșului să ceară Episcopiei Ortodoxe a Oradiei ca biserica să fie așezată sub ocrotirea Praznicului „Nașterii Maicii Domnului” care se sărbătorește la 8 septembrie.

S-a înțeles că românii din Satu Mare aveau nevoie, pe lângă minunata și măreața catedrală a orașului, de o nouă biserică. Datorită amplasării acesteia în vecinătatea unei biserici reformate, proiectul elaborat de arhitectul timișorean Constantin Purcariu avea datoria să o încadreze urbanistic, lucru pe care inspiratul arhitect a reușit să îl îndeplinească perfect. Lucrările de zidire au durat aproape un deceniu, 1973 – 1982. Pictura bisericii, în tehnică fresco, a durat din 1982 până în 1990 și, pentru că în 1990 s-a reînființat Episcopia Ortodoxă Română a Maramureșului și Sătmarului, slujba de târnosire a fost oficiată de vrednicul de pomenire Înaltpreasfințitul Părinte

Arhiepiscop Iustinian, în 14 octombrie 1990, la praznicul Sfintei Cuvioase Parascheva.

Lucrările de împodobire a bisericii au continuat astfel:

Începând din 1995, părintele Nastai Coriolan împreună cu preoții Donca Gheorghe, Boloș Cristian, Tătăran Vasile și Sabo Petre s-au îngrijit ca biserica să fie înzestrată cu o catapeteasmă nouă, cu mobilier și policandre, alte sfinte odoare, Sfinte Moaște de la Ierusalim a Sfinților Mucenici uciși în Iezerul Sevastiei și a Sfinților Mucenici uciși în Mănăstirea Cuviosului Teodosie cel Sfințit, de secol VII.

În anul 2020 acestora le-au urmat preoții: Emil Satmari, care este în prezent paroh, părintele Lucian Tompoș și părintele Fane Florian coslujitori. Aceștia au început lucrările de înnoire a bisericii cu reorganizarea sfântului altar și înzestrarea și înnobilarea acesteia cu lucruri noi, de strictă necesitate și mare valoare, după cum scrie în Documentul de Sfințire: „între anii 2020-2023 s-au derulat mai multe lucrări de înnoire a clădirii bisericii, atât la exterior, cât și în interior, prin schimbarea geamurilor și a ușilor cu tâmplărie de tip termopan, achiziționarea unei centrale termice noi, a unui sistem de sonorizare și a unui sistem electronic pentru acționarea clopotelor. S-a înlocuit pardoseala cu una nouă de tip greso-granit, în suprafață de 500 mp, s-a reamenajat Sfântul Altar și Proscomidiarul, Sfânta Masă și Sfânta Cruce. Mobilierul din Altar a fost schimbat cu unul nou, realizat din lemn de stejar de către sculptorul Viorel Mihiș din localitatea Baba, județul Maramureș. S-au achiziționat două policandre noi de către familia părintelui Tompoș, mai multe rânduri de veșminte, covoare, sfinte vase, candelă, cărțile de la strană și alte odoare bisericești, necesare pentru exercitarea în condiții bune și corecte a slujirii liturgice”.

Toate fiind pregătite după rânduiala, duminică, 5 noiembrie, a 22-a după Sfintele Rusalii, cu multă evlavie și bucurie, pomenindu-i la slujba parastasului pe ctitori și întemeietori, pe

preoții slujitori și ierarhii sfințitori, s-a săvârșit slujba de târnosire, așezându-se cu cinste documentele și hrisovul istoric semnat de Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Iustinian la prima sfințire, alături de cel nou, ce conține toate datele istorice ale bisericii „Nașterea Maicii Domnului”, de la început și până astăzi, și s-a rostit cu evlavie și credință: „Veșnică pomenire ctitorilor, întemeietorilor, preoților slujitori, ierarhilor sfințitori, constructorilor, episcopilor, ajutătorilor, închinătorilor și iubitorilor sfântului locașului acestuia de acum și până în veac.”

Slujba de târnosire a fost oficiată respectându-se întreg tipicul Bisericii Ortodoxe. Au fost puse Sfinte Moaște de Sfinți Mucenici, Documentul de Sfințire, cu datele istorice legate de acest sfânt locaș de închinare, semnat de toți sacerdoții prezenți, iar pe colțul Sfintei Mese au fost așezate Sfintele icoane ale Sfinților Evangheliști Matei, Marcu, Luca și Ioan, după care acestea au fost pecetluite cu ceară topită, nu înainte de a spăla Sfânta Masă cu Agismă și apă de trandafiri, de a o unge cu Sfântul și Marele Mir, urmate de rugăciunile de sfințire rostite în genunchi, cu lumânări aprinse, de cler și popor deopotrivă.

Cu ocazia resfințirii, Preasfințitul Părinte Episcop Iustin a dăruit bisericii și al doilea hram, „Sfântul Ierarh Iosif Mărturisitorul din Maramureș”, prăznuit pe 24 aprilie.

Soborul slujitor a fost alcătuit din Arhim. Dr. Casian Filip, vicar administrativ, Pr. Ioan Socolan, protopop de Satu Mare, Pr. Ioan Marcel Malanca, protopop de Oaș, Pr. Emil Satmari, paroh, Pr. Fane Florian, coslujitor, Pr. Lucian Tompoș, coslujitor, Pr. Petru Sabo, fost paroh, Pr. Coriolan Nastai, fost paroh, Pr. Prof. Cristian Peteri, parohul bisericii „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe”, Pr. Dorel Silaghi, parohul bisericii „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”, Pr. Dr. Cristian Boloș, parohul Catedralei „Adormirea Maicii Domnului”, Pr. Marin Corondan, de la biserica „Nașterea Domnului”, Pr. Sandu Sabou, parohul bisericii „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”, Pr. Radu Pop, inspector de religie, Pr. Gheorghe Donca, parohul bisericii „Buna Vestire”, Arhid. Teodosie Bud, consilier eparhial economic, Arhid. Lucian Burnar, secretar eparhial, Arhid. Dr. Nifon Motogna, consilier eparhial pentru administrarea Catedralei Episcopale „Sfânta Treime” din Baia Mare, Arhid. Vasile Pop, consilier eparhial pentru protocol, Arhid. Ionuț Socolan, de la biserica „Sfinții Împărați

Constantin și Elena” din Satu Mare.

Răspunsurile la Sfânta Liturghie au fost date de Grupul psaltic „Theologos” al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului, dirijat de Florian Vois, și de corul parohiei, dirijat de Ioan Petrovici.

Între oficiali s-au aflat deputatul Adrian Cozma, membru în Adunarea Națională Bisericească, prefectul Radu-Tiberiu Roca, subprefectul Romeo Pop, Valer Beșeni, secretar de stat, Daniela Bălu, director al Muzeului Județean, Radu Bud, fost prefect.

Cu ocazia evenimentului aniversar a fost scrisă și editată, în cadrul proiectului „Nicio parohie fără monografie”, cu binecuvântarea Preasfințitului Părinte Episcop Iustin, care a semnat și cuvântul înainte, monografia parohiei, intitulată „Biserica ortodoxă «Nașterea Maicii Domnului» din Satu Mare la ceas aniversar (1973-2023)”. Consiliul Parohial s-a îngrijit de emiterea unei plachete comemorative care a fost oferită celor care au făcut parte din rândul ctitorilor, al slujitorilor sau colaboratorilor acestei biserici, iar Preasfințitul Părinte Iustin a oferit următoarele distincții: pentru buna chivernisire și dăruirea jertfelnică în administrarea parohiei și păstoria credincioșilor, părintele paroh Emil Satmari a fost distins cu Ordinul „Justinian Arhiepiscopul”, iar preoții coslujitori Fane Florian și Lucian Tompoș cu Gramata Episcopală și dreptul de a purta bederniță; dirijorul corului, prof. Ioan Petrovici, și autoarea monografiei, prof. Cătălina Satmari, au fost distinși cu Ordinul „Preot Nicolae Gherman”; Consiliul Parohial a fost distins cu Medalia „Justinian Arhiepiscopul”, iar Comitetul Parohial și corul bisericii cu Diploma Anului Omagial. Diploma Anului Omagial au mai primit și binefăcătorii Francisc Gavril Tompoș, Vasile Cozma, Gheorghe Zele, Marin Săvianu, Vasile Corneliu Cîmpian și credincioșii parohiei.

Acestea fiind împlinite, așezăm la inimă cuvinte de recunoștință tuturor celor care și-au îndreptat atenția și grija pentru a da strălucire acestui sfânt locaș, mulțumim Preasfințitului Părinte Iustin pentru că ne-a rânduit misiunea de a marca acest moment important din viața bisericii „Nașterea Maicii Domnului”! Mulțumim Bunului Dumnezeu și Maicii Sale Sfinte pentru că ne-au învrednicit să scriem o nouă pagină din istoria acestei biserici! Slavă lui Dumnezeu pentru toate!

Dimitrie Cantemir - Un mare cărturar și umanist

Prof. Carol C. KOKA

Anul acesta s-au împlinit 300 de ani de la moartea domnitorului și savantului Dimitrie Cantemir, cel care era cunoscut ca enciclopedist, etnograf, geograf, filosof, istoric, lingvist, muzicolog și compozitor. A fost membru al Academiei de Științe din Berlin, un erudit de faimă europeană, voievodul Moldovei.

Era fiul domnitorului moldovean Constantin Cantemir.¹ La moartea tatălui său, în 1693, a fost proclamat domn. Poarta însă nu l-a confirmat în domnie. A fost nevoit să-și petreacă următorii ani la Constantinopol, unde a fost capuchehaie.² A însoțit armata otomană în expediția eșuată din Ungaria, a fost martor al înfrângerii oștilor otomane de către austrieci în luptele de la Petrovaradin³ și Zenta, fiind convins de decadența Imperiului Otoman.

Primul său profesor, călugărul grec Ieremia Cacavela,⁴ l-a învățat, la Iași, limbile greacă și latină, filosofia, retorica, fizica și gramatica. Trimis ca ostatic la Constantinopol, și-a continuat studiile, însușindu-și în primul rând limbile turcă, arabă și persană, urmând vestita Academie a Patriarhiei Ortodoxe. A cercetat sârguincios arhivele turcești și pe cele grecești timp de aproape 20 de ani. A ajuns să cunoască temeinic secretele trecutului și situația la zi a statului și societății turcești. Tânărul Dimitrie a ridicat planul Constantinopolului, a adunat note asupra orașului, a insistat asupra Fanarului unde locuia. A desenat portretele sultanilor, pe care avea să le cuprindă în a sa *Istorie a Imperiului Otoman*. În traducerea românească a lui Ion Hodoșiu⁵, acesta spune că o asemenea personalitate nu putea să nu atragă atenția vizirilor și sultanului.

La moartea tatălui său, în 1693, a fost proclamat domn, însă Poarta nu l-a confirmat în domnie. A fost pus domn în 1710, având misiunea de a-l supraveghea pe Brâncoveanu, bănuind de neloialitate față de Imperiul Otoman. Cunoscând abuzurile și slăbiciunea puterii otomane, a încheiat un tratat secret de alianță cu Petru cel Mare al Rusiei, la 24 aprilie 1711.

La 16 iulie 1711, după lupta de la Stănilești, în care turcii ies victorioși, Dimitrie Cantemir trece în Rusia cu întreaga familie și cu numeroși prieteni moldoveni. Țarul îi acordase titlul de consilier intim și de senator. A sperat până la sfârșitul vieții că se va întoarce pe tronul Moldovei.

Numeroase izvoare istorice îl consideră pe Dimitrie Cantemir ca enciclopedist. Avea

cunoștințe variate în multe domenii. Firea lui receptivă l-a dus în cercetarea multilaterală și organică a oamenilor și societății. Din tinerețea lui Dimitrie Cantemir, avem un portret care se păstrează: „La musee des beaux-arts de Rouen”, care a fost reprodus în lucrarea lui Scarlat Callimachi.⁶ Acest portret îl arată „cu ochii săi vii, o față fină, isprăvit cu o bărbie de voință. Are haină de brocart de aur a situației sale și sabia feciorului domnesc... Dar pe buclele crețe ale perucei, sistem Ludovic al XIV-lea, turbanul alb și albastru arată contactul cu cealaltă cultură a Stambulului turc”.

La 16 iulie 1711, Dimitrie Cantemir părăsește pentru totdeauna orașul Iași, trece în actuala Republică Moldova și se întâlnește cu Petru cel Mare la Seineni, sat care face parte în prezent din raionul Ungheni. Aici există un monument al întâlniri lor numit în popor „Zamcă” (castel). Alături de fostul domnitor au pribegit hatmanul Ion Neculce, marele ban Savin Zmuncilă, marele paharnic Gheorghiiță Mitre, marele portar Iordachi Aristarh și mulți alții mari boieri. Petru cel Mare a refuzat să-l predea pe aliatul său către turcii victorioși la Stănilești.

Primii ani i-a petrecut în Ucraina, pe moșiile dăruite de țar. A devenit consilier secret al lui Petru I pentru problemele Orientului și membru al senatului, desfășurând în paralel o activitate științifică rodnică. A fost investit cu titlul de „*Principe Serenissim al Rusiei*”. A contribuit la cartografierea Rusiei și a lucrat în sistemul Mercator.⁷

La cererea Academiei din Berlin, Dimitrie Cantemir a scris *Descriptio Moldaviae (Descrierea Moldovei)* care constituie prima monografie completă și complexă a unui teritoriu din țara noastră. De la Dimitrie Cantemir, lucrarea a rămas în manuscris, a fost luată de fiul său Antioh Cantemir, de la care a cumpărat-o contele Thomson, iar de la acesta a ajuns la profesorul Abraham Raas Boerhave de la Academia din Petersburg, care a dat-o medicului imperial von Kruse, care la rândul său a transmis-o consilierului G.F. Muller, care a dat-o lui Busching, iar acesta profesorului J. H. Realob.⁸ Această operă a fost tipărită pentru prima dată în anul 1716, în limba germană, în „*Magazin für die neue Histoire und Geographie*”, partea a III-a și a IV-a în anii 1769 – 1770. În limba română, lucrarea a apărut în mai

multe ediții și cuprinde 3 părți și 31 capitole. În capitolul al IV-lea „Despre graiul moldovenesc”, Dimitrie Cantemir demonstrează latinitatea moldovenilor, originea latină a limbii lor. Lucrarea e și o hartă a Moldovei.⁹ Dimitrie Cantemir reușește să prezinte foarte detaliat o serie de caracteristici geografice asupra climei, apelor, reliefului, bogățiilor subsolului, vegetației și animalelor din Moldova de la începutul secolului al XVIII-lea. Partea a doua, intitulată „Partea politică”, cu subtitlul: *Despre orânduirea de stat*, cuprinde nouăsprezece capitole. Este partea cea mai dezvoltată a lucrării, în care autorul reușește să prezinte principalele aspecte social-politice din Moldova de la începutul secolului al XVIII-lea, dovedindu-se un fin observator, un bun cunoscător al realității, manifestând pe de-o parte ură împotriva turcilor, iar pe de altă parte admirația și grija față de popor. În ultima parte, a treia, intitulată „Despre cele bisericesti și ale învățaturii în Moldova”, are cinci capitole: Despre religia moldovenilor, despre tagma bisericască, despre mănăstirile din Moldova, despre graiul moldovenesc și despre literele moldovenilor. În capitolul al IV –lea „Despre graiul moldovenesc”, Dimitrie Cantemir demonstrează din nou latinitatea moldovenilor, originea latină a limbii lor.¹⁰

Dimitrie Cantemir a scris *Hronicul a vechimei romano-moldo-vlahilor*, susținând că poporul român s-a format pe teritoriul vechii Dacii, inclusiv faptul că româna are patru dialecte. Această lucrare a devenit de referință fundamentală pentru corifeii Școlii Ardelene. În anul 1714, Dimitrie Cantemir devine membru în *Societas Sacinntiarrum Brandenburgica*.

La 11 iulie 1714, Academia de la Berlin îl

acceptă în rândurile sale și îi acordă diploma de membru.

Principalele opere ale lui Dimitrie Cantemir sunt: *Divanul sau Giudețul sufletului cu lumea sau Giudețul sufletului cu trupul*, care este prima lucrare românească originală de gândire religioasă. În această lucrare, Cantemir sugerează superioritatea omului asupra celorlalte viețuitoare, face din om un stăpân al lumii. O altă lucrare este *Sacrosanctae Scientiae Indepingibilis Imago (Icoana de nezugrăvit a științei sacrosante)*. Lucrarea este una filosofică, în care încearcă să integreze fizica într-un sistem teist, în linia lui Francis Bacon.¹¹ Între anii 1703-1705 scrie la Constantinopol *Istoria ieroglifică*, considerată prima încercare de roman politic-social. În *Istoria Creșterii și Descrășterii Imperiului Otoman*, face o istorie a imperiului¹². Între anii 1719 – 1722 scrie *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor*, scris în latină, tradus apoi de autor în română, cuprinde istoria românilor de la Traian până în pragul celei de a doua descălecări sau întemeierea principatelor. *Colletanea Orientalia (Colecția orientală), din 1722-1723*, cuprinde texte de investigare arheologică a Zidului Caucazian lăsat de Alexandru Macedon, a vestigiilor persane ale zonei Mării Caspice.¹²

Dimitrie Cantemir s-a stins din viață la 21 august/1 septembrie 1723 în Imperiul Rus. Osemintele sale, azi, se odihnesc în Biserica „Treii Ierarhi” din Iași, repatriate grație savantului Nicolae Iorga, în anul 1935. Pe lespedeza raclei sale e scris următorul text: „Aici, întors din lungă și pregreaua pribegie înfruntată pentru libertatea țării sale, odihnește Dimitrie Cantemir, domn al Moldovei”.

Note

1. Constantin Cantemir, Domnul Moldovei (25 iunie 1685 – 13 martie 1693). Tatăl lui Antioh Cantemir și Dimitrie Cantemir.
2. Trimis la Poartă ca garant al fidelității.
3. O parte din aglomerația urbană a orașului Novi Sad, Serbia, o fortăreață importantă pe Dunăre.
4. Ieremia Cacavela, un călugăr și cărturar cretan, care a trăit în Țările Române. A făcut studiile la Leipzig și Viena. Apropiat al lui Constantin Cantemir.
5. Ion Hodoșiu, *Viața lui Dimitrie Cantemir*; în traducerea românească a *Istoriei Imperiului Otoman*, publicată de Societatea Academică Română, 1878, vol. II, p. 795 - 807
6. Scarkat Callimachi, *Dimitrie Cantemir. Viața și opera în imagini*, 1963, p. 25
7. Sistenu inventat de matematicianul și astronomul german Nicolaus Mercator (1629 – 1687) și William Holder, teoretician englez (1614 – 1694).
8. A. Năstase, 265 de ani de la elaborarea lucrării „*Descriptio Moldaviae a lui Dimitrie Cantemir*”, TERRA, Anul XIII (XXXIII), Nr. 2, aprilie – iunie 1981, p.53
9. „Tabula geographica Moldaviae”, prima hartă făcută de un român. A fost publicată de G. Vâlsan în „Analele Academiei Române”, Mem. Secția Istorie, seria III, tom. VI, în anul 1924.
10. *Ibidem*, A. Năstase, p.55
11. Francis Bacon n. 22 ianuarie 1561, Londra – d. 9 aprilie 1626, Londra), a fost filosof, om de știință, jurist, orator, autor englez.
12. *Historia Incrementorum atque Decrementorum Aulae Othomanicae*. În anul 2001 Dan Slușanchi, publică prima ediție critică. Dimitrie Cantemir relatează istoria imperiului otoman și cauzele care au dus la destrămarea sa.

Eroinele României. *Maria Cosma n. Roman –* *energie, răbdare și stoicism*

Ing. Dariana GROZA

Am întâlnit, de când scriu, multe Marii, un nume atât de drag nouă românilor! Trei dintre ele aveau același nume de familie, Cosma, și fiecare dintre ele a fost, în felul ei, o Eroină a României. Astăzi m-am oprit asupra uneia dintre ele, Maria P. Cosma, cea care a fost a doua soție a renumitului om politic și economist Partenie Cosma. Se spune despre el că „a avut alături o femeie superbă, renumită în epocă pentru acțiunile sale filantropice”.¹

Maria se naște în 1854, în sânul unei familii evlavioase, tatăl ei Daniil fiind fratele viitorului mitropolit Miron Romanul. Viața Mariei va fi strâns legată de cea a unchiului ei până la moartea acestuia, la 16 octombrie 1898.

Am aflat multe detalii despre viața Mariei Cosma dintr-un material scris chiar de fiica ei, Lucia Cosma, celebră soprană de faimă internațională, cea care mai târziu va cânta pe marile scene ale Europei. Materialul îl va citi la Beiuș, cu ocazia centenarului nașterii tatălui ei, Partenie Cosma. Despre părinții ei are doar

Maria P. Cosma , n. Roman (1854-1944)

cuvinte de laudă: „...și abia azi după ce am avut într-o viață destul de lungă ocazia să cunosc atâtea familii, îmi pot da seama cu adâncă recunoștință cât de fericiți am fost că Destinul ni-a dat pe acei Părinți înzestrați cu toate virtuțile, suflet curat, inteligență superioară, altruism care mergea până la cea mai desăvârșită abnegațiune, spirit social creator și deschizător de orizonturi, patriotism neșovăitor și care nu cere nimic pentru sine. Totul numai pentru neamul din care face parte”³

Maria este bihoreancă - ca și soțul ei de altfel - născută la Mizieș. Se pare că familia Roman trecuse din Moldova în Ardeal ca să scape de prigoana turcilor, și se așezase pe meleagurile Mizieșului. De aici se pare că mitropolitul de mai târziu va lua numele de Miron Romanul.

Maria este trimisă la studii la Arad, la pensionul domnișoarelor Nina și Evelina Papp, unde studiaseră și alte verișoare ale ei. Tot în Arad studiau și alți veri de-ai ei, sub îndrumarea unchiului lor Miron, devenit între timp, din profesor de teologie, episcop.

Partenie Cosma colaborează strâns cu episcopul Miron, au o relație de prietenie, datorată în primul rând sentimentelor naționale ce-i însuflețesc pe amândoi. Nu îi despart decât 9 ani. Cu siguranță, acestei prietenii se datorează întâlnirea Mariei cu Partenie, și, cu siguranță, cei doi își dau seama că au multe lucruri în comun. Așa că nu este surprinzător faptul că, după doi ani de la moartea primei soții, Partenie se căsătorește cu Maria Roman. Căsătoria are loc pe 7 iunie 1874. Tânăra mireasă are doar 20 de ani în timp ce mirele are 37.

Este poate momentul să amintesc câteva detalii despre Partenie Cosma. Se născuse pe 12 februarie 1837, la Beiuș. Făcuse studii de drept la Budapesta, unde o cunoscuse pe prima sa soție, Irma Stupa, fiica lui —George Stupa, unul dintre cei mai cunoscuți farmaciști români din Budapesta, cu care se căsătorise mai apoi în 1866. În această perioadă fusese și primul președinte al

„Societății de lectură a junimei române din Pesta”, societate care în 1867 va lua numele de Societatea „Petru Maior”.

După terminarea studiilor, în 1861, Partenie revine în Transilvania, în orașul natal Beiuș, unde lucrează ca avocat. Se implică în activitatea politică de partea Partidului Național Român, fiind ales de două ori, între 1872 - 1881, deputat al Dietei de la Budapesta. În 1881 devine președinte al Partidului Național Român.⁴

Imediat după căsătorie, Maria și Partenie se stabilesc în Beiuș, dar nu pentru mult timp. Aici se naște primul lor copil, Lucia, în 1875. În 1876 se mută la Sibiu, acolo unde unchiul Mariei fusese numit deja mitropolit. Lucia Cosma povestește că mutarea s-a datorat faptului că părinții ei doreau să locuiască în preajma unchiului, pentru a nu-l lăsa singur la Sibiu, deoarece numirea acestuia provocase invidie din partea altui aspirant la acest post.

Partenie își deschide la Sibiu un cabinet de avocatură; ulterior conduce departamentul juridic al Băncii „Albina” din Sibiu, devenind mai târziu directorul ei general. Se spune despre el că a fost cel mai bogat bancher român din Sibiu.

Câteva cuvinte despre Banca Albina: este relativ nouă, în 1872, Alexandru și Anton Mocsony prezentaseră ministrului Agriculturii, Industriei și Comerțului din Ungaria statutele și cererea de aprobare a înființării băncii. Aceasta se dezvoltă rapid, astfel încât în 1885 va avea 3195 de deponenți și o cifră de afaceri de circa trei milioane de florini.

În 1881, Partenie Cosma este ales președinte al Partidului Național Român, reușind să unifice pe toți românii din Banat, Ungaria și Transilvania. A contribuit cu sume foarte mari la construirea Catedralei Ortodoxe din Sibiu precum și a Facultății de Teologie „Andrei Șaguna”. Recunoscut drept om al faptelor și al gândirii de perspectivă, organizator și conducător desăvârșit, a avut multe alte realizări, între care amintim și înființarea „Solidarității”, asociație a Instituțiilor financiare românești din Ardeal, din 1907, precum și a Revistei Economice, prima revistă de specialitate economică. A sprijinit introducerea electricității, alături de dr. Carl Wolf, precum și realizarea căilor ferate Sibiu-Turnu Roșu, Sibiu-Vinț. A colaborat cu ASTRA, făcând parte din conducere și unde a ajutat, de asemenea, cu sume mari de bani.

În timpul Primului Război Mondial,

Banca „Albina” este cea care coordonează toate băncile românești din Transilvania. După Marea Unire, Partenie Cosma a fost ales senator în primul parlament al României Mari.

În 1948, autoritățile comuniste de la București decid desființarea băncii, după naționalizarea sa. Sediul său va deveni sediul sucursalei sibiene a Băncii Naționale a României, așa cum este și astăzi.⁵

Să ne întoarcem însă la Maria. Cu ce se ocupă ea? Cu creșterea copiilor, desigur, ca toate soțiile acelor vremi. Este o gospodină desăvârșită. Brodează rochițele fiicelor ei. Îi învață pe toți copiii ei să scrie.

Dar, pe lângă asta, la 5/17 mai 1877 găsește timp să se întâlnească cu alte soții de intelectuali din Sibiu și să înființeze împreună cu ele „Comitetul femeilor române din Sibiu” pentru ajutorarea răniților din Războiul de la 1877/1878. Juditha Macelariu a fost aleasă președintă a Comitetului. Maria scrie un apel către femeile române din Ardeal, le cheamă să se ridice toate pentru ajutorarea răniților prin colectarea de material sanitar și de bani, între altele. Apelul apare în trei publicații, „Telegraful Român”, „Românul” și „Hermannstadter Zeitung”. Prima ei acțiune importantă în cadrul Comitetului este o mare colectă de bani și material sanitar, pentru care va fi decorată cu Crucea Regina Elisabeta.⁶

Fiica ei Lucia spune despre ea: „...Pe lângă inteligența mare și recunoscută de toată lumea, are darul și mai rar al INTUIȚIEI, care i-a dat posibilități nebănuite... M-am minunat în zilele tinereții mele fără experiență de unde îi veneau Mamii ideile și inițiativele sale atât de surprinzătoare și de juste și mă închin azi în fața Providenței care a legat într-un mănunchi trei ființe atât de prețioase, trimițându-le în Ardeal, de unde trebuia și putea să pornească lupta pentru unitatea sufletească a tuturor Românilor, care ducea la unitatea lor politică.”⁷ „Mănunchiul” era format din mama, tatăl și unchiul ei, Mitropolitul.

În casa lor din Sibiu se întâlnesc politicienii români ai timpului. Lucia își amintește de momentul pactului de pasivitate al deputaților transilvăneni, „...mulți bărbați cari se certau...”⁸ Este momentul în care Partenie Cosma iese din partid și se dedică întru totul finanțelor și economiei. Pasul este deosebit de important pentru românii din Transilvania: el va fi cel care îi va ajuta să acceseze credite care până atunci le fuseseră refuzate, permițând astfel creșterea

economică în pătura de mijloc a românilor, foarte săracă până atunci. În primul rând îi va ajuta să-și cumpere pământuri.

În anul 1881, Partenie Cosma decide să organizeze „Expoziția românească agricolă și de industrie”. Soția lui este cea care îl ajută la organizare, fie că este vorba de expoziția de port popular, fie de primirea oaspeților. Însuși Carol Davila cu fiul său au fost printre oaspeți. Vremea rea le dă mari emoții, dar în cele din urmă totul iese minunat.⁹

Dar anul 1881 este un an deosebit de important, mai ales pentru femeile sibiene. Este anul în care se creează Reuniunea Femeilor Române din Sibiu. Maria Cosma este aleasă președintă. Va rămâne în această funcție timp de 35 de ani, până în 1916, an care o va găsi în pribegie, departe de Sibiu, fiindu-i greu, din cauza asta, să-și continue munca.

Interesantă este o remarcă pe care o face Lucia în materialul ei, referitoare la studii. Mama ei studiasse la un pension condus de niște românce, dar unde limba de studiu era cea maghiară. Elevelor li se spunea „nu vorbiți românește ca să nu se creadă că sunteți inculte”. Ca să le ofere fiicelor ei o altfel de educație, Maria decide să se implice cu toată ființa în crearea unei școli de fete în limba română. De altfel, unul din scopurile Reuniunilor Femeilor Române era tocmai acela de a oferi învățământ în limba română. Drept urmare, în 1883, Reuniunea Femeilor Române înființează la Sibiu prima Școală civilă primară de fete, urmată în 1886, de Școala civilă superioară de fete, cu internat.

Maria a fost cea care a inițiat, de asemenea, crearea școlilor de industrie casnică și menaj. Tot ea a luat inițiativa de a se crea o școală secundară românească în cadrul Asociației ASTRA, sprijinită bineînțeles de Banca Albina, prin directorul ei general, Partenie Cosma. Acesta subvenționa, cu ajutorul băncii, o mare parte din taxe, astfel încât să aibă acces la studii cât mai multe eleve fără posibilități materiale. Această școală a suplinit lipsa de universități pentru fete, imperiul austro-ungar nepermițând astfel de studii. Fetele Cosma urmează și ele această școală. Profesorii veneau de la Jena și Lipsca pentru a ține cursurile.

În 1891 familia suferă o mare pierdere: unul din băieți, Romul, își pierde viața la numai 9 ani, în urma unei meningite. Maria suferă enorm,

dar nu se lasă copleșită.

La 14 septembrie 1895 se deschide la Sibiu o cantină specială: 50 de studenți merituoși vor primi în fiecare zi o masă caldă. Tot cuplul Maria și Partenie Cosma se află în spatele inițiativei. Proiectul a durat mai bine de 20 de ani, chiar și după război; când familia Cosma nu a putut să se mai implice direct, au continuat munca femeile din Reuniune, iar mai apoi a condus cantina o verișoară a familiei Cosma, Veturia Lapedatu.

În toate aceste inițiative, Maria își implică copiii; Lucia își amintește că servea masa săracilor la cantină, împreună cu mama ei, la Bucătăria populară pentru săraci - un alt proiect al Mariei.

Deși primește mult sprijin din partea Băncii Albina, Reuniunea Femeilor Române are și propriile ei surse de finanțare, tombole și baluri mai ales. Între anii 1800 și 1900 acestea ajunseseră să fie chiar mai strălucitoare decât cele ale stăpânilor sași și maghiari.

Anul 1898 este un an greu pentru familia Cosma: unchiul iubit al Mariei, mitropolitul Miron Romanul trece la cele veșnice. Pierderea este cu atât mai grea cu cât cauza fusese o boală de ficat provocată de grijile ce le avea în lupta pentru a nu pierde liceul din Brașov.

Dovada de cât de devotată este familia Cosma cauzei naționale este și faptul că au casa deschisă tuturor românilor care au nevoie. Gheorghe Barițiu este un oaspete frecvent, iar în fiecare duminică o fată din internatul școlii ASTREI este invitată la masă.¹⁰

Înaintarea în vârstă nu o oprește pe Maria din drum. Școlile inițiate de ea funcționează deja bine, așa că are timp pentru altceva. Își canalizează eforturile înspre un nou proiect. În 1912 va deschide la Călimănești „Vila Cosma”, care „a fost și a rămas cu adevărat locul unde se cunosc românii din toate unghiurile pământului locuit de ei”¹¹. Casa devine locuința familiei atunci când sunt nevoiți să plece în pribegie din cauza problemelor cu autoritățile maghiare. Remus Cosma renunțase la cetățenia maghiară și nu mai lupta sub steagul austriac.

La 1 octombrie 1916 sunt sfătuiți să plece de la Călimănești, să se refugieze la Iași, de teama ocupației germane. Trăiesc la Iași zile grele, cu multe lipsuri, rabdă de foame și de frig... Pe 4 februarie 1917, la insistențele lui Tache Ionescu și

I.G. Duca, pleacă cu trenul parlamentarilor înspre Italia. Drumul spre Italia va fi însă mult mai lung decât și-ar fi putut imagina vreodată. De la Iași, prin Odessa ajung mai apoi să locuiască la Petrograd, unde sunt martorii detronării țarului și a momentelor dificile de după acest eveniment. Pe 9 aprilie pleacă spre Norvegia, unde vor locui până pe 9 mai. De acolo pleacă spre Londra, pe un vas protejat de 2 contratorpiloare. În Londra locuiesc 2 săptămâni, după care pleacă la Paris, unde iarăși stau o lună întreagă pentru formalități. „După 5 luni de peregrinări am ajuns la Milano”, spune Lucia.¹² În Milano locuiesc până la 30 iunie 1918, după care se mută la Genova. Aici are Maria ocazia să organizeze o expoziție de industrie casnică românească, cu puținele obiecte pe care le aveau în bagaje. Pe 4 august, Partenie Cosma este invitat să prezideze Congresul românilor refugiați din Paris; din cauza vârstei înaintate, nu va onora însă invitația. În octombrie este ales membru în Consiliul Național pentru Unitatea Românilor din Paris, condus de Tache Ionescu.

Abia pe 10 octombrie 1919 reușesc să se întoarcă în țară. Partenie Cosma fusese ales deputat în primul Parlament al României Mari. Visul pentru care luptase atâția ani devenise realitate!

La întoarcerea acasă au însă parte de greutăți financiare: casele le fuseseră devastate în timpul războiului, iar pensia lui Partenie Cosma

nu ajunge pentru întreținerea întregii familii. Dar nu se plâng nici o secundă. „Românii s-au unit pe vecie, voi ați rămas în viață, celelalte nu contează”, le spun copiilor Maria și Partenie Cosma¹³.

Pe 22 septembrie 1923, inima mare a lui Partenie Cosma încetează să mai bată. În mormântarea se face la Sibiu, cu funerarii naționale. Maria se mai bucură de țara ei întregită încă 21 de ani, până în 1944, când pleacă pe drumul fără întoarcere să se întâlnească cu dragul ei tovarăș de viață.

Ca și Clara Maniu, Maria Cosma a împletit în cel mai înalt grad rolul de mamă cu cel de soție și cel de româncă. Fetele cele mari i-au adus mari bucurii: Lucia a fost o mare soprană a timpurilor ei. Se spune despre ea că nu era numai deosebit de frumoasă – chipul ei apărea pe cărți poștale ale epocii - ci și foarte cultă, vorbea șase limbi străine.¹⁴ S-a căsătorit cu avocatul și omul politic Aurel Cosma, viitor deputat în Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, președinte al Partidului Național Român și al Consiliului Național Român din Timișoara, membru al Marelui Sfat Național Român, primul prefect al județului Timiș-Torontal după lipirea Banatului la România, deputat, senator și ministru al Lucrărilor Publice.

Hortensia Cosma, sora ei mai mică, a fost prima soție a lui Octavian Goga.

Note

¹Ramona Găină – Adevărul, 08/03/2013, <https://adevarul.ro/stiri-locale/sibiu/cele-mai-frumoase-femei-din-istoria-sibiului-1416495.html>

²Luciana Ianculescu- Case de muzicieni - <https://timis.casedemuzicieni.ro/2022/09/vioara-lui-george-enescu-rasuna-in-casa-familiei-cosma/>

³Lucia Cosma – Parteniu Cosma, Amintiri cetite la Beiuș cu ocazia serbărilor pentru centenarul nașterii lui(1837-1923), Tipografia Românească, Timișoara, 1937(pag.4)

⁴[https://ro.wikipedia.org/wiki/Partenie_Cosma_\(om_politic\)](https://ro.wikipedia.org/wiki/Partenie_Cosma_(om_politic))

⁵Ibidem

⁶Dr.Ioan Chiorean – Contribuții transilvănene la Războiul de independență al României, (pag.1)<https://biblioteca-digitala.ro/reviste/muzeulnationaljournal/04-Muzeul-National-IV-1978-61-Chiorean.pdf>

⁷Lucia Cosma – Parteniu Cosma, Amintiri...(pag.6)

⁸Ibidem(pag.6)

⁹Ibidem(pag.8)

¹⁰Ibidem (pag. 12)

¹¹Ibidem (pag. 13)

¹²Ibidem (pag. 16)

¹³Ibidem (pag. 19)

¹⁴Luciana Ianculescu- Case de muzicieni - <https://timis.casedemuzicieni.ro/2022/09/vioara-lui-george-enescu-rasuna-in-casa-familiei-cosma/>

Potăul, în sărbătoare. Lansarea monografiei „Potău. Oameni, locuri și povești”

Dr. Marta CORDEA

Duminică, 5 noiembrie 2023, am asistat, la Căminul cultural din Potău, la un eveniment inedit, putând să afirmăm acest lucru, dacă ne gândim atât la mulțimea numeroasă adunată în sală, cât și la filmul care a însoțit alocuțiunile. Dar și volumul care a fost lansat, lansarea fiind principala activitate a acestei zile, este unul deosebit, atât prin migala strângerii informațiilor și imaginilor din el, cât și prin numărul mare de pagini al acestuia. Un tom în adevăratul sens al cuvântului, numărând nu mai puțin de 519 pagini.

Cu minute bune înainte de debutul evenimentului, în fața căminului cultural erau parcate deja mașini din diferite județe din vecinătate, dovadă că fiii satului au răspuns afirmativ la invitația primită din partea organizatorilor. Toți cu setea de a vedea și a cumpăra, chiar mai multe exemplare poate pentru toți membrii familiei, volumul care dă o nouă identitate, de-acum și scrisă a satului lor. Cu toții au sosit Acasă, pentru a-și reîncărca sufletele pe pământul, pentru unii natal, pentru alții de adopție, care, iată, și-a sărbătorit cartea de identitate, semnată de trei autori: dr. Viorel Câmpean, ing. Ioan Rogojan, fiu al satului și dr. Viorel Ciubotă. Trebuie menționat faptul că toate cheltuielile aferente monografiei au fost suportate de Ioan Rogojan.

Cartea, lucrată și frământată pe parcursul a șapte ani, a devenit un obiect mult așteptat pentru locuitorii Potăului. Bucuria autorilor a fost cu atât mai mare, cu cât au reușit să aducă fericire pe chipul unui reputat fiu al satului, dr. George Filip, devenit medic la Oradea, care anul viitor pășește în anul său centenar.

Evenimentul de duminică a fost moderat de dr. Viorel Câmpean, cel dintâi autor al volumului, acesta dând cuvântul primarului Marian Török, care a onorat lansarea cu cuvinte de laudă adresate autorilor. După vizionarea primei părți a unui film despre Potău, realizat, pe baza volumului redactat de cei trei autori, de către Liviu Popovici, împreună cu fiul său, Cristian

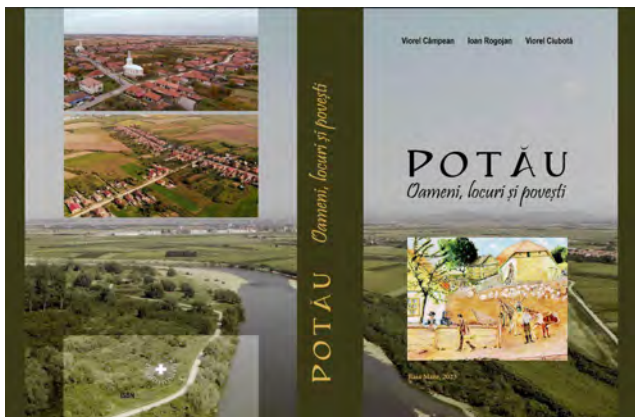
Popovici, la coordonate înalte cinematografice, a luat cuvântul Ioan Rogojan, coautor al cărții dar și producător al filmului. Acesta a fost totodată și inițiatorul întocmirii monografiei Potăului, dar deopotrivă și sufletul realizării lui, fiind cel care avea să fie alături de echipa de filmare, dar și cel care a strâns materiale de la locuitorii satului. Firesc că, acesta, în cuvinte calde, s-a adresat concetățenilor săi, povestindu-le, de-a fir a păr, povestea nașterii volumului, scoțând în evidență principalele momente care au dus la crearea lui. Cuprins de nețărmurită emoție, și-a evocat părinții, oamenii apropiați care l-au ajutat în demersul său, și-a expus motivațiile, emoționale, dar și științifice care au dus la nașterea tomului intitulat „Potău. Oameni, locuri și povești”, apărut în condiții grafice deosebite la Editura Surorilor Lauretane din Baia Mare.

Emoționant a fost și momentul în care Ioan Rogojan a dat citire „primei monografii a Potăului”, întocmită de o elevă de clasa a IV-a, pe colile unui simplu caiet.

Tot Ioan Rogojan a ținut să scoată în evidență o particularitate a Potăului, care îl face să fie un loc deosebit, și anume faptul că locuitorii lui, oameni aparținând mai multor naționalități, români, maghiari, rromi, și odinioară evrei, au reușit, de-a lungul istoriei lui, să trăiască armonios, împrumutând obiceiurile bune unii de la alții, creștinismul fiind numitorul lor comun.

Ca un simbol al rodniciei locului, dătător de viață și sevă, a fost evocat Someșul, așa cum stă ca mărturie și imaginea de pe coperta 4 a volumului, cu apele sale binefăcătoare. Atât filmul, cât și cartea, scot în evidență frumusețile locului, bogăția sa naturală, cu fauna și flora sa deosebit de variată.

Nefiind doar o schiță monografică, volumul beneficiază și de un capitol privind Așezarea geografică, iar importante informații se referă la toponimia satului. „Dâmburile din Potău”, aspecte etnografice sau capitolul despre „Meserii și îndeletniciri” și târgurile de altădată,

fiind ilustrate deosebit de bogat în carte. „Oameni de poveste” și „Farmece, vrăjitorii”, sunt deopotrivă pagini inedite ale volumului. Nu se puteau să lipsească nici paginile despre Sport, regele sporturilor, fotbalul, fiind la loc de cinste și aici, cu fotbaliștii care au dus faima Potăului la oraș: Ioan Ghencian, Gheorghe Rusu, Liviu Cădar, Vasile Demian etc.

Așa cum era de așteptat, autorii n-au prețuit să scrie despre cele mai importante momente ale devenirii satului, pornind de la prima sa atestare documentară din 1215, „dar cu o existență care se pierde în negura timpului”, după cum scrie în prefața intitulată „Potău, după 800 de ani de atestare documentară”, dr. Viorel Câmpean. Capitolul „File din istoria localității Potău” începe cu indicarea locului unde, potrivit tradiției orale, se afla vatra veche a satului și continuă cu principalele evenimente istorice care au marcat

satul: inundațiile din 1690-1710, legăturile familiei Pató cu satul, despre Togul lui Schweitzer ș.a., urmând informațiile despre secolele al XVI-lea, al XVII-lea și al XVIII-lea. Secolul al XIX-lea este analizat pe baza informațiilor luate din șematisme și alte documente, indicând totodată și evoluția populației din Potău. Mișcarea memorandistă a avut un demn reprezentant prin avocatul Florian Cocian, iar la hotarul secolelor al XIX-lea și al XX-lea s-a manifestat și aici fenomenul emigrării spre „ținutul tuturor posibilităților”. Dramele Primului Război și perioada precedentă Marii Uniri, cu evidențierea celui care a fost trimisul satului la Alba Iulia la 1 Decembrie 1918, Gheorghe Rusu, întregesc tabloul general al acestei frământate perioade. Din păcate, perioade zbuciumate au urmat și după Marea Unire, în Săptămâna Mare a anului 1919, trupele lui Kun Béla ocupând Potăul. Detalii găsim în monografie și despre situația celor care au fost mobilizați și nu s-au mai întors de pe front. Instalarea administrației românești și plecarea masivă la studii în perioada interbelică a tinerilor, o perioadă deosebit de înfloritoare și la Potău, marchează primele decenii ale secolului al XX-lea. În 1940 Potăul a fost răpit României Mari, mulți locuitori fiind nevoiți să ia calea refugiului, memoriile regretatului Nicolae Steer stând mărturie și bibliografie pentru alcătuirii monografiei, pentru această perioadă. Despre

școala românească, desființată în timpul stăpânirii maghiare, vorbesc în continuare documentele. Despre al Doilea Război Mondial și despre victimele lui, iarși documentele sunt cele care aduc mărturii valoroase în monografie. Un loc aparte în economia lucrării îl ocupă „cazul” ofițerului Armatei Regale, Sabin Mare. Cursul istoriei satului se continuă, trecând prin colectivizare, până în anii „construcției socialiste” și punându-se capăt cu anul 1989; despre anii de după anul 2000 există informații privind mai ales demografia.

Un capitol special îi este dedicat Bisericii românești, pornindu-se cu informații datând o dată cu prima biserică de lemn a satului. Biserica greco-catolică din Potău după 1990, cu parohii săi, constituie de asemenea un capitol deosebit de consistent, fiind prezente scurte biografii ale parohilor: Ignațiu Kontros, Gheorghe Soroca, Ioan Csobaly, Vasile Popovici, Teodor Racouți, Nicolae Șorban, Petru Anghiuș, Simion Erdős de Ugla sen., Theodor Vászony, Philip Papp, Anania Lauran, Andrei Covaciu, Ioan Șerbac sen., Emil Șerbac, Vasile Kiss „de Pișicariu”, Alexandru Pop, Gavril Berinde, Ioan Ilieș, Corneliu Hotea, Alexandru Pop, Ioan Roman, Ionuț Pleșa.

Nu este uitată nici Mănăstirea Lunca Potăului, căreia îi urmează un consistent capitol despre preoții care s-au născut la Potău, cu biografiile lor.

Un loc aparte a fost alocat oamenilor de seamă ai satului, născuți aici sau care și-au desfășurat activitatea în Potău. Portrete biografice au fost întocmite doar pentru cei născuți înainte de anul 1948, celelalte personalități așteptându-și rândul într-un volum viitor. Astfel, aflăm informații prețioase despre Școala și dascălii ei: de la Ștefan Popovici care a activat între anii 1827-1847 și până la Florian Nagy (Mare), dascăl între anii înainte și după Primul Război. Nu lipsesc informațiile nici despre Școala de stat, cu personalitățile ei, figuri de învățători și profesori meritoși.

Naționalitățile cu care conviețuiesc în bună pace românii potoani, maghiarii reformați și romano-catolici, rromii, evreii, beneficiază și ele de capitole speciale. Registrele parohiale ne vorbesc în continuare despre demografia satului, despre nașteri și căsătorii, despre decese.

Poate cel mai consistent capitol este cel dedicat personalităților care s-au ridicat din Potău

de-a lungul timpului, începând cu Paulina Șerbac, jumătatea vieții „Leului de la Șișești”, continuând cu Mihail Șerbac de Cernești, Alexandru Erdős de Ugla și Vainag, al doilea canonic născut în Potău, avocatul și binefăcătorul Florian Cocian, poetul și eseistul Octavian Șireagu, Gavril Erdős, pastorul reformat dr. Bartók Jenő, George Rusu, Vasile Filip, Florian Mare, dr. Ioan Steer, Gheorghe Tămaș, Gheorghe Bărbuș, Ioan Mărcuș, Victor Mărcuș, pr. Alexandru Sabău, pr. Nicolae Pinte, dr. Viorica Steer, dr. George Filip, ing. Vasile Cădar, ing. Nicolae Steer, ing. George Cădar, prof. Elena Luțaș, Monica Steer, Gheorghe Mărcuș și mulți alții.

Postfața lui Ioan Rogoian, bibliografia care se întinde pe 26 de pagini și Anexele întregesc materialul deosebit de bogat al volumului. Una dintre anexe reproduce, în limba maghiară, dar și în traducere românească, poezia lui Petőfi Sándor dedicată nobilului Pató, care ar fi pus bazele noii vetre a satului.

Un merit deosebit al autorilor a fost să reunească în acest volum zeci de fotografii. Acestea au slujit și la realizarea celei de a doua părți a filmului cu care s-au delectat inimoșii participanți la evenimentul lansării monografiei. De pe pagini întregi ne privesc chipuri de potoani, dintre care multe o mai pot face doar din spatele acestor file... Mulți dintre participanții la lansare au putut să regăsească aici portrete dragi, ale buniclor, părinților, iar unii chiar și-au găsit propriul chip. Micile biografii au prins iarși viață, de această dată și pe ecran, și parcă zilele de odinioară au fost mai aproape și au încălzit și mai mult sufletele celor adunați în încăpătoarea sală a Căminului cultural „Octavian Șireagu”.

În încheierea evenimentului, Viorel Câmpean a ținut să sublinieze importanța desenului de pe prima copertă a monografiei, medicul dr. George Filip fiind cel care în mod deosebit de sugestiv a transpus în culori momentul despărțirii tinerilor din sat, pentru a-și urma destinul la studii.

Aurora boreală, vizibilă și la Potău, a încheiat ziua, prevestind parcă un alt și nou capitol al vieții locuitorilor din aceste locuri, având, începând cu această zi, o carte de identitate nouă și cu promisiunea unei noi ediții, adăugite, de astă dată cu efortul reunit al mai multor localnici.

Revista „Eroii Neamului” - sau familia celor ce ne iubim neamul!

Dr. Daniela BĂLU

Mulți dintre dumneavoastră știți că în spatele unei povești de succes sunt, de cele mai multe ori, trăirile, dăruirile și faptele ce nu se văd... Iar cele ce nu se văd, sunt, de obicei, și cele ce lasă urme în sufletele noastre. Iar cele ce nu se văd...sunt, de obicei...cele mai puțin frumoase, uneori chiar dureroase... Desigur, toate aceste încercări, toate aceste experiențe reușite sau mai puțin reușite, sunt altfel percepute de un bărbat, și altfel le trăiește și simte o femeie.

Iar atunci când e vorba și de un bărbat colonel, precum camaradul colonel (r.) VOICU ȘICHET, redactorul coordonator al revistei „EROII NEAMULUI” (una din multiplele sale atribuții...!), „poveștile” devin misiuni ce trebuie îndeplinite!

Fiind în luna noiembrie, îmi amintesc cu drag și cu emoție de un eveniment ce a avut loc tot în luna noiembrie, și de „misiunea” pe care mi-a încredințat-o atunci (și atunci...) camaradul Voicu Șichet, la aniversarea a 10 ani de la apariția revistei „EROII NEAMULUI”.

Era în 4 noiembrie 2019, evenimentul organizat de el, împreună cu Asociația Civică Tempora, la Teatrul de Nord Satu Mare, aducându-mă alături, pe aceeași scenă, cu 2 distinși invitați ce ne-au onorat aniversarea, celebrul preot Prof. Univ. Dr. Constantin Necula, și domnul Ioan Cârja, reputatul Prof. Univ. Dr. al Universității Babeș Bolyai din Cluj Napoca.

Aniversam atunci 10 ani în familia revistei EROII NEAMULUI, și iată că au mai trecut încă 4! Ani în care revista a trecut aniversar și de numărul 50, prin truda și perseverența camaradului Voicu, și prin contribuția noastră, a celor ce scriem articolele publicate pentru toți cei ce ne sunt cititori fideli.

În noiembrie 2019 ne aflam și după finalizarea cu succes a unui alt mare proiect, visul reconstruirii Statuiei „Eroului necunoscut” (în anul *Centenarului Marii Uniri*), un vis pentru împlinirea căruia mulți ani au fost necesari, multă trudă, multă alergătură și „bătaie de cap”, mai ales pentru camaradul Voicu. Și cine știe, poate, într-o zi, vom scrie împreună partea mai puțin

cunoscută și mai puțin plăcută a acestei povești, ce a avut totuși un final fericit! Totul e bine, când se termină cu bine! Iar atunci când Dumnezeu vrea să mergi înainte, nimeni nu te poate da înapoi! Deși...au fost ani în care am fost puternic trași înapoi...!

După sfințirea și inaugurarea statuii, la 1 Decembrie 2018, am spus amândoi că ne oprim, că nu mai facem nimic, că ajunge, că nici nu mai vrem să auzim de statui sau monumente!

Credeți că am respectat cele promise? Nici gând! Am ridicat împreună încă un monument, „Biserica și Armata Română” (pentru mine fiind cel de-al 4-lea), echipei noastre de „ctitori de monumente” alăturându-i-se, cu har și dar, părintele nostru drag Cristian Boloș, ce publică de ani buni în revista „Eroii Neamului” bine cunoscutul serial „Modele creștine de eroism”.

Tot împreună, recent, cu prilejul Zilei Armatei Române, am reușit să mutăm Crucea Monument la locul destinat, unde poate fi admirată în deplina sa frumusețe, bucurându-ne de un ceremonial militar de retragere cu torțe, de care, cu siguranță ar fi fost mândri ctitorii catedralei noastre dragi, bravii soldați ai Armatei române și primul protopop ortodox al

Sătmăruului, preotul militar Meletie Răuțu, întemeietorul parohiei „Adormirea Maicii Domnului” din Satu Mare.

Iată că de la acel noiembrie 2019 au mai trecut 4 ani din viața noastră, 4 ani din viața revistei „Eroii Neamului”, iar camaradul Voicu a continuat publicarea revistei (chiar dacă între timp a devenit bunic...), mai mult chiar, articolele publicate în paginile ei constituind, în ultimii 4 ani, baza altor cărți editate de Voicu, precum volumul dedicat lui Vasile Lucaciu, cartea „Eroii neamului 50”, sau cartea părintelui dr. Cristian Boloș, „Modele creștine de eroism” (volumul II), pe care am avut bucuria și onoarea să o prefățez.

O parte din articolele publicate în revista „Eroii Neamului” constituie un capitol distinct al Monografiei Catedralei „Adormirea Maicii Domnului”, ce am publicat-o în anul 2022, la aniversarea a 85 de ani de la zidirea ei.

Dacă există o „smerenie” a faptelor bune, pot afirma cu sufletul plin de mulțumire că suntem o echipă a faptelor ziditoare, că suntem toți 3 puternic legați de această catedrală, catedrala noastră dragă, și cred cu tărie că ea este epicentrul faptelor noastre bune, săvârșite și cu sprijinul prietenilor și credincioșilor săi, sub ocrotirea, generozitatea și binecuvântarea Maicii Domnului!

Deseori mă gândesc că bunul Dumnezeu rânduiește, celor pe care-i iubește, și misiuni dificile, dar și bucurii pe măsură! Și scrie, în așa fel cartea vieții noastre, încât coincidențele și întâlnirile dintre noi să fie mult mai mult decât o întâmplare... Sub această mână protectoare a Divinității, consider că a fost și întâlnirea noastră, și-i mulțumesc atât lui Voicu, cât și părintelui Cristian Boloș, pentru încredere și prietenie!

Dar, ca să nu-l laud prea mult pe camaradul Voicu, trebuie să recunosc, și de această dată..., că deseori l-am făcut „terrorist”, referindu-mă la insistențele prin care, în toți acești ani, îmi tot cerea să scriu articolele pentru revistă. Desigur, era o glumă, pe care speram să o ia în serios... Probabil că, fără acest „terrorism”, revista azi nu mai exista.

Și așa cum scriam în articolul aniversar

50, Revista „Eroii neamului” rămâne în slujba misiunii propuse încă de la debut, aceea de cinstire a memoriei eroilor români, un crez unitar și nobil al celor ce am muncit pentru această revistă, al celor ce au citit sau sprijinit o revistă de educație și cultură patriotică, ce-i drept cuvinte, trăiri și obiective ce azi nu mai sunt deloc „în trend”!

Cu toate acestea, asumându-și „păcatul” sentimentelor patriotice, a valorilor naționale, revista oferă modele de „eroism”, constituind o comunitate, o stare de spirit, o comuniune, comunitatea celor ce nu ne rușinăm să spunem că ne iubim Țara, a celor ce nu ne rușinăm să spunem că suntem români!

Deseori zdrobit de istorie, poporul român a fost salvat și izbăvit prin sacrificiul suprem al eroilor, prin credința în puterea nemărginită a Divinității. Veșnicia neamului și fericirea veșniciei sunt jertfe și izbânzi, însuflețite prin noblețea sentimentelor de recunoștință pentru bravii soldați români, Eroii Neamului românesc, martirii jertfelnici așezați drept Lumină vie în Împărăția veșniciei Tatălui Ceresc.

**M U L Ţ U M I M B U N U L U I
D U M N E Z E U , P E N T R U C Ă N E - A
Î N V R E D N I C I T C U A C E S T E Î M P L I N I R I ,
C E R Ă M Ă N Î N I S T O R I A N E A M U L U I !**

*„Și dacă, Doamne, voi uita
Să-Ți mulțumesc vreodată
Pentru lumină, pentru pâine
Și dragostea-Ți de Tată,
Te rog privește cu-ndurare...
Sunt doar un pumn de tină,
Ce-adesesă plânge obosit,
Împovărat de vină...
Privește cu-ndurare Doamne
Și iartă-mi neputința,
Când valuri bat să mă doboare
Mărește-mi Tu credința!
Și pune-n mine un Duh nou
Și-o inimă curată...
Smerit, să-Ți mulțumesc Iisuse
Să nu uit niciodată!!!”*

Notă

¹ Am publicat mai multe articole ce redau aspecte din etapele ridicării Statuiei Eroului Necunoscut, amintind lucrarea Orașul Satu Mare și istoria monumentelor dispărute, strămutate, salvate. Monumentul „Soldatului Român” – „Eroului Necunoscut”. Statuia dr. Vasile Lucaciu, publicat în volumul editat de Muzeul Național Cotroceni, Monumente dispărute, strămutate, salvate, 2022.

Caravana „Comemorarea Eroilor Neamului în județul Satu Mare” în comuna Socond 19 octombrie 2023

Programul „Comemorarea eroilor neamului în județul Satu Mare”, coordonat de Instituția Prefectului Județul Satu Mare, derulat de asociațiile de rezerviști militari din M.A.I., M.Ap.N. și S.R.I., în parteneriat cu Muzeul Județean Satu Mare, Direcția Județeană pentru Cultură Satu Mare și u.a.t.-uri din județ, a continuat, joi 19 octombrie, în comuna Socond.

În cimitirele ortodoxe din Stâna, Soconzel și Cuța, în curtea Bisericii Catolice din Socond și la Ansamblul monumental din Socond am comemorat 30 eroi militari români (29 cunoscuți și unul necunoscut) căzuți în octombrie 1944, originari din Oltenia și Muntenia.

La evenimentele din comuna Socond au participat rezerviști militari din M.A.I., M.Ap.N. și S.R.I., reprezentanți ai Inspectoratului pentru Situații de Urgență „Someș” al Județului Satu Mare, Inspectoratului de Jandarmi Județean Satu Mare, Inspectoratului de Poliție Județean Satu Mare, elevi, cadre didactice, localnici și oficiali.

Militarii români căzuți pentru țară au fost cinstiți prin prezența doamnelor Mirela Goste și Ioana Mare Cornea, directoarea, respectiv directoarea adjunctă a Școlii Gimnaziale din Socond și a domnilor: Nicolae Mare Cornea – primar al comunei Socond; Florian Claudiu Găzdac – consilier în cadrul Instituției Prefectului Județul Satu Mare, coordonatorul Programului din partea acestei instituții; Zamfir Danciu – directorul Direcției Județene pentru Cultură Satu Mare; Mihai Mocan, muzeograf la Muzeul Județean Satu Mare; ing. Ionel Costescu, președintele Asociației „Codrenii”; col. (r) Iosif Pordea și col. (r) Vasile Budurlean, președintele / vicepreședintele Filialei Satu Mare a A.N.C.M.R.R. din M.A.I.; m.m.p. (rtg) Simion Chiș, vicepreședintele Filialei Satu Mare a

Colonel (r) ing. Ștefan COȘARCA

A.N.C.M.R.R. din M.Ap.N.; lt. col. (r) Zorin Platec, președinte al filialelor sătmărene ale Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria” și Asociației Veteranilor de Război; colonel (r) Ovidiu Popa, fostul comandant al Inspectoratului de Jandarmi Județean Satu Mare; colonel (r) Gheorghe Mărieș, colonel (r) Daniel Olteanu și plt. adj. șef (r) Georgil Țiplea din conducerea Sucursalei Satu Mare a A.C.M.R.R. din S.R.I.; plt.maj. (r) Ioan Tarța – veteran din teatrele de operațiuni.

Parastasele de pomenire a eroilor au fost oficiate de către preoții parohi Dionisie Cosma (Socond), Gheorghe Ioan Buie (Cuța) și Gheorghe Iederan (Stâna). Garda la morminte a fost asigurată de către militari ai Inspectoratului de Jandarmi Județean Satu Mare.

Pe o vreme rece, un mic grup de oameni inimoși, cu respect față de înaintași, și-au rupt din timpul lor și au participat la cele cinci ceremoniale dedicate memoriei celor 30 eroi militari români din cele cinci morminte comune sau individuale de război. Rolul de prezentator al evenimentelor a fost asigurat cu brio de domnul Mihai Mocan.

Au luat cuvântul domnii: Nicolae Mare Cornea, Florian Claudiu Găzdac, ing. Ioan Suciuc, Zamfir Danciu și Mihai Mocan. Elevi ai Școlii Gimnaziale Socond, îndrumați de preotul Dionisie Cosma, au susținut un scurt program artistic.

S-au depus coroane de flori din partea Consiliului Local și Primăriei Socond, respectiv a Instituției Prefectului Județului Satu Mare, Consiliului Județean Satu Mare, unităților din sistemul național de ordine publică, apărare și siguranță națională, Direcției Județene pentru Cultură Satu Mare, Muzeului Județean Satu

Mare, asociațiilor de rezerviști militari din M.Ap.N., M.A.I. și S.R.I., precum și din partea Asociației „Codrenii”.

După activitățile de comemorare, autoritățile locale au oferit o masă întru pomenirea celor căzuți și o atmosferă caldă, la propriu și la figurat.

Oameni și fapte remarcabile

„Să dăm Cezarului ce este al Cezarului”: îl felicit public pe domnul primar Nicolae Mare Cornea și pe consilierul Romulus Ioan Gostea, cei care „au scos la lumină” mormântul comun de război din Cimitirul din Stâna, după ce natura, lăsată în pace zeci de ani, a făcut ca zona să se transforme într-o lizieră. Fapta dâșilor se calează perfect pe obiectivele Programului de comemorare eroi, de regăsire a mormintelor de război uitate, distruse, pierdute. În paranteză fie spus, în anul 2019, când împreună cu regretatul Radu Ardelean, director adjunct și muzeograful Mihai Mocan, ambii de la Muzeul Județean Satu Mare, făceam documentarea foto în teren pentru albumul „Morminte și opere comemorative de

război din județul Satu Mare”, noi nu am găsit acest mormânt, existent doar în evidențe, deși am apelat la fostele autorități locale din Socond și la persoane abilitate, cunoscătoare ale domeniul mormintelor de război la nivel de județ. Nu pot decât să „ridic pălăria” în fața unor asemenea oameni cu dragoste și respect față de istoria națională, neam și țară. Ba mai mult, după ce anul trecut, în Cimitirul ortodox din Cuța a fost refăcut mormântul individual de război al sergentului Dionisie Bădiță, în acest an, în Cimitirul ortodox din Soconzel, au fost refăcute două morminte comune de eroi, de către primarul Nicolae Mare Cornea și de către preotul paroh Cornel Silviu Pop. Aceste fapte arată că în comuna Socond trăiesc oameni cu respect față de eroii și istoria României, care au inițiativă concrete sau sprijină financiar realizarea lucrărilor de refacere.

Binecuvântată să fie memoria și prețuite faptele eroilor!

Notă: Acest text a mai apărut în cotidianul Informația Zilei, în data de 20 octombrie 2023

EROII NEAMULUI

Comemorarea Eroilor Neamului la Cionchești și Tătărești. 23 octombrie 2023

Colonel (r) Voicu ȘICHET

După ce în luna septembrie nu am putut să ajung la niciuna din cele 4 etape derulate în cadrul Programului „Comemorarea Eroilor Neamului în județul Satu Mare”, iată că am reușit să particip la una din cele 3 din octombrie, una, în opinia mea, foarte reușită! Aceasta s-a derulat în comunele Viile Satu Mare și Pomi, respectiv în localitățile Cionchești, Tătărești, Borlești și Pomi. În cele ce urmează voi vorbi despre comemorarea eroilor din primele două locații, ambele aparținând de u.a.t. Viile Satu Mare, activitățile din celelalte două localități fiind prezentate într-un articol separat de către doamna Ana Miclăuș, profesoară de limba română la Școala Gimnazială „Gheorghe Marina” Pomi, pe care o felicit și din acest colț de pagină pentru programul artistic și patriotic pe care l-a pregătit cu elevii domniei sale, prestația acestora fiind de înaltă ținută.

Așadar, în data de 23 octombrie 2023 a fost rândul comunei Viile Satu Mare să fie gazda caravanei noastre, pentru a cinsti memoria eroilor români care și-au dat viața pe meleagurile sătmărene și își dorm somnul de veci la Cionchești și, mai ales, la Tătărești.

Activitățile au început la ora 10.00, în țintirimul bisericii greco-catolice din Cionchești, unde-și dorm somnul de veci, - într-un mormânt refăcut/reabilitat în 2019-2019 de către Consiliul Județean și Muzeul Județean Satu Mare, cu sprijin financiar din partea Ministerului Culturii, în cadrul Programului Centenar – 2 ostași ai Armatei Române uciși în octombrie 1944 între această localitate și orașul Satu Mare. Din informațiile care se dețin până la această oră, rezultă că este vorba despre un căpitan și un subofițer, al căror nume nu sunt cunoscute, care au pierit de gloanțele inamice într-o noapte în care au plecat într-o misiune de recunoaștere spre Satu Mare, ei fiind cantonați și găzduiți la o familie din Cionchești.

Manifestarea l-a avut ca „speaker” pe Mihai Mocan de la Muzeul Județean Satu Mare și a debutat cu prezentarea participanților/invitaților și intonarea Imnului Național. A urmat oficierea serviciului religios și ridicarea unui parastas în memoria eroilor, săvârșite de către părintele

protopop greco-catolic de Satu Mare, Dumitru Roman, împreună cu părintele Eduard Fischer de la Catedrala greco-catolică Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril din Satu Mare și părintele paroh din Cionchești, Armand Dan, alături de preotul militar Mircea Alexandru Căcău. După audiția marșului *Drum bun*, primarul comunei Viile Satu Mare, Szucs Szabolcs, a adresat un cuvânt de bun venit invitaților și de mulțumire inițiatorilor și organizatorilor acestui program: asociațiile rezerviștilor militari din Satu Mare și Instituția Prefectului Județul Satu Mare. A luat apoi cuvântul Mihai Mocan, care a prezentat succint contextul istoric și militar din urmă cu 79 de ani, care a condus și la moartea celor doi eroi omagiați la Cionchești. În continuare, președintele A.N.C.M.R.R. din M.A.I. – filiala Satu Mare, colonel (r) Iosif Pordea, a interpretat îndrăgitul cântec al regretatului rapsod popular al nordului de țară Nicolae Sabău, *Cântec pentru tata*, iar elevii ai Școlii Gimnaziale Viile Satu Mare au susținut un scurt program artistic și patriotic, parte din el fiind reluat și la Tătărești. După depunerea a două coroane de flori din partea Primăriei și Consiliului local Viile Satu Mare, respectiv a celorlalte instituții și organizații prezente, în frunte cu Instituția Prefectului, Consiliul Județean Satu Mare și asociațiile de rezerviști militari, s-a ascultat piesa *Liniaștea*, activitatea încheindu-se cu **Apelul militarilor omagiați**, moment asupra căruia voi reveni cu câteva detalii.

Activitățile de la Tătărești s-au derulat avându-l la „pupitru” pe același Mihai Mocan, cronologia acestora fiind aceeași. Serviciul religios a fost săvârșit de către preotul militar Mircea Alexandru Căcău și părintele paroh din Tătărești, Florin Libotean. Primarul Szucs Szabolcs a rostit un cuvânt mai amplu și mai aplicat semnificației evenimentului, urmat de directorul Direcției pentru Cultură Satu Mare, Zamfir Danciu, și reprezentantul Prefecturii, consilierul Florin Găzdag, ambii accentuând importanța participării elevilor, a tinerei generații, la astfel de activități, fiind o modalitate importantă în dezvoltarea spiritului civic și

patriotic al acestora. Florin Găzdag a insistat și pe faptul că eroii comemorați la Tătărești sunt cu toții de dincolo de Carpați, din „Vechiul Regat”, cum se spune, ceea ce ne obligă cu atât mai mult să le respectăm memoria, deoarece au venit până aici luptând pentru a ne elibera de sub ocupația horthysto-hitleristă, ideal pentru care și-au dat sângele și viața pe câmpurile de bătălie. Programul artistic a fost asigurat de două „trupe”. Astfel, în prima parte au evoluat elevii de la Școala Gimnazială Viile Satu Mare, coordonați de doamna directoare Monica Mureșan, cărora li s-au alăturat și cei din clasele primare de la Tătărești, sub „bagheta” doamnei învățătoare Alina Pop. Apoi, părintele Florin Libotean le-a oferit o surpriză invitaților prin interpretarea câtorva cântece patriotice de către un grup de elevi ai dânsului de la Liceul ortodox Nicolae Steinhardt din Satu Mare. De altfel, aceștia au intonat și Imnul Național la începutul comemorării. În numele inițiatorilor și organizatorilor programului, dar și al meu personal, îi mulțumesc părintelui Florin pentru efortul făcut și îl felicit pentru ideea de a-i aduce pe talentații săi elevi să dea culoare manifestării de la Tătărești, precum și pentru implicarea sa în promovarea satului meu natal.

Pe lângă cele două coroane „clasice” depuse de Primărie și instituțiile și organizațiile oaspete, am depus una și din partea Asociației Fiii Satului Tătărești, iar elevii au așezat câte o floare la baza monumentului. După audierea piesei *Liniștea*, a urmat și aici **Apelul**, un element mai nou introdus în program. Astfel, Mihai Mocan a rostit numele

eroilor înmormântați la Tătărești (18 cunoscuți și 10 necunoscuți), după fiecare „citire”, plutonierul major (r) Ionuț Tarța – veteran al teatrelor de operațiuni, strigând cu glas puternic: **Căzut la datorie!!**, moment deosebit de emoționant, în special pentru sătenii prezenți în număr destul de mare la comemorare. Îl felicit și îi mulțumesc și din acest colț de pagină noului nostru camarad implicat în program, atât pentru modul în care a răspuns în toate locațiile acelei zile la apelul făcut de Mihai Mocan, cât și pentru ținuta sobră, cu adevărat ostășească, pe care o are pe întregul parcurs al manifestării, fiind și purtătorul nostru de drapel!

La final am rostit și eu câteva cuvinte, în primul rând de mulțumire față de toți participanții, dar și făcând apel la autorități să ia în calcul ridicarea unui monument în municipiul Satu Mare dedicat veteranilor de război, pentru că ei sunt cei ce au învins în război. Este o idee pe care am mai exprimat-o și cu alte prilejuri în public, pornind de la faptul că anul viitor se vor împlini 80 de ani de la acel „octombrie de foc” al anului 1944. De asemenea, le-am adresat oaspeților invitația de a participa la mica și îndătinată pomană în memoria eroilor, oferită de către Asociația Fiii Satului Tătărești.

Atât în cele două locații din comuna Viile Satu Mare, cât și în comuna Pomi, percepția generală, - inițiatori, organizatori, parteneri, cadre didactice, simpli cetățeni participanți la aceste activități – a fost aceea că programul este de la an la an mai frumos, mai bine organizat, mai emoționant. Să dea Domnul să fie așa încă mulți-mulți ani!

Comemorarea Eroilor Neamului în comuna Pomi

Prof. Ana MICLĂUȘ

„Eroii noștri sunt stejari și vulturi
Și flori de câmp, tot câmpul românesc;
Când sfărâmați un bulgăre de glie,
Să știți că-i trup din trupul strămoșesc!

Și când priviți în zarea neumbrită,
Peste meleaguri sfinte care dor,
Să vă-ncălzească bunii și străbunii,
Ce ard lumini nestinse-n Tricolor...”

(scriitor militar)

„Neamul este etern prin cultul eroilor. Eroii sunt cei dragi nouă. Eroii sunt oamenii care, de-a lungul istoriei, au luptat pentru apărarea pământului strămoșesc, al ființei naționale, pentru apărarea religiei. Ei și-au dat viața pentru noi, să fim liberi, ei sunt eroii noștri.” (Nicolae Iorga)

În viața unui popor există fapte de extremă importanță care pot determina însăși existența lui. Aceste fapte transmise din generație în generație sunt mărturiile ale destinului istoric lăsate posterității. Multe dintre ele au fost realizate cu mari sacrificii de adevărați martiri ai neamului, ce s-au jertfit pentru țară, neam și libertate. Aceste sacrificii din Primul Război Mondial s-au concretizat în anul 1918 prin împlinirea idealului suprem al românilor – Unirea Transilvaniei, Basarabiei și Bucovinei cu România și transformarea celor trei provincii istorice românești într-un stat unitar.

Numele și jertfa celor care au scris istoria țării cu sânge, pe câmpurile de luptă din Primul Război Mondial și Al Doilea Război Mondial, nu trebuie date uitării, urmând a fi scrise în cartea de aur a neamului.

Prin programul, inițiat în anul 2021 de către asociațiile cadrelor militare în rezervă și în retragere din M.Ap.N., M.A.I. și S.R.I., aprobat și coordonat, începând cu anul 2022, de către Instituția Prefectului Județul Satu Mare, intitulat **Comemorarea eroilor neamului în județul Satu Mare**, eroilor noștri li se aduce un omagiu și se cuvine să ne înclinăm cu profund respect în fața jertfei aduse de ostașii noștri, știuți și neștiuți, care cu prețul vieții au apărat tricolorul României. Astăzi suntem datori și onorați, în același timp, să ne plecăm fruntea în fața celor care s-au dovedit a fi cei mai bravi apărători ai neamului românesc și al interesului național, pentru care au adus jertfa propriile vieți.

Tăria de caracter, determinarea, hotărârea și dragostea cu care au slujit cauza românească, ne obligă să păstrăm și să permanentizăm valorile

patrimoniului național, pe care ei l-au făurit cu trudă și sânge, scris pe brazdele țării.

Octavian Paler, afirma faptul că: „fiecare om are o patrie, restul sunt țări”. În scopul cinstirii memoriei eroilor, la cimitirul din satul Borlești, comuna Pomi, s-a desfășurat un ceremonial de comemorare a înaintașilor căzuți pe câmpurile de luptă; cei prezenți și-au însușit o lecție de patriotism autentic, despre jertfă și devotament în slujba unui ideal național.

La cimitirul din localitatea Borlești se află osemintele a șase eroi necunoscuți, care au luptat în Al doilea Război Mondial, dar și mormântul unui erou-localnic, Grigore Glodean. Ei au căzut pe câmpul de luptă în data de 20 octombrie 1944. Onorăm curajul și memoria ostașilor căzuți, care nu s-au întors niciodată la familiile și prietenii lor, cu prețul vieții ne-au dăruit cele mai mari valori, Pacea și Libertatea.

Au răspuns prezent, animați de dorința de a fi împreună, de a aduce un pios omagiu și un gând de recunoștință eroilor, domnul prefect a județului Satu Mare, Radu-Tiberiu Roca, membri ai asociațiilor de rezerviști din cadrul M.Ap.N., M.A.I. și S.R.I., alături de asociații civice și Consiliul Județean Satu Mare.

Evenimentul a debutat cu intonarea Imnului Național al României, urmat de slujba de pomenire și sfințire a mormântului eroilor, oficiată de preoții parohi ai comunei, alături de preotul militar, Mircea Alexandru Căcău. În semn de prețuire și recunoștință față de jertfa ostașilor căzuți, domnul primar al comunei Pomi, Krișan Cosmin, alături de Consiliul Local, au reabilitat în totalitate mormintele ostașilor necunoscuți, locul devenind astfel un loc de pelerinaj istoric; ei dovedind că iubesc istoria națională, prețuiesc și înțeleg jertfa eroilor militari.

La căpătâiul eroilor căzuți s-a ridicat și s-a sfințit o cruce frumoasă, impunătoare, din marmură albă, pe care stă scris pentru eternitate:

„Nu plânge, maică Românie,

Că am să mor neîmpărtașit!

Un glonț pornit spre pieptul tău,

Cu pieptul meu, eu l-am oprit...” (versuri găsite în ranița unui ostaș căzut la datorie în primul război mondial)

Cu înaltă apreciere, pentru interesul deosebit și angajarea dovedite în promovarea cu responsabilitate a acțiunilor dedicate cinstirii eroilor, domnului primar Cosmin Krișan i s-a înmânat o diplomă de excelență, de către domnul colonel (r.) Voicu Șichet, președinte al Asociației Civice Tempora și redactor-șef al revistei „Eroii Neamului”, un brav român.

La eveniment a participat și Corul Parohiei Borlești, care, prin cântec și rugăciune, a adus recunoștință eroilor.

Ceremonialul a continuat cu un moment impresionant. Prin cântece și versuri, atent alese și cu o însemnătate aparte, elevi ai Școlii Gimnaziale „Gheorghe Marina” Pomi, au prezentat un program artistic deosebit. Ei au fost coordonați de către doamna director, Pop Delia, alături de doamnele profesoare, Ramona Găină și Ana Miclăuș. Din drag de țară și respect față de eroii care au apărat glia strămoșească, elevii au îmbrăcat portul popular, iar glasurile lor cristaline au transmis, până dincolo de zări, faptul că valorile de neprețuit ale poporului român, apărate cu prețul vieții de către ostași, se regăsesc printre valorile generațiilor actuale.

Momentul a continuat cu depuneri de coroane de flori din partea oficialităților prezente la eveniment.

Avem convingerea că eroii nu mor niciodată, nu mor atunci când coboară în mormânt, ci numai

atunci când s-ar întâmpla să coboare în uitare, în lipsă de respect.

A doua parte a evenimentului s-a desfășurat la cimitirul din localitatea Pomi, unde se află mormântul unui erou necunoscut. Jertfa lui nu a fost dată uitării niciodată. La căpătâiul lui s-a intonat Imnul Național al României, s-a săvârșit slujba de pomenire a eroilor, s-au depus coroane, iar corul Parohiei Ortodoxe Pomi, alături de preotul paroh, Maria Gabriel Chereji, i-au încântat pe cei prezenți cu o poezie și cântece patriotice.

Un moment cu o încărcătură aparte l-a reprezentat înmânarea unei diplome de excelență, de către același Voicu Șichet, familiei Coț Măriuca și Ionel (răposat), care au îngrijit, au aprins o lumânare și au refăcut mormântul individual de război, dovedind astfel credință și cinste față de eroii care ne-au păstrat neștirbită glia.

Toți cei capabili de jertfă s-au sacrificat benevol pe altarul idealului și prin aceasta au devenit eroi. Jertfa lor ne redă un strop din demnitatea pierdută de-a lungul timpului, ne face să fim mândri că suntem români, că suntem urmașii lor și putem să ridicăm fruntea, prea mult plecată sub povara greutăților îndurate, pentru păstrarea neștirbită a pământului strămoșesc. Eroii noștri, căzuți pe câmpurile de luptă pentru apărarea pământului străbun, sunt „lumini nestinse în tricolor”, iar noi, contemporanii, suntem datori să le păstrăm vie imaginea și jertfa în memoria colectivă, să ne plecăm fruntea cu respect și pioșenie, să închinăm o caldă rugăciune pentru sufletele lor. Prin jertfa lor ne-au dăruit o țară independentă, liberă și democratică.

Glorie eternă eroilor neamului românesc!

Caravana, unică în țară, „Comemorarea Eroilor Neamului în județul Satu Mare”, la ultima activitate din acest an

Colonel (r) ing. Ștefan COȘARCA

Caravana activităților din cadrul Programului „Comemorarea eroilor neamului în județul Satu Mare”, derulat sub coordonarea Instituției Prefectului Județul Satu Mare, de către asociațiile de rezerviști militari din S.R.I., M.A.I. și M.Ap.N., în parteneriat cu Direcția Județeană pentru Cultură Satu Mare, Muzeul Județean Satu Mare și u.a.t.-uri din județ, a avut, joi 26 octombrie, în comunele Certeze și Botiz, ultima etapă din acest an.

În Cimitirul „Eternitatea” din Moišeni, ne-am manifestat recunoștința și respectul față de 8 eroi necunoscuți, români maramureșeni, executați în toamna anului 1944, după ce au dezertat din armata hortystă în care au fost înregimentați forțat. În Cimitirul din Botiz l-am comemorat pe soldatul român Constantin Gologan.

La evenimentele din comunele Certeze și Botiz au participat rezerviști militari din S.R.I., M.A.I. și M.Ap.N., reprezentanți ai Serviciului de Telecomunicații Speciale – UM 652 Satu Mare, Inspectoratului de Poliție Județean Satu Mare, Inspectoratului pentru Situații de Urgență „Someș” al Județului Satu Mare, Inspectoratului de Jandarmi Județean Satu Mare, Batalionului 52 Geniu Tisa Satu Mare, cadre didactice, localnici și oficiali din comună.

Memoria eroilor români a fost cinstită și onorată prin prezența domnilor: Tiberiu Radu Roca – prefectul județului Satu Mare, Petru Ciocan – primarul comunei Certeze, Ioan Mureșan – primarul comunei Botiz, Radu Iancu – directorul Cancelariei Prefectului, Florian Claudiu Găzdac – coordonatorul Programului din partea Instituției Prefectului, Liviu Marta – managerul Muzeului Județean Satu Mare, Zamfir Danciu – directorul Direcției Județene pentru Cultură Satu Mare, Mihai Mocan - muzeograf la Muzeul Județean Satu Mare, col. (r) Ovidiu Popa – fost comandant al Inspectoratului de Jandarmi Județean Satu Mare, col. (r) Gheorghe Strâmb – fost comandant al Inspectoratului pentru Situații de Urgență „Someș” al Județului Satu Mare și prim-vicepreședinte al Filialei Satu Mare a A.N.C.M.R.R. din M.A.I. – inițiator al Proiectului, col. (r) Gheorghe Mărieș - fost comandant al UM 05081 Târgu Mureș, col. (r) Marius Teofil Gîntă - președintele S.N.P.P.C. Satu Mare, lt. col. (r) Zorin Platec - președinte al filialelor sătmărene ale Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria” și Asociației Veteranilor de Război.

Prezentator al celor două evenimente a fost domnul Mihai Mocan, iar fotoreporter de teren a fost domnul Ionică Moldovan, de la

Direcția Județeană pentru Cultură Satu Mare. Garda la mormintele de război a fost asigurată de către militari din cadrul Inspectoratului de Jandarmi Județean Satu Mare.

Parastasele de pomenire a eroilor au fost oficiate de către preotul militar Alexandru Mircea Căcău, de la Batalionul 52 Geniu Tisa Satu Mare, împreună cu preoții parohi ortodocși Gavrilă Botiș (Moișeni) și Marian Miclăuș (Botiz) și greco-catolic Nicolae Huzău (Botiz).

Au luat cuvântul domnii: Radu Tiberiu Roca, Petru Ciocan, Ioan Mureșan, Florian Claudiu Găzdac, Zamfir Danciu, Mihai Mocan.

Elevi ai Școlii Gimnaziale Certeze au susținut un scurt moment artistic, iar cei de la Școala Gimnazială Botiz, clasele I-IV, unul complex, alcătuit din multe poezii și cântece. Felicitări copiilor și mulțumiri cadrelor didactice care i-au coordonat.

La final, domnul col. (r) Gheorghe Strâmb a fost purtătorul de cuvânt al celor trei asociații de rezerviști, rostind cuvinte de apreciere la adresa instituțiilor/persoanelor din acestea ce s-au implicat în derularea Programului. Mai mult decât atât, conducerea Filialei Satu Mare a A.N.C.M.R.R. din M.A.I. a decis constituirea în cadrul asociației a unui segment de membri cu titlul de „MEMBRU DE ONOARE”. Drept consecință, pentru meritele în aprobarea, coordonarea și susținerea Programului, domnia sa a înmănat brevete, cu acest titlu, domnilor: Radu Tiberiu Roca, Florian Claudiu Găzdac, Liviu Marta, Zamfir Danciu și Mihai Mocan.

Au fost depuse coroane de flori de către Consiliile Locale/Primăriile Certeze și Botiz și din partea Instituției Prefectului Județului Satu Mare, Consiliului Județean Satu Mare, unităților

din sistemul național de ordine publică, apărare și siguranță națională, Direcției Județene pentru Cultură Satu Mare, Muzeului Județean Satu Mare, asociațiilor de rezerviști militari din M.Ap.N., M.A.I., S.R.I. și Organizației locale Botiz a Partidului Social Democrat.

Gazdele au dat câte o masă de pomană. Pe mine m-au impresionat sarmalele calde la Certeze și cozonacii la Botiz.

Se cuvine să aduc mulțumiri Consiliului Județean Satu Mare și Muzeului Județean Satu Mare pentru suportul oferit, în 2023, la transportul rezerviștilor spre locurile în care au avut loc comemorări. De asemenea, mii de mulțumiri preoților militari, părinților protopopi și preoților ortodocși și greco-catolici ce au săvârșit slujbe de pomenire la mormintele militarilor români.

La final de sezon, trebuie să scot în evidență meritele micii și apoi extinsei echipe de rezerviști care a făcut ca acest Program să funcționeze trei ani. Nu ne-a fost nici simplu, nici ușor. Știu cine s-au alăturat și au fost solidari în această nobilă misiune de cinstire a eroilor militari români. Nu menționez nici un nume, pentru a nu uita pe cineva afară și neglija efortul sau interesul lui pentru Program. În mediul rezerviștilor ei sunt cunoscuți și recunoscuți.

Un „Mare Mulțumesc” mass mediei locale, scrise și Tv, care pe parcursul anului 2023 a prezentat informații despre Program și a făcut posibilă promovarea cultului eroilor în societatea sătmăreană.

Notă: Acest text a mai apărut în cotidianul Gazeta de Nord Vest, în data de 3 octombrie 2023.

Programul „Comemorarea Eroilor Neamului în județul Satu Mare” la ceas de bilanț

Ing. Claudiu Florian GĂZDAC

La mormântul eroului Constantin Gologan, situat în cimitirul din comuna Botiz, a fost oficiat, în ziua de 26 octombrie, ultimul protocol, din anul 2023, dedicat comemorării ostașilor români ce s-au jertfit pentru apărarea neamului, în timpul celor Două Războaie Mondiale și-și dorm somnul de veci în țărâna județului Satu Mare.

Acea zi ploioasă a început cu activități în satul Moșeni, unde, după slujba din biserică, oficiată în zi de sărbătoare (Sfântul Dumitru), partenerii Programului s-au întâlnit cu oșenii din sat, în frunte cu Primarul comunei Certeze, alături de care au fost comemorați cei opt eroi martiri ce au fost executați pe dealurile din apropiere în 1944. Ni s-au înfățișat și câțiva mândrii „coconi” care au recitat poezii, în pitoreștile lor straie.

A fost cea de a 12 deplasare în județ, în care s-a pus în aplicare protocolul Programului aprobat de Prefectul județului Satu Mare și adaptat calendarului din acest an, prin Actul adițional nr.1 din 12 aprilie 2023.

În calitate de coordonator al Programului, care este unic la nivel național (nu ne lăudăm, dar este o realitate), consider că pot prezenta, la acest moment de bilanț, câteva aspecte/concluzii cu privire la modul în care s-au desfășurat activitățile, în toate locațiile unde am descins anul acesta, raportându-mă la *obiectivele* principale stabilite în cadrul acestui proiect.

Față de anul trecut, s-a constatat că în majoritatea cazurilor, mormintele, individuale sau comune de război, sunt mai bine întreținute, iar în două situații mormintele au suferit amenajări substanțiale, pentru care autoritățile locale, din comunele Pomi și Socond, merită cu prisosință laude.

De asemenea, au fost prevăzute sume în bugetele locale din două comune, Sanislău și Tream, pentru reamenajarea mormintelor de război pe care le au în administrare, astfel că anul viitor vor avea o nouă înfățișare. Există și angajamente din partea unor persoane fizice ori

juridice care au ca obiect lucrări de reparații la alte două morminte de război, respectiv la Moșeni și Supur.

Protocolul cu Inspectoratul Școlar Județean Satu Mare se materializează în mod evident în numărul tot mai mare de elevi prezenți la activitățile noastre, chiar și în situații de vacanță școlară, precum și calitatea, în majoritatea cazurilor, a programelor de cântece și poezii patriotice, precum și scenete prezentate.

S-a constatat, totuși, nevoia unor activități pedagogice, în sensul de a se dezbate la nivelul unităților școlare noțiuni cu privire la implicarea României în cele Două Războaie Mondiale, din punct de vedere al idealurilor pentru care Armata României a luptat și dezideratul atins.

În calendarul activităților Programului au fost incluse, suplimentar față de anul trecut, alte două morminte de război - sat Stâna, comuna Socond și localitatea Pomi -, în urma identificării acestora și amenajării de către autoritățile publice locale cu sprijin din partea preoților care administrează cimitirele care le găzduiesc.

Menționez că toate mormintele de război la care desfășurăm activități de comemorare sunt în evidența Oficiului Național pentru Cultul Eroilor, organism ce funcționează în cadrul Ministerului Apărării Naționale.

Trebuie să remarc faptul că la unele din manifestările organizate în cadrul Programului au fost prezenți și oaspeți ai județului nostru care au fost impresionați de inițiativa asociațiilor de rezerviști militari sătmăreni și de conlucrarea cu autoritățile statului, în acest demers civic de suflet.

Doresc să remarc numeroasa delegație a Asociației Cadrelor Militare în Rezervă și Retragere din S.R.I. - Sucursala Bihor, a delegației comunei Boianu Mare tot din județul Bihor, condusă chiar de Primar, precum și reprezentantul zonal al Institutului Național al Patrimoniului, doamna arhitect dr. Andreea Pop.

În comparație față de anul 2022, s-a

realizat o concentrare a activităților în cadrul unui număr redus de deplasări, ceea ce a însemnat organizarea de evenimente în mai multe locații în aceeași zi, precum și o gestionare a protocolului stabilit, astfel încât să se optimizeze timpul alocat fiecărei manifestări, fără a se impia asupra importanței acțiunii în sine.

Au fost trase concluzii de pe urma modului în care s-au desfășurat activitățile în acest an, iar în cadrul ședinței de bilanț, ce va avea loc în curând, se vor face analize și propuneri pentru viitor.

Statistic, prezint evenimentele ce au fost organizate pe parcursul anului 2023, în cadrul Programului „Comemorarea Eroilor Neamului în județul Satu Mare”:

- Număr de Unități Administrativ-Teritoriale implicate=21;
- Număr de localități în care s-au organizat manifestări de comemorare=38;
- Număr de morminte conservate în care s-a pus în practică Protocolul Programului=41.

În final, doresc să mulțumesc Consiliului Județean Satu Mare, care a asigurat o bună parte din suportul logistic necesar deplasărilor și utilităților tehnice de sonorizare, partenerilor din

Program, fără de care acest demers nu ar putea să se desfășoare, cu mențiuni suplimentare pentru Jandarmerie, care a asigurat garda cu militari la fiecare mormânt de război vizitat, autorităților publice locale cu care am colaborat exemplar cu fiecare ocazie, preoților civili și militari, fără deosebire de cultul pe care-l slujesc, pentru faptul că au asigurat serviciile religioase de pomenire, esențiale pentru derularea protocolului stabilit și, nu în ultimul rând, elevilor și cadrelor didactice ce i-au îndrumat în a ne prezenta momente artistice cultural-patriotice emoționante, cele mai multe dintre ele dându-ne speranța că mesajul pe care dorim să-l transmitem prin activitățile noastre, acela de a crea punți peste timp pentru a asigura premisa unor locuri de pelerinaj generațiilor viitoare pentru urmașii care-și cinstesc cu sinceritate trecutul eroic și pe cei jertfiți pe altarul dragostei față de țară și de neam.

Închei cu o strofă din poezia lui Nichita Stănescu, „Nu-i uitați pe eroi”:

*„Nu-l uitați pe cel căzut în război,
strigați-l din când în când pe nume,
ca și cum ar fi viu printre noi
și atunci el va surâde în lume.”*

De ziua Armatei Române, Eroii Neamului comemorați în Comuna Botiz

Prof. Ramona ROMAN

Joi, 26 octombrie 2023, cu ocazia sărbătoririi Zilei Armatei Române, ca în fiecare an, au fost comemorate vitejia și spiritul de sacrificiu al soldaților noștri, fie ei cunoscuți cu numele sau doar identificați printr-un mormânt ori o piatră funerară. S-a dorit transmiterea înaltului patriotism și a dragostei de țară și de neam tinerei generații, dar și copiilor, care trebuie să înțeleagă cât suntem de norocoși că în țara noastră este pace. Această pace a fost obținută prin sacrificii supreme, care au adus suferință și lacrimi nesecate celor rămași în viață, familiilor lor.

Un astfel de erou este și soldatul Gologan Constantin, care s-a jertfit pentru Patrie în octombrie 1944, la Botiz, în timpul celui de al Doilea Război Mondial și își doarme somnul de veci în cimitirul comunei.

Coroane de flori minunate, decorate cu sfântul nostru tricolor, îi devin „casă” în fiecare an. Camarazii săi actuali îl onorează cu prezența, având și ei hotărârea în suflet și în gând de: „Pe aici nu se trece!”

Manifestarea, inclusă în Programul „Comemorarea Eroilor Neamului în județul Satu Mare”, inițiat de asociațiile de rezerviști militari sătmăreni și derulat sub coordonarea Instituției Prefectului-Județul Satu Mare, a debutat cu intonarea Imnului național și a continuat cu o

scurtă slujbă de pomenire a eroului botizean, săvârșită de preotul paroh ortodox Marian Miclăuș, preotul paroh greco-catolic Nicolae Huzău și preotul militar Alexandru Mircea Căcău.

În cadrul acestui program comemorativ au rostit scurte discursuri primarul comunei Botiz, Ioan Mureșan, prefectul județului Satu Mare, Radu-Tiberiu Roca, fiu al satului, Zamfir Danciu, directorul Direcției pentru Cultură Satu Mare.

Elevii de la Școala Gimnazială Botiz, însoțiți și îndrumați de doamnele profesoare Adela Boariu, Daniela Ivan, Betina Balog, Cristina Tătaru și Claudia Pricop, au prezentat un deosebit de emoționant program cultural-artistic patriotic, care a îmbinat armonios cântece și poezii în cinstea eroilor neamului și a Armatei Române, declarându-se urmași de nădejde ai strămoșilor noștri. Deși vremea a fost nefavorabilă, copiii aveau chipul luminos și vesel, ceea ce adulților le aduce optimism și speranță. Și în acest an, cerul și-a plâns eroii cu lacrimi mici și dese!

La acest eveniment au participat, alături de domnul primar și reprezentanți ai Consiliului Local Botiz, prefectul Radu-Tiberiu Roca, reprezentanți ai asociațiilor de rezerviști militari din M.A.I., M.Ap.N. și S.R.I., ai Muzeului Județean, Inspectoratului Școlar Județean, precum și ai Inspectoratului Județean de Poliție, I.S.U. Someș Satu Mare, Inspectoratului Județean de Jandarmi Satu Mare, Batalionului 52 Tisa Satu Mare, Serviciului Teritorial al Poliției de Frontieră Satu Mare, cadre didactice și localnici.

Toți participanții își doresc ca rugăciunile și gândurile lor să își găsească locul potrivit, să ajungă la ceruri, iar întreaga activitate să devină o datorie sfântă a tuturor, pe care să o repete, cel puțin o dată în fiecare an, pentru a ține trează dragostea de țară și vie memoria eroilor noștri!

Minciuna rusească – 22 iunie 1941

Ing. ec. Cristian MAREȘ

Conform istoriei lor unice, în sensul că istoria predată de ei nu se regăsește decât în propriile lor manuale, rușii au să ne reproșeze nouă multe, enorm de multe, să ne împrăște cu noroi și să ne facă în toate felurile cu putință, dar cele mai multe reproșuri, chiar și astăzi, se leagă de o dată specială: 22 iunie 1941. Pentru ruși și istoria lor, este ziua în care fasciștii români, alături de cei germani, fără motiv și provocare, au atacat mișelește pașnica și liniștita Uniune Sovietică. Pe acest motiv am fost ocupați, jefuiți, înrobiți, transformați în colonie rusească, obligați la plata a imense despăgubiri de război, jefuiți de tot ce aveam, mult peste aceste despăgubiri, împușcați, asasinați, deportați, închiși, elitele exterminate în temnițe și lagăre, ni s-a distrus țara, economia, cultura, patrimoniul, moravurile, toate acestea pentru că am atacat mișelește Uniunea Sovietică la 22 iunie 1941. Inclusiv astăzi, la peste 80 de ani de atunci, rușii ne-o reproșează cu furie, strângând pumnii și proferând injurii în toate mediile, inclusiv pe internet. Dar oare chiar așa să fi fost?

Istoriografia rusă, și rușii în general, uită câteva aspecte deosebit de importante. În primul rând, timp de aproape doi ani de zile au fost cei mai buni aliați cu parșivii de germani, împreună au decis soarta estului european prin pactul Ribbentrop-Molotov, împreună și-au împărțit prada, împreună au împărțit Polonia, Stalin l-a felicitat pe Hitler pentru victoria împotriva Franței, iar URSS era principalul furnizor de materii prime pentru industria germană, în același timp, instructori germani pregăteau armata rusă. O alianță și o frăție de arme deosebit de strânsă, dovedită cu prisosință încă din septembrie 1939, atunci când oficial s-a declanșat al doilea război mondial. La exact o săptămână de la semnarea pactului Ribbentrop-Molotov (23 august 1939) cu anexele sale secrete, destăinuie abia după sfârșitul războiului, Germania hitleristă atacă Polonia la 1 septembrie 1939. Polonezii sunt înfrânți, dar la 17 septembrie sovieticii pătrund și ei în Polonia și ocupă aproape jumătate din teritoriul ei, conform înțelegerii prealabile dintre Hitler și Stalin. Linia de demarcație trece prin Brest, oraș care a făcut subiectul unui film rusesc despre rezistența eroică a garnizoanei sovietice de

aici contra invadatorilor germani în iunie 1941. Dar în acest film de propagandă nu se spune nicăieri cum au ajuns sovieticii să stăpânească acest oraș, ci doar despre eroismul apărătorilor patriei (!) care au luptat aproape până la unul contra invadatorilor hitleriști. Întreb, care patrie, din moment ce Brestul era în Polonia ocupată de sovietici în complicitate cu aliații lor germani? Dar istoria ruso-sovietică trece foarte ușor peste aceste amănunte considerate neesențiale.

La fel trece și peste un alt amănunt considerat de ei neimportant, respectiv motivul intrării noastre în războiul împotriva lor, crima noastră de neiertat, participarea la agresiunea nazistă contra pașnicei Uniunii Sovietice, bastionul păcii pe pământ!!! Desigur, istoricii ruși trec foarte rapid cu vederea motivațiile noastre, nici nu le iau în considerare, pentru ei agresiunile sovietice din anii 1939-1940 sunt doar acțiuni de apărare, edificarea unui spațiu defensiv perfect justificat, ei nu sunt agresori, ei doar doreau să se apere în eventualitatea unei agresiuni a forțelor imperialiste (cam același discurs ca la declanșarea „Operațiunii speciale” în Ucraina). Pentru asta au declanșat un război împotriva Finlandei, pentru asta au ocupat țările baltice și pentru asta au ocupat Basarabia și nordul Bucovinei. Pentru orice om cu scaun la cap acestea sunt agresiuni, mai puțin pentru istoricii ruși, pentru ei sunt doar măsuri defensive, eventual de eliberare. Împotriva cui, din moment ce în acea perioadă Germania și URSS erau aliați? Dacă se pregătea de apărare contra Germaniei, de ce URSS era principalul furnizor de materii prime pentru industria germană, inclusiv pentru cea de război, chiar în acea perioadă?

Întrebări fără răspuns. Dar, totuși, răspunsurile au început să apară, trezind reacții dure la nivelul Rusiei, inclusiv acuzații de mistificare a adevărului istoric și lipsă de respect pentru milioanele de ruși morți pentru apărarea patriei. O altă întrebare: sutele de mii de morți în războiul contra Finlandei au căzut tot pentru apărarea patriei?! Atunci zecile de mii de morți finlandezi pentru ce au căzut? Istoricii ruși nu au oferit un răspuns credibil la aceste întrebări, dar istoria nu este un monopol rusesc, mai sunt și alții care să-și dea cu părerea. Iar reacțiile au început să

apară, mai timid, dar totuși suficient de zguduitoare încât să cutremure din temelii edificiul minciunii construit cu atâta trudă de istoricii sovietici și continuat pe mai departe de cei ruși după 1991.

Dau un singur exemplu despre felul în care lucrează istoriografia ruso-sovietică, referitor la chestiunea Basarabiei. Ni se spune în disputele istorice că Rusia a luat Basarabia în 1812 de la Moldova, nu de la România, care apare pe hartă abia în 1859. După acest raționament, oricum, suntem mai vechi decât Italia, apărută ca stat în 1861, doi ani mai târziu, sau decât Germania apărută pe hartă în 1871, 12 ani mai târziu. Argumentul este penibil, dovedit chiar de către sovietici sau ruși, cu ocazia ultimatumului din 26 iunie 1940. Să vedem ce spune acest ultimatum din 26 iunie 1940: „În anul 1918, România, folosindu-se de slăbiciunea militară a Rusiei, a desfăcut de la Uniunea Sovietică o parte din teritoriul ei, Basarabia, călcând prin aceasta unitatea seculară a Basarabiei, populată în principal cu ucrainenii, cu Republica Sovietică Ucraineană.” Trecând peste falsul istoric clar al populării Basarabiei în principal cu ucrainenii, care și după șaptezeci de ani de deportări, asasinări și colonizări cu populație alogenă, ucrainenii și rușii tot sunt în minoritate absolută, aflăm că ni se reproșează că am luat în 1918 Basarabia de la Uniunea Sovietică. Care Uniune Sovietică, din moment ce aceasta apărea pe hartă abia în 1924? Deci argumentele rusești sunt valabile doar într-un singur sens, cel favorabil lor, desigur.

Ipocrizia rusească în acest caz este strigătoare la cer. Adică ei sunt perfect justificați că au luat Basarabia de la Moldova și acum o cere România, care nu exista atunci, dar sunt la fel de justificați ca Uniunea Sovietică să ceară înapoi Basarabia în 1940, pe care România a luat-o de la Rusia în 1918, atunci când Uniunea Sovietică nu exista. În plus, Bucovina de Nord, pe care Rusia sau URSS n-au stăpânit-o niciodată, era cerută ca o „compensație” pentru ocuparea Basarabiei timp de 22 de ani!

Sunt multe lucruri care nu se leagă și pe care istoriografia ruso-sovietică le ține ascunse. Toate țările participante la al doilea război mondial și-au desecretizat în cea mai mare parte arhivele, orice cercetător poate face o cerere și să le studieze. Toate, mai puțin una, Uniunea Sovietică și apoi Rusia, deși au trecut atâția ani de la încheierea celui de-al doilea război mondial.

Astfel, la ei încă totul este secret. Dar ce păzesc rușii cu atâta cerbicie, de nu lasă pe nimeni să se apropie de marile secrete? Răspunsul este foarte clar, nu vor să se afle adevărul, care ar putea schimba total percepția lumii asupra evenimentelor ce au precedat cel de-al doilea război mondial.

Cu toate acestea, în această secretomanie, asemănătoare cu păpușile rusești Matrioșca, au început să apară primele fisuri, dar în interior este o altă păpușă, un alt înveliș de secrete, păzit cu și mai mare cerbicie de autorități și istorici ruși, care urgent găsesc alte explicații și în paralel aruncă cu invective asupra celor care încearcă să ridice vălul.

Mici tentative au mai fost, întrebări fără răspuns și altele. Dar primul care a rupt vălul a fost un fost agent GRU sovietic, Vladimir Rezun, care a defectat în vest la sfârșitul deceniului opt al secolului trecut. Se pare că ar fi lucrat și pe la arhivele GRU, din moment ce a știut ce să pună cap la cap, și a făcut-o destul de bine. Nu a folosit în cărțile sale, publicate sub pseudonimul Victor Suvorov, decât surse oficiale, memoriile ale generalilor, dări de seamă publicate de către istoriografia comunistă. Dar a știut ce să caute, a știut să le adune și să descrie. Cărțile sale au devenit rapid bestselleruri mondiale și au stârnit un val uriaș de reacții, (la bibliografie voi trece inclusiv linkurile la cele disponibile online) dar mai ales de invective din partea istoricilor ruși. Fără precedent, autoritățile ruse au permis accesul restricționat și selectat unor istorici occidentali la arhive (doar la unele documente și doar unor istorici) doar ca să le poată servi acestora muniție ca să-l contracareze pe Rezun-Suvorov. Istoricii occidentali, amenințați de devalorizarea muncii lor, din moment ce ei nu au fost capabili să înțeleagă ce s-a întâmplat în acea perioadă, au încercat să-l ignore, dar el nu a mai putut fi ignorat. A deschis un drum pe care au început și alții să cerceteze, descoperind și mai multe documente și evenimente care confirmă cele scrise de Suvorov. Unul dintre aceștia este Mark Solonin, care merge mai departe decât Suvorov, și mai amănunțit, cu mult mai multe date și cifre. Deja dovezile adunate sunt zdrobitoare.

Cea mai mare mistificare din istorie

Istoriografia ruso-sovietică ne-a învățat zeci de ani despre agresiunea nazistă din 1941, când poporul sovietic pașnic a fost totalmente

surprins de agresiunea nazistă germană la care s-au alăturat și alții, inclusiv românii. Firul roșu al tuturor justificărilor este faptul că URSS era o țară pașnică, neînarmată și nepregătită, a avut prea puțin timp pentru a se pregăti împotriva lui Hitler. Dar, hai să vorbim puțin despre pașnica Uniune Sovietică, trecând peste faptul că această pașnică țară a ocupat până atunci o bucată din Finlanda, din România, din Polonia și pe de-a întregul țările baltice. Între timp, la fel de pașnic, își rezolva problemele din Asia cu japonezii în Mongolia, prin bătălia de la Halhin Gol, unde generalul Jukov punea în practică blitzkriegul încă din 1939, înainte de semnarea pactului Ribbentrop-Molotov, cu mult înainte de a fi cunoscut și numit așa de către armata germană.

Dar ce făcea pașnica Uniune Sovietică încă din timp de pace? Fabricile de armament lucrau în trei schimburi, producând tancuri, avioane, blindate, încă cu mult timp înainte de a se declanșa al doilea război mondial. Desigur, pentru a se apăra, vor spune scepticii. Tot pentru a se apăra, în 1941 URSS avea cele mai multe trupe de parașutiști din lume, mai multe decât toate statele la un loc. Bine, bine, tot cu scop defensiv. Ciudat, dar parașutiștii sunt trupe cu rol strict ofensiv, rolul lor este de desant în adâncimea dispozitivului inamic, unde să deregleze aprovizionarea, comunicațiile și să asigure prin asta avansul ofensivei proprii. Așa s-a petrecut în toată istoria militară, de la ofensiva germană din vest la Creta și operațiunea Overlord. Nicăieri nu au fost folosiți parașutiști în defensivă conform scopului și pregătirii lor, ci doar ca și simpli infanteriști. Dacă Uniunea Sovietică dorea doar să se apere, de ce a investit atât în pregătirea parașutiștilor, în loc să-i facă simpli infanteriști?

Mai departe, Germania a început războiul împotriva URSS cu circa 3500 de tancuri, majoritatea Panzer-I, II și III, mai existau doar câteva Panzer-IV. În schimb, URSS, doar pe linia de front avea circa 10000 de tancuri (zece mii), mai multe decât toate celelalte state ale lumii luate la un loc. Spre comparație, SUA aveau în 1940 circa patru sute de tancuri. De unde au apărut acestea, cum se face că aveau pe front deja de trei ori mai multe tancuri decât germanii agresivi? În câți ani au putut fi produse aceste tancuri, iar dacă tot au fost produse, cu ce scop? Nu cumva URSS se pregătea de război cu mult înainte ca lui Hitler să-i treacă prin cap să atace Rusia Sovietică? Istoricii ruși sar ca arși, justificând că majoritatea acestor tancuri erau învechite, slabe calitativ.

Desigur, învechite și slabe calitativ, dar comparabil cu ce? Mai învechite și mai slabe calitativ ca și alte tancuri din dotarea sovietică, respectiv T-34 și KV. Dar comparabil cu cele inamice, împotriva cărora trebuiau să stea față în față? Adevărul este că cele mai vechi și mai slabe tancuri sovietice, T-26, erau net superioare tuturor tancurilor germane din anul 1941! Mai putem vorbi de cele 70 (șaptezeci) de tancuri Renault din primul război mondial aflate în dotarea singurei divizii blindate din armata română? În timp ce în armata sovietică se aflau 61 (șaizeci și una) de divizii blindate, a căror dotare era net superioară în tancuri și vehicule blindate, atât cantitativ, cât și calitativ, decât oricare divizie blindată germană? Culmea, acest raport se păstrează și la capitolul aviație, atât cea de vânătoare, cât și de bombardament, la artilerie de toate calibrele, precum și la soldați, deoarece mobilizarea trupelor sovietice începuse cu câteva luni înainte, iar trupele erau concentrate la frontiera comună cu Germania și România.

Dar să vorbim puțin de desfășurarea de trupe. Există o mare diferență între un dispozitiv defensiv, când vrei să te aperi, și unul ofensiv, când vrei să ataci. O armată care se apără, sau care are intenția să o facă, își desfășoară trupele în dispozitiv defensiv, eșalonându-le în adâncimea teritoriului propriu, îngropându-le în tranșee, adăposturi și cazemate, în așa fel încât șocul inițial al atacului inamic să fie absorbit de valurile succesive de apărători, măcinând trupele invadatoare, care apoi ar urma să fie contraatacate de trupele din rezerva strategică, care le-ar manevra, înconjura, captura sau arunca dincolo de graniță. Tancurile, armă prin excelență ofensivă, trebuie dispuse mai în spate, gata de contraatac în punctele ce se vor dovedi mai slabe sau acolo unde apar goluri în atacul advers. Avioanele, la fel, în aerodromurile din adâncime, în așa fel încât să poată ataca atacatorul ce pătrunde pe teritoriul propriu, dar menținând bazele în afara razei sale de acțiune. În schimb, un atacator trebuie să se concentreze cât mai aproape de graniță, în așa fel încât să poată declanșa ofensiva cu maxim de trupe în prima linie pentru a spulbera apărarea, tancurilor revenindu-le rolul de armă de șoc. Aviația mutată cât mai aproape de graniță, în așa fel încât să poată executa raiduri cât mai departe în adâncimea teritoriului inamic, paralizând comunicațiile și aprovizionările inamice.

Dar cum era desfășurată armata sovietică în iunie 1941? În dispozitiv defensiv cumva,

conform teoriei Uniunii Sovietice pașnice? Nici vorbă, în dispozitiv ofensiv, cu toate trupele pe graniță, cu un număr de câteva ori mai mare în tancuri, avioane, artilerie, efective și toate celelalte. Ambele armate, și cea germană, și cea sovietică, erau gata de atac. Diferența a fost că germanii au atacat primii, surprinzând armata sovietică masată pe graniță, străpungând linia lor în câteva puncte și apoi înconjurând-o în așa numitele „cazane” și distrugând-o. Dacă sovieticii atacau primii, rezultatul ar fi fost același, dar de partea cealaltă.

Este clar că Stalin dorea să-l atace pe Hitler, numai că acesta i-a luat-o înainte. Recomand celor interesați să citească cărțile lui Victor Suvorov (Vladimir Rezun). Nu sunt lungi, cam o sută de pagini fiecare, dar sunt pline de dezvăluiri din actele oficiale sovietice sau din memoriile veteranilor și, cel mai important, sunt ușor de înțeles de către toți. Vă asigur că multe idei și axiome vă vor fi zdruncinate. Măcar pentru asta merită efortul!! Eu nu am făcut decât o scurtă expunere a unor aspecte controversate, dar este mai nimic față de datele cuprinse în aceste cărți.

22 iunie 1941 și România

Aș vrea să revin puțin la poziția României, prinsă în vârtoarea acestor evenimente cataclismice din 1941. Pentru noi, spre deosebire de germani și sovietici, participarea la al doilea război mondial se înscrie în continuarea primului război mondial, atunci am luptat pentru reîntregirea neamului, la fel și în al doilea. Nu am luptat pentru Stalin sau pentru Hitler, pentru sau împotriva comunismului, am luptat doar pentru țara noastră, pentru neamul românesc. Am pornit la 22 iunie 1941 împotriva Uniunii Sovietice pentru a ne recupera Basarabia și Bucovina de Nord, și am fi pornit mai târziu pentru recuperarea Ardealului de Nord, indiferent de cursul care l-ar fi luat războiul. Am luptat doar pentru ce este al nostru și nimic mai mult, iar toți românii căzuți în acest război au luptat pentru patrie, la fel ca și înaintașii lor la Turtucaia, Jiu, Oituz sau Mărășești.

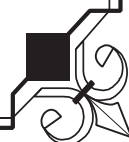
Dar ca să clarificăm împotriva cui am luptat începând cu 22 iunie 1941, să vedem ce forțe aveam în față, deoarece de aici putem găsi și logica din spatele gândirii lui Stalin.

De-a lungul Prutului, în partea sudică a Grupului de Armate Sud condus de feldmareșalul Gerd von Rundstedt, Armatele 3 și 4 române,

intercalând Armata 11 germană, așteptau față în față cu Armatele 9 (general-colonel T. Cerevickenko) și 12 sovietice (general-locotenent P.G. Ponedelin). Ulterior, primei armate i se trimite în ajutor Armata 18 (general-locotenent A. K. Simrnov) din Districtul Militar Moscova. Sovieticii, pe poziții ofensive, aveau dispuse între Prut și Nistru opt grupuri de armată, dintre care trei mecanizate, cu circa 20-24 mari unități de infanterie, mecanizate, tancuri, toate în componența Frontului de Sud al Armatei Roșii. Pozițiile ofensive ale sovieticilor nu lăsau dubii cu privire la intențiile lor viitoare, de forțare a Porții Focșanilor spre a pătrunde și ocupa zonele petroliere ale Ploieștilor.

Armata a 4-a română (general corp de armată Nicolae Ciupercă) se afla desfășurată de la sud-est de Iași (Comarna) până la confluența Prutului cu Dunărea (front de 200 km), la nordul ei era dispusă Armata a 11-a germană (general-colonel Eugen von Schobert) pe un front de circa 150 km, iar în continuarea acesteia din urmă, de-a lungul graniței trasate de Molotov, de la Seletin la Ripiceni, pe un front de circa 130 km, Armata a 3-a română (general corp de armată Petre Dumitrescu), toate formând împreună Grupul de armate „General Antonescu”.

Am citat din romanul Sânge pe Nistru, a cărui acțiune se petrece în viitor, dar era necesară o scurtă paralelă trecut-viitor. Dar să vedem câte ceva despre Armata a 9-a sovietică. Aceasta nu era o armată oarecare, ci cea mai puternică armată din armata sovietică, iar în spatele ei se afla Armata a 16-a, a doua armată ca și forță din întreaga armată sovietică. De ce? De ce împotriva României și nu împotriva Germaniei? Explicația este deosebit de simplă. Pentru a îngenuchea armata germană după o primă lovitură devastatoare a sovieticilor, era esențial să li se taie sursa principală de petrol, respectiv petrolul românesc din Valea Prahovei. Lipsită de petrol, armata germană nu se mai putea mișca, până la urmă acesta a fost și scopul bombardamentelor anglo-americane asupra rafinărilor și câmpurilor petroliere din 1943-1944. Un atac rapid, în forță, al celei mai puternice armate sovietice, urmată în al doilea eșalon de a doua armată sovietică ca și forță, ar fi asigurat ocuparea rapidă a zonei petroliere românești lăsând armata germană în pană de combustibil. Apoi, tancurile sovietice ar fi intrat în Berlin, apoi în Paris, deoarece armata franceză nu mai exista fiind distrusă de germani cu un an înainte. Cam acesta era rolul rezervat nouă de Stalin.

Un mic exemplu. La 4 iunie 1967 Israelul declanșează un atac aerian masiv împotriva vecinilor săi, Egiptul, Siria și Iordania. Avioanele israeliene distrug în proporție de peste 75% aviația militară a celor trei state. De ce? Cele trei state arabe concentraseră la granița cu Israelul puternice forțe terestre însoțite de blindate, egiptenii blocaseră portul izraelian Eilat și ceruseră retragerea căștilor ONU (s-au retras rapid) ce stăteau ca și tampon între cele două armate. A urmat bătălia terestră. În șase zile, lipsiți de aviație, arabii au pierdut războiul. Atacul israelian a fost un atac preventiv, chiar președintele Nasser al Egiptului a recunoscut că intenționa să atace Israelul.

La fel, putem numi fără îndoială actul nostru de la 22 iunie 1941 drept atac preventiv. Nici măcar atac justificat, de recuperare a teritoriilor noastre istorice, ci atac preventiv, iar războiul nostru în Est drept război preventiv. Iar toate datele care continuă să apară confirmă acest lucru, tot mai mulți istorici sunt de acord că trebuie reconsiderate multe aspecte din al doilea război mondial. Singurii care se încăpățânează să susțină contrariul, dar fără să deschidă arhivele, sunt istoricii ruși, și o vor face în continuare, deoarece au multe, foarte multe, de ascuns. Dar, treptat, încet, adevărul iese la iveală, trebuie doar puțină răbdare.

Bibliografie

https://www.academia.edu/37041759/SP%C4%82RG%C4%82TORUL_DE_GHEA%C5%A2%C4%82
<https://www.scribub.com/literatura-romana/carti/Victor-SuvorovUltima-Republica631010148.php>
<https://www.scribube.com/literatura-romana/carti/Victor-SuvorovZiua-M205514911.php>

Katyn-ul românesc – Masacrul de la Bălți

Colonel (r) Voicu ȘICHET

Dat fiind că războiul ruso-ucrainean continuă, ba a început un altul între evrei și palestinieni, opinia publică internațională, inclusiv românească, fiind împărțită în tabere diferite în ambele cazuri, dar și ca un „punct pe i” pus pe articolul precedent al prietenului Cristian Mareș din Baia Mare, un împătimit documentarist în arta militară - mai veche, chiar străveche, și mai nouă - am decis să public în acest număr un document cutremurător, găsit în urmă cu câțiva ani pe internet, despre un adevărat Katyn românesc. Pentru cei care nu știu încă, Katyn este locul în care NKVD-ul sovietic, a ucis, în cel de-al doilea război mondial, în jur de 14.000 de ofițeri și soldați polonezi, luați prizonieri de armata sovietică.

Deși sovieticii, și mai apoi rușii, au încercat să țină la secret această dramă a poporului polonez, până la urmă Rusia a fost nevoită să-și recunoască tenebrele întunecate ale istoriei lor, mascate de propagandă ca fiind acțiuni de „civilizare și eliberare”, cerându-și scuze, pentru că polonezii, au avut grijă ca opinia publică mondială să cunoască acest lucru. Mai mult, și-au cinstit acești eroi prin ridicarea unui monument la fața locului,

spre aducere aminte și pomenirea sufletelor celor a căror vină a fost că și-au servit cu devotament și demnitate Patria!

Din păcate, deși și noi românii am suferit drame cutremurătoare de-a lungul istoriei, inclusiv și mai ales în cel de-al doilea război mondial, în special pe relația cu Uniunea Sovietică, nu am acționat cu aceeași perseverență și demnitate pentru a scoate la lumină astfel de fapte abominabile la adresa poporului român și a armatei sale. Putem vorbi de un adevărat holocaust provocat de URSS asupra noastră, atât în timpul războiului, cât și după, prin instalarea comunismului de către Armata Roșie și Stalin, pentru care autoritățile române ar trebui să ceară reparații morale și nu numai!!

În acest articol mi-am propus să vorbesc despre masacrul a 50.000 de militari, din care 80% erau români, săvârșit de NKVD/KGB în 1944, în orașul basarabean Bălți, în timpul contraofensivei sovietice de după dezastrul de la Stalingrad. Despre acest „Katyn românesc” nu s-a vorbit aproape deloc după 1989, înainte nici atât, deși a fost un masacru identic cu cel polonez, dar cu un număr mult mai mare de victime. Au început însă

să vorbească puținii supraviețuitori evadați din lagărul de prizonieri de la Bălți, care a fost scena pe care „s-a jucat” această macabră tragedie, însă nu au avut parte de nicio reparație morală, materială sau financiară, la fel cum s-a întâmplat și cu familiile celor uciși. Și unii și alții sunt eroii noștri, despre care nu vorbește nimeni, deși au fost asasinați mișelește la Bălți, de cei care mulți ani au fost numiți „eliberatori”, pentru vina de a fi ostași români ce și-au făcut datoria apărându-și Țara și Neamul.

Cel mai cutremurător document cu privire la această dramă este scrisoarea trimisă de Ierodiaconul Nicodim Șchiopu din Bălți, călugărilor români de la Sfântul Munte Athos, pe care o redau în întregime:

În anul 1944, la năvala hoardelor rusești care au ocupat Basarabia, Armata Roșie a făcut prizonieri zeci de mii de militari. În orașul Bălți, au fost concentrați circa 50.000 de militari ai Armatei Romane, care ținuseră piept hoardelor dezlănțuite. Dintre aceștia, 80% erau români, iar ceilalți erau peste 5.000 de germani, 2.000 de unguri, iar restul cehi și polonezi. În nord-estul orașului, unde curge râul Răuț și se formează mlaștini, KGB-ul a găsit locul cel mai nimerit să amplaseze lagărul, înconjurat de garduri înalte cu sârmă ghimpată. Chinurile acestor prizonieri erau de neînchipuit: foamea era flagelul numărul unu, însoțită de lipsa de igienă; bolile, frigul și umezeala produceau decese fără număr. Din acest lagăr, unii mai curajoși au încercat să evadeze, dar au fost mitraliați. Totuși, au mai fost și fugari scăpați, pe care nu i-a găsit nimeni, decât atunci când s-au făcut singuri cunoscuți, după destrămarea Uniunii Sovietice. Din declarațiile celor evadați, s-au stabilit crimele KGB-ului săvârșite la Bălți: toți cei 50.000 de prizonieri au fost împușcați în ceață de militarii KGB-ului și aruncați în șanțuri mocirloase, pe care tot ei le-au săpat. Îndată ce au fost date în vileag cele petrecute, s-au făcut cercetări în mlaștini, în anii 1991-1992. Rezultatele au fost cutremurătoare: nici hârlețele, nici lopețile nu au putut fi utilizate din cauza mulțimii de oseminte răspândite în aceste mocirle! Inimile îndurate ale bunilor români, ale evlavioșilor creștini, i-au împins pe aceștia să facă o piramidă de oase și cranii, care au fost strânse pe un loc uscat; peste care s-a așternut o mare cantitate de pământ bătătorit și s-a ridicat, în felul acesta, un delușor mai înalt, o movilă în formă de trepte, tot din țărână, iar pe partea ei de sus s-a așezat o troiță. Troița de lemn,

sculptată, a fost darul credincioșilor din raionul Râșcani, din apropierea Bălților. Pe data de 7 mai 1992, această troiță a fost sfințită de către Preafericitul Petru de Bălți, cu sobor de preoți și monahi, la care sfințire au participat mii de credincioși și autoritățile orășenești. Atunci, prin cuvântul solemn rostit de Ierodiaconul Nicodim Șchiopu, s-a lansat apelul ca, pe acel loc, să se construiască o Biserică sau Mănăstire a Oaselor, pentru ca, zi și noapte, prea-cuvioșii monahi și cucernicii preoți să pomenească sufletele celor 50.000 de militari, uciși mișelește, cu un glonte în ceață, de către militarii sovietici. După aceea, lucrurile au luat o întorsătură tragică: Preasfințitul Petru a fost agresat, cu arme și bâte, chiar în sediul Palatului Episcopal, de către un grup de călugări și preoți, agenți ai arhiepiscopului Vladimir, care ține de Patriarhia Moscovei. Din lipsă de fonduri, Biserica Oaselor a rămas numai un proiect, un plan făcut de arhitecți inimoși. Oare de ce nu se vorbește nimic despre acest genocid împotriva Poporului Român? De ce nu se stabilește adevărul în privința masacrelor făcute împotriva Neamului nostru? Căci și aceste crime monstruoase nu sunt nimic altceva decât un holocaust, trecut sub tăcere. Oare, nici chiar morții nu sunt egali în fața Domnului?

Dacă cele afirmate sunt și măcar în parte adevărate, este grav. Și nu numai pentru fapta sovieticilor, ci și pentru că noi nu ne respectăm înaintașii și eroii. Singura consolare este că-și dorm somnul de veci pe pământ românesc, în Basarabia. Dumnezeu să-i odihnească și să-i așeze în Lumină!

În încheiere aș menționa faptul că, cel puțin înainte de războiul din Ucraina, autoritățile române, prin Oficiul Național pentru Cultul Eroilor și Ministerul de Externe, au făcut pași importanți pe calea reparării memoriei ostașilor români căzuți în URSS, în special în Zona Stalingrad, prin înființarea unor cimitire ale eroilor adunați din mormintele individuale sau comune răspândite prin diverse locuri. În condițiile relațiilor noastre cu Rusia de acum, nu știu dacă s-au mai făcut progrese.

Și încă ceva, într-o vizită efectuată în urmă cu mai mulți ani la Bălți, am constatat că este un oraș foarte rusificat și rusofon, unul din cele mai importante monumente fiind un tanc sovietic, ce simbolizează victoria Armatei Roșii asupra fasciștilor și imperialiștilor germani și români!! Cine are urechi de auzit, să audă!

„Maturizanții liceului Mihail Eminescu din Satu Mare 1921-22”

Prof. dr. Ovidiu T. POP

Am primit de la domnul dr. Viorel Câmpean o fotocopie după un tablou din 1922 cu „maturii” Liceului „Mihail Eminescu” din Satu Mare. Acest material este despre acești „maturi”. În acea perioadă, numărul liceelor era mic și profesorii erau puțini. Din acest motiv unii dintre ei au predat la mai multe școli. A urma o școală era un efort financiar consistent din partea unei familii.

ANUARUL AL III-lea

AL LICEULUI DE STAT

MIHAIL EMINESCU

din SATU-MARE

PE ANUL ȘCOLAR 1921—1922.

PUBLICAT DE
Dr. EUGEN SELEȘ
DIRECTOR.

TIPOGRAFIA IOSIF BINGHI SATU-MARE 1922.

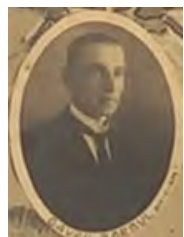
La începutul anului școlar 1921-1922, în clasa a VIII-a erau 20 de elevi ordinari: Balint Cornel, Botta Gheorghe, Chișiu Gheorghe, Doboși Cornel, Dunca Anton, Gheorghe Gherman, Günther Mihai, Groza Victor, Hotea Cornel, Jäger Martin, Kökényesdy Mihail, Kökényesdy Vasile, Onciul Gheorghe, Pavel Pavel, Pop Dionisiu, Popescu Emanoil, Sabău Vasile, Silaghi Ioan, Soran Augustin, Șinca Teofil și 7 elevi particulari: Butnariu Netti, Găvrilaș Gavril, Hotăran Teodor, Marinescu Gheorghe, Mathei Aurel, Nichita Angela, Niță Gh. Ioan. Elevul Jäger Martin s-a retras. Dirigintele clasei era profesorul Gavril Barbul.¹

Directorului Liceului „Mihail Eminescu” din Satu Mare, dr. Eugen Seleș, i-a fost greu să găsească profesori care să predea la această școală. Datorită acestui fapt, profesorii liceului aveau norme didactice mari și, de multe ori, trebuiau să predea și discipline care nu erau legate de specialitatea lor.

În cele ce urmează, din Anuarul al III-lea, prezentăm profesorii care au predat la clasa a VIII-a². Câteva fotografii sunt preluate din Monografia Colegiului³, iar altele de pe tabloul cu „Maturizanții liceului Mihail Eminescu din Satu Mare 1921-22”.

„Dr. Eugen Seleș, profesor titular definitiv, calificat pentru limba și literatura română și maghiară, doctor în filozofie și preot. A predat l. română în cl. I. B₄, VII₃, VIII₃; total 10 ore pe săptămână. Anii de serviciu: 14.

Gavril Barbul, profesor suplinitor, calificat din istorie și latină, cleric abs. A predat istoria în cl. III₂, IV₂, VI₂, VII₃, VIII₃ și latina în cl. V₅, VIII₃; total 20 ore pe săptămână. Dirigintele clasei a VIII-a. Anii de serviciu: 3.

Teodor Chirillă, măestru titular provizor, asimilat. Calificat pentru gimnastică. A predat gimnastica în clasele IAB-VIII₁₈, caligrafia IB₂; total 20 ore pe săptămână. Custodele salei de gimnastică și conducătorul societății pentru educația fizică. Anii de serviciu: 4.

Ioan Conțiu, din 14 Nov. 1921 măestru suplinitor de desen, preot. A predat desenul în clasele IAB-VIII₁₇, caligrafia în cl. IA₂ și a II₂, în total 21 ore pe săptămână. Custodele salei și colecției de desen. Anii de serviciu: 1.

Adrian Demian, măestru suplinitor de muzică. Custodele salei și instrumentelor muzicale și a laboratorului chimic. A predat muzica în cl. IAB-VIII₁₁, istoria cl. IB₂ și V₂, șt. naturale în cl. IV₃, VII₃, corul vocal 2 ore, total 23 ore pe săptămână. Dirigintele cl. I.B. Anii de serviciu: 2.

Aurel Ghitta, profesor suplitor. A predat l. germană în cl. II₃, IV₂, VI₂, VIII₂, l. franceză IA₂, II₃, VI₃, VIII₃, total 21 ore pe săptămână. Dirigintele cl. a VI-a, secretarul liceului, prefect de studii. Anii de serviciu: 1.

Francisc Groza, profesor titular definitiv, calificat pentru l. latină și elină. A predat l. latină în cl. III₄, IV₃, VI₅, VII₄, l. germană în cl. III₃, filozofia în cl. VIII₂, total 21 ore pe săptămână. Substitutul permanent al directorului, custodele bibliotecii profesionale și dirigintele cl. a IV-a. Anii de serviciu: 14.

Vasile Herman, profesor suplitor de religie; preot. A predat religia gr. cat. în cl. IAB-VIII₁₈, l. rom. cl. IA₄, total 22 ore pe săptămână. Directorul internatului liceului, custodele capelei și dirigintele cl. IA. Anii de serviciu: 3.

Dimitrie Tăbăcaru, profesor suplitor din 7 Oct. 1921. A predat matematica în cl. VI-VIII₉, fizica în cl. VI-VIII₉, total 18 ore pe săptămână. Custodele laboratorului de fizică, dirigintele cl. a VII-a. Anii de serviciu: 1.

Dr. Vasile Demian, medicul institutului și al internatului, a predat igiena în cl. a IV-a și a VIII-a în 2 ore pe săptămână.

Dr. Vasile Pop, procuror regal, a predat dreptul constituțional în cl. a IV-a și a VIII-a în 2 ore pe săptămână.

Victor Mathei, prof. tit. prov. la școala normală de stat, a predat șt. naturale în cl. II₂, V₃, VI₂, VIII₂ în 9 ore pe săptămână. Custodele colecției de științe naturale.

Catiheți: Meletie Răuțiu, preot ortodox, catihetul elevilor ortodoksi, a avut 4 ore săptămânale. Mayer Frischmann, rabiner ortodox, a predat studiul religiei pentru 6 elevi evrei. Ludovic Béltky, a predat religia ev. ref. și luterană pentru 2 elevi."

În Anuarul al III-lea, capitolul „Istoricul anului școlar”, paragraful „Examenele, sfârșitul anului școlar” scrie: „În 11 Maiu am terminat

lecțiile cu cl. a VIII-a, în 13 Maiu am ținut examenul de clasă din l. română, istorie și fizică cu elevii ordinari din această clasă. În 15 Maiu s'au ținut examenele diferențiale și particulare cu elevii din cl. a VIII-a. [...]”⁴

Redăm în totalitate informațiile despre examenele de maturitate din anul 1922 de la Liceul „Mihail Eminescu” din Satu Mare: „Pentru examenele de maturitate s'au anunțat 27 candidați. Examenele în scris au fost: 1) în 17 Maiu din l. română; 2) în 18 Maiu din matematică; 3) în 19 Maiu din l. franceză; 4) în 20 Maiu din latină. Chestiunile în scris au fost: a) din l. română: «Vitejia strămoșească cântată de cei mai de seamă poeți ai noștri»; b) din l. latină: T. Titus: Ab urbe condita l. XXX. C. 43., 44., c) din l. franceză; 1) din franțuzește în românește: La recherche du trésor, prelucrată de 24 candidați; 2) din românește în franțuzește: Scrisoare către un prieten, prelucrată de doi candidați; 3) Folosul animalelor domestice, problemă liberă, prelucrată de un candidat. d) matematică, din algebră: Un om depune o sumă $C=10.000$ Lei la o bancă unde i se dau $p=4\%$ și depune și o altă sumă $C_1=7989,5$ Lei la o altă bancă. Suma întâi (C) a stat la bancă $n=24$ ani și a crescut așa de mare ca suma a doua (C_1) în $n_1=20$ ani, cu dobândă compusă. Câte procente a dat banca a doua și cât a pierdut omul acesta cu aceea că nu a depus și suma cea dintâi la banca din urmă? Din geometrie: «Un observator e așezat pe un deal la înălțime de 100 metri, de unde se vede un aeroplan sub unghiul $\alpha=83^{\circ}39'36''$ și tot din acest loc se vede și imaginea aeroplanului în un lac care este jos, sub unghiul $\beta=84^{\circ}48'20''$. Cât de departe a fost acest aeroplan de fața lacului?» (Unghiurile sunt măsurate în raport cu orizontala.) La examenul în scris n'a reușit Aurel Mathei. La cel oral s'au declarat maturi *cu foarte bine*: 1) Victor Groza; 2) Dioniziu Pop; 3) Ioan Silaghi. *Cu bine*: 1) Gheorghe Onciul; 2) Pavel Pavel; 3) Vasile Sabău; 4) Teofil Șinca; *maturi*: 1) Corneliu Balint; 2) Gheorghe Botta; 3) Netti Butnariu; 4) Gheorghe Chișiu; 5) Corneliu Doboși; 6) Antoniu Dunca; 7) Alexandru Erdős; 8) Mihail Günther; 9) Teodor Hotăran; 10) Mihail Kökényesdy; 11) Vasile Kökényesdy; 12) Cornelia Oana; 13) Silviu Selăgian; 14) Augustin V. Soran; 15) Liviu Truțașiu. În Setemvrie *vor corege* dintr'un studiu: 1) Coriolan Kiss (istorie); 2) Emanoil Popescu (latină); se îndrumază la repetiția întregului examen: 1) Gheorghe German și 2) Augustin Soran. Examenele orale s'au ținut în 22-24 Iunie sub conducerea dlui. Dr. Ioan Ossian, directorul liceului «Simion Bărnuțiu» din Șimleul-

Silvaniei.”

Din cei 19 elevi ordinari care au terminat clasa a VIII-a la Liceul „Mihail Eminescu” din Satu Mare, s-au prezentat la examenul de maturitate 18, iar dintre cei 7 elevi particulari s-au prezentat 3, deci 21 în total. Dintre aceștia, patru nu au reușit în sesiunea din luna mai să devină „maturi”. Restul de șase elevi înscriși la examenele de maturitate, Alexandru Erdős, Cornelia Oana, Silviu Selăgian,

Augustin V. Soran, Liviu Truțașiu și Coriolan Kiss, provin din alte promoții de absolvenți eminescieni și de la alte licee. De remarcat că, în tabloul de mai jos cu „maturizanții liceului”, la stânga directorului Liceul „Mihail Eminescu” din Satu Mare, dr. Eugen Seleş, se află domnișoara Netti Butnariu, iar la dreapta lui se află domnișoara Cornelia Oana.

Pe tabloul cu „Maturizanții liceului Mihail Eminescu din Satu Mare 1921-22”, sunt trecute următoarele câteva versuri din poezia „Glossă” a lui Mihai Eminescu: „Viitorul și trecutul/ Sunt a filei două fețe,/ Vede-n capăt începutul/ Cine știe să le-nvețe;”.

Note

1. *Anuarul al III-lea al Liceului de Stat „Mihail Eminescu” din Satu-Mare pe anul 1921-22*, Satu-Mare, 1922, p. 31.
2. *Ibidem*, pp. 12-14.
3. Ovidiu T. Pop; Aurel Pop, *Colegiul Național „Mihai Eminescu” Satu Mare Monografie*, Colecția Centenarium, București, 2017.
4. *Anuarul al III-lea al Liceului de Stat „Mihail Eminescu” din Satu-Mare pe anul 1921-22*, Satu-Mare, 1922, p. 9.
5. *Ibidem*, pp. 36-37.

Bibliografie

Documente

Anuarul al III-lea al Liceului de Stat „Mihail Eminescu” din Satu-Mare pe anul 1921-22, Tipografia Iosif Simon, Satu-Mare, 1922. În prezent se află în Muzeul eminescienilor sătmăreni (copie).

Volume

Pop, Ovidiu T.; Pop, Aurel, *Colegiul Național „Mihai Eminescu” Satu Mare Monografie*, Colecția Centenarium, Editura Didactică și Pedagogică R.A., București, 2017.

**Ortodoxia în istoria și societatea contemporană (XII).
Relațiile Bisericii Ortodoxe Române
cu statul totalitar în conformitate
cu Legea Generală a Cultelor,
votată la 4 august 1948**

**Pr. prof. Gheorghe-Radu SĂLĂGIAN
Parohia Ortodoxă Română Bercu Nou
Școala Gimnazială „Avram Iancu” Satu-Mare**

Successorul episcopului Nicolae Popovici în scaunul episcopal al Oradiei a fost desemnat, după mai bine de un an de la vacantare, la 11 noiembrie 1951, în persoana arhimandritului Valerian Zaharia¹. După alegerea ca episcop, Valerian Zaharia a fost hirotonit întru arhiepiscop la 13 noiembrie 1951, în catedrala patriarhală din București și înscăunat la 25 noiembrie 1951, în Biserica cu Lună din Oradea, de către mitropolii Nicolae Bălan al Ardealului și Vasile Lăzărescu al Banatului, împreună cu episcopii Andrei Magieru al Aradului și Nicolae Colan al Clujului. În cuvântarea sa, noul episcop făcea această făgăduință: „Voi căuta ca prin veghe continuă, prin muncă stăruitoare, prin rugăciune și smerenie nefățarnică, să fiu mereu în mijlocul credincioșilor, ajutându-i cu cuvântul și cu fapta, prin împărtășirea harului în a cărui slujire sunt pus².

Și într-adevăr, noul ierarh a pășit cu hărnicie în largul ogor al Eparhiei Oradiei, întinsă pe teritoriul celor două regiuni, Crișana și Maramureș, potrivit împărțirii administrativ-teritoriale din acea vreme. Dintru început, a reorganizat Consiliul Eparhial și și-a desemnat colaboratorii direcți. L-a demascat pentru imoralitate pe vicarul Andrei Coman, înlocuindu-l cu dr. Carol Pop*, din rândul preoților uniți reveniți la Ortodoxie, iar în 1956 l-a numit pe Dr. Paul Augustin**, de asemenea fost unit. *[Eu, preot Gheorghe-Radu Sălăgian, ca fiu al satului Gerăușa, comuna – acum orașul Arduș – mă mândresc că am avut în satul nostru un preot dr. în persoana părintelui Carol Pop (popa Caroi, cum îi ziceau credincioșii), chiar dacă a fost unit, dar, din convingere a revenit la Ortodoxie cu toată parohia, iar după plecarea din Gerăușa, a ajuns vicar al Episcopiei Ortodoxe Române a Oradiei. Din spusele părinților și ale altor oameni în vârstă din Gerăușa, am înțeles că părintele Carol Pop era din Baia Mare, cartierul Ferneziu și, după plecarea din Oradea, a fost protopop de Baia Mare]. **[Părintele Dr. Paul Augustin, tot preot greco-catolic, revenit la Ortodoxie, a fost oșan din satul Bocicău, comuna Tarna Mare. Ca fost paroh în Comlăușa, sat vecin cu Bocicăul, am aflat că era celib (poate călugăr) și în ultimii ani de viață a slujit în satul natal, iar casa proprietate personală a donat-o Bisericii și a devenit casa parohială a Parohiei Bocicău]. Fire independentă și uneori irascibilă, n-a suferit ca cineva, chiar din oameni ai regimului, să se amestece în treburile Episcopiei. Replica sa spontană: „Eu sunt episcop aici!”, îi descuraja pe neaveniți, dar i-au adus și multe neplăceri, mai ales din partea oficialităților comuniste, pentru ca în cele din urmă să-l coste și scaunul episcopal. Sub virulența verbală se ascundea și multă căldură

sufletească și bunătate specific moldovenească. Dacă era uneori aspru cu preoții, mai ales la Sfintele Liturghii arhieresti, căci îi plăcea solemnitatea liturgică și buna rânduială la slujbe, în schimb a ajutat și a sprijinit material, chiar și din banii proprii, pe mulți preoți săraci, și nu erau puțini în acel timp, i-a sprijinit și i-a apărat pe cei aflați în necazuri sau năpăstuiți de abuzurile autorităților sau a Securității. Admonesta tăios pe protopopii care nu-și sprijineau preoții și nu cruța pe cei lipsiți de caracter sau obediență față de regim.

În vremea sa, datorită refugiului multor preoți în perioada hortistă, precum și a limitării drastice a locurilor de la seminar sau institutul teologic, erau foarte multe parohii vacante ani în șir. În perioada anilor '60, când s-au desfășurat chingile închisorilor pentru deținuții politici, episcopul Valerian a avut curajul, foarte rar pe vremea aceea, să-i cheme din toată țara pe preoții eliberați și să le ofere parohii, expunându-se unor măsuri drastice din partea stăpânirii politice.

O atenție deosebită a acordat chiriarii teologilor din eparhie, pe care îi vizita la facultate, îi susținea prin burse și ajutoare în bani și le oferea parohii cu condiții atractive.

O problemă bisericească de mare anvergură, căreia episcopul Valerian Zaharia i-a acordat o pondere însemnată în activitatea sa, a fost revenirea foștilor credincioși greco-catolici la Ortodoxie. De altfel, însăși numirea sa la Oradea a fost legată de această cerință a epocii, spre a fi, ca vechi ortodox venit de peste munți, un factor stabilizator al statornicirii și consolidării revenirii uniților la credința străbună. Eforturile sale în această direcție au fost pe măsură. Întrucât într-o arie destul de largă a eparhiei erau parohii foste greco-catolice, ierarhul a susținut intens o lucrare misionară stăruitoare, prin dese vizite canonice, slujbe arhieresti, predici, cărți, multe articole în publicațiile bisericești, înlesniri acordate parohiilor și preoților în cauză, cu care a colaborat fructuos.

În spiritul vremii, a fost delegatul Bisericii noastre la mai multe congrese și conferințe internaționale pentru apărarea păcii.

Un alt domeniu în care a avut realizări deosebite a fost cuvântul tipărit. În condițiile în care securitatea și cenzura draconică a Ministerului Cultelor își dădeau mâna să restrângă atât litera cât și spiritul puținelor publicații bisericești îngăduite, editura Episcopiei Oradiei a fost printre cele mai

prolifiche. Tipografia diecezană de la subsolul reședinței episcopale a mai scos, înainte de a fi confiscată de autorități, multe cărți, chiar dacă revista ciorogariană *Legea Românească* a fost interzisă. Condeii fostului redactor și publicist de odinioară a fost cât se poate de prolific, lăsând posterității lucrări precum *Soborul Popoarelor* (1953), *Pace și Libertate* (1953), *Îndrumător Pastoral* (1953), *Flori alese din grădina Sfințelor Scripturi – Concordanță biblică* (1955), *Buruieni crescute în umbra Bisericii* (1955), *Taina mântuirii oamenilor* (1955), *Comuniune de luptă și credință* (1955), *Carte de învățătură ortodoxă* (1956), *Tâlcuiri pastorale* (1957), *Slujind Ortodoxia* (1965). Pline de originalitate și actualitate sunt și *Pastoralele sale*, precum și articolele din *Telegraful Român* și *Mitropolia Ardealului*.

S-a preocupat îndeaproape și a intervenit adesea la autorități pentru reparații de biserici și case parohiale și chiar pentru construirea de biserici noi, lucru foarte greu de realizat pe atunci. A făcut multe vizite pastorale în parohii, până în cele mai îndepărtate sate.

Prin firea sa, uneori năvalnică, a intrat în conflicte, adesea ireconciliabile, cu împuternicitul teritorial pentru culte și cu alți oficiali, ceea ce i-a atras o faimă negativă și a stârnit nemeritate reclamații defăimătoare, menite să-l discrediteze. Momentul de vârf s-a petrecut în 1969, când a luat atitudine împotriva desființării unor mănăstiri și alungării viețitorilor chinoviali, protestând chiar în Sfântul Sinod: „Decât să-mi desființez mănăstirile și să-mi fugăresc preoții și călugării, mai bine îmi dau demisia și mă retrag într-o mănăstire ca să îi apăr”.

Considerat cu totul incomod de către regim, episcopul Valerian Zaharia a fost demis din funcție și pensionat împotriva voinței sale, la 12 decembrie 1969. I s-a impus domiciliu forțat în București, spre a putea fi supravegheat și, în final, s-a stabilit la Parohia Bisericii Podeanu. În anii care au urmat a trimis zadarnic zeci de memorii către oficialitățile bisericești și de stat cerând insistent repunerea sa într-un scaun episcopal³.

S-a mutat la cele veșnice în ziua de 13 martie 1996, la aproape 91 de ani (a trăit mai mult ca succesorul său Dr. Vasile Coman), fiind înmormântat în curtea Bisericii Podeanu.

L-a urmat în scaun, ca cel de-al patrulea ierarh al Episcopiei Oradiei, Dr. Vasile Coman⁴.

Note biografice

1. Valerian Zaharia (din botez Vasile) s-a născut la 6 noiembrie 1905 în satul Muncel, comuna Străoane (jud. Vâlcea), din părinții Gheorghe și Ruxandra. A crescut în Azilul din Brăila, întrucât mama sa a murit de timpuriu, iar tatăl s-a călugărit. A urmat școala primară în ținutul natal, iar apoi Seminarul Teologic „Sfântul Andrei” din Galați (1919-1927); între anii 1927-1931 urmează studii de Teologie la Facultatea de Teologie din București și studii pedagogice la Seminarul Pedagogic de pe lângă Universitatea din București. Devine apoi, pe rând, secretar al Școlii de cântăreți bisericești a Patriarhiei din București (1929-1930), protopsalt în strana Bisericii Spirea Veche din capitală, pedagog la Seminarul monahal Cernica (1931-1932). La 28 septembrie 1932 intră în monahism și este hirotonit a doua zi, ierodiacon, fiind numit profesor și apoi director al unei școli de cântăreți din Basarabia. La 4 noiembrie 1935 este hirotonit ieromonah, iar în 1937, devine arhimandrit. Între anii 1940-1941 funcționează ca profesor la Seminarul „Veniamin” din Iași, apoi devine profesor de Religie la Ploiești și stareț al Mănăstirii Ghighiu (1941-1944); este numit exarh al mănăstirilor din Arhiepiscopia Bucureștilor (1944) și stareț al Mănăstirilor Câmpulung Muscel și Antim din București. La 11 noiembrie 1951 este ales episcop al Oradiei, unde păstorește până la 12 decembrie 1969. Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, București, 2002, p. 527.

2. Pr. Ioan Aurel Bolba, „Episcopii ortodocși ai Oradiei”, Constanța, 2008, p.71.

3. Pr. Dorel Octavian Rusu „Episcopul Valerian Zaharia al Oradiei și epoca sa”, în „Legea Românească”, SN, XX(2009), 4, pp 11-13.

4. +Vasile Coman s-a născut la 25 decembrie 1912, în satul Dealul Călnicului, (jud. Alba). A urmat școala primară în satul natal, iar cursurile medii la Liceul „Aurel Vlaicu” din Orăștie (1923-1930). Între anii 1930-1934 a fost student al Academiei Teologice „Andrei Șaguna” din Sibiu, cu examen de diferență și licență în Teologie la Facultatea de Teologie din Cernăuți (1937). A urmat timp de un an de zile studiile Facultății de Științe naturale a Universității din Cluj-Napoca; iar apoi Seminarul Pedagogic Universitar din Cluj, cu examen de capacitate pentru Religie, la Iași, în 1937. În anul 1947 obține titlul de doctor, cu teza „Rugăciunile pentru căpetenia și autoritățile statului în cultul creștin”. Remarcat de mitropolitul Nicolae Bălan, a fost chemat să urmeze studii de specializare în străinătate, alături de alți ucenici pe care-i pregătea spre a fi valoroși ierarhi și dascăli în teologie. Vasile Coman s-a îndreptat însă spre slujirea preotească, s-a căsătorit și a fost numit preot în Șimea-Brașov (1936-1937), după care devine profesor de Religie la Liceul „Andrei Șaguna” din Brașov (1937-1942), iar din 1942 preot-paroh în Brașov-Cetate. Între anii 1957-1970 este protopop al Brașovului, perioadă în care a desfășurat o activitate remarcabilă și a acumulat o bogată experiență pastorală, administrativă și publicistică. Rămas văduv, la 13 decembrie 1970, este ales episcop al Oradiei, fiind tuns în monahism la Mănăstirea Sâmbăta de Sus și hirotonit arhieru la 27 decembrie 1970. Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu „Dicționarul teologilor români”, București, 2002, pp. 117-118, în „Legea românească” SN, III (1992), 3, 12, p. ediție specială cu ocazia morții.

*Notele bibliografice sunt luate de pe site-ul Episcopia Ortodoxă Română a Oradiei – www.eparhiaortodoxaoradea.ro
Textele puse în paranteză [] sau () sunt comentarii și păreri personale.*

Biserica cu lună din Oradea

Carte omagială, cinste cui te-a scris

Monica M. CONDAN

Închinată unui om de mare valoare, cartea *Col. medic chirurg Victor Gorșcovoz. Viața și opera* (Ed. Eurobit, Timișoara, 2023), autor Andrei Gorșcovoz, este o lucrare monumentală, în trei volume, străbătută de un intens sentiment de iubire pentru unchiul preferat și de un sincer elan patriotic - a se vedea și culoarea volumelor, albastru-vol. I, galben-vol. II, roșu-vol. III.

Este o carte document despre viața și mai ales despre opera col dr. Victor Gorșcovoz, coordonată de nepotul Andrei în semn de pioasă aducere aminte, la 100 de ani de la naștere și 20 de ani de la dispariția sa dintre cei vii. Se cuvine să remarcăm titanica osteneală, pasiunea și sânguinta nepotului de a aduna, a tezauriza tot ceea ce a publicat celebrul său unchi: epigrame, articole, diferite materiale cu subiecte interesante, de care era pasionat doctorul Gorșcovoz. Chiar a recuperat trei epigrame scrise cu pixul pe câteva pagini de Victor Gorșcovoz, ca replică într-un duel epigramistic (vol. III, p.12-13) sau epigramele scrise pe marginea filelor caietului primit la concursul de epigrame de la Galați în 1988 (vol. III, p.14, 15, 16, 17). A recuperat epigramele publicate în revista națională *Epigrama*, a transcris dedicațiile pe cărțile primite aducând un dublu omagiu atât unchiului, cât și autorilor cărților respective. Tot un omagiu este și fotografia și biografia celor ce au scris despre Victor Gorșcovoz.

Autorul, în urma unor cercetări laborioase, vine cu precizări pertinente în legătură cu numele de Gorșcovoz: „Noi suntem români basarabeni de viță veche, din vremea lui Basarab I Întemeietorul și am avut numele de OLAR, rusificat în Gorșcovoz (1800), din Tyras, în regiunea istorică Basarabia de sud, Bugeac, parte a Daciei Mari a lui Burebista, acum orașul Cetatea Albă. Copilul familiei Olar a fost salvat de un șef al cazacilor invadatori, care i-au omorât părinții și a fost făcut copil de trupă cu numele schimbat în Gorșcovoz... Românul-cazac Gorșcovoz rănit fiind în lupte, a fost internat în

Spitalul din Cetatea Albă, iar la terminarea războiului s-a dus la rudele lui, rămânând cu acest nume până la moarte” (vol I. p. 8-9). De asemenea, referitor la varianta Gorșcovăz, autorul afirmă: „Numele Gorșcovăz este menționat în toate publicațiile, preluat de redactori, de autori și acceptat în discuțiile particulare de unchiul Victor, care zicea că este mai ușor de pronunțat, de scris și mai plăcut la urechi” (vol I. p.9).

Viața și activitatea col (r.) dr. Victor Gorșcovoz sunt demne de a fi cunoscute de publicul larg, nu numai de familia acestuia. Acum nouă ani, Andrei Gorșcovoz a publicat un articol complex în revista de cultură „Coloana infinitului” nr. 84/2014 despre unchiul său, din care aflăm că s-a născut la Cetatea-Albă (atunci Basarabia, acum Ucraina) în 28 septembrie 1923, ca cetățean român de naționalitate rusă. După terminarea liceului teoretic „Marele Voievod Mihai” din Cetatea-Albă, în 1940, s-a refugiat cu mama (văduvă), și mătușa la Iași, după ocuparea Basarabiei, unde a urmat Școala medicală militară și a început Facultatea de medicină. Ajuns peste un an la Timișoara, a continuat studiile la U.M.F. Timișoara și a rămas să profeseze în Banat. A fost șef de secție și comandant - director al Spitalului Militar din Timișoara până la pensionare. S-a implicat activ în viața cetății, a organizat cursuri de calificare și perfecționare a pregătirii profesionale pentru cadrele medicale militare, a publicat articole de specialitate și de cercetare în diferite reviste de profil, a inițiat modernizarea spitalului, a participat la dezvelirea efigiei mentorului său dr. Victor Popescu, a organizat realizarea unei picturi murale în holul spitalului, care reprezintă devotamentul sanitarilor militari în Războiul de independență de la 1877. Tot în holul spitalului a susținut executarea și amplasarea bustului în bronz a generalului dr. Carol Davila. Și activitatea lui extraprofesională a fost foarte bogată. Este membru fondator al echipei de teatru

de amatori de la Casa Armatei din Timișoara, a participat la numeroase activități culturale ca recitator și prezentator. Este pasionat de scris, iar creația sa literară, care cuprinde epigrame, poezii, fabule, proză scurtă, a fost publicată în volume, culegeri, antologii, plachete și în diferite reviste și ziare locale și naționale. A fost membru fondator al cenaclului de satiră și umor „Ridendo” (1970), președinte al acestuia între anii 1984-1996 și membru fondator al Uniunii Epigramiștilor din România, participând la zeci de concursuri în țară și fiind distins cu diplome și medalii pentru creațiile sale. Totodată iubea sportul fiind un pasionat șahist, vânător și pescar, conducând Asociația județeană a vânătorilor și pescarilor sportivi. La vârsta de 80 de ani, în anul 2003, a trecut în eternitate înconjurat de cei dragi și de foști colegi de serviciu, lăsând o amintire de neșters în sufletul tuturor celor care l-au cunoscut.

În cele trei volume ale acestei cărți omagiale sunt o multitudine de informații și totuși se mai pot desigur aduce completări. În vol. III, la p. 192-193 este o felicitare în versuri de la „Olga și clanul ei de la New York”. Întrebat, autorul nu a putut să precizeze cine ar putea fi această misterioasă Olga. Dar noi am descifrat enigma și anume este vorba de profesoara de limba rusă Olga Cobeț - Dumnezeu s-o odihnească în pace! - care era și ea născută la Cetatea Albă și se cunoștea foarte bine cu col. dr. Victor Gorșcovoz. Iar clanul este familia Olgăi, care a emigrat în S.U.A. și pe care Victor o cunoștea încă din anii de școală, iar Olga mergea în vizită, din când în când, la rudele ei în America.

Volumele merită sincere felicitări, toate creațiile unchiului, dar mai ales epigramele sunt remarcabile și entuziasmează prin realizarea lor impecabilă, prin umorul savuros pe care îl degajă, prin acuratețea limbajului, prin măiestria prozodică. Lectura cărții este plăcută, reconfortantă și atrăgătoare datorită caricaturilor care însoțesc textul propriu-zis. Imaginile color, fotografiile contribuie și ele în mare măsură la reușita demersului editorial.

Pe lângă laudele binemeritate, trebuie făcute unele observații critice. Indiscutabil ar fi fost nevoie de o mai bună organizare a materialelor. Volumul acestora este foarte mare și munca extrem de anevoioasă făcută de unul

singur, mai ales că starea sănătății autorului nu a permis un astfel de efort prelungit în ani de zile. De aceea se simte lipsa unui corector, și pentru că se repetă multe informații, în special epigrame, ca de exemplu în vol. I, p. 29, 58, vol. III, p. 318, 348. Alte informații nu au fost verificate suficient și s-au strecurat greșeli de fond. Nu pot trece în calitate de epigramistă, membră a Uniunii Epigramiștilor din România, și a Cenaclului „Ridendo”, fără a sesiza o greșală, pe care, ca epigramist, Victor Gorșcovăz nu o putea face. În vol. III, p. 28, nu este o greșală de scriere, ci de descifrare a scrisului, deci putea fi corectată la timp. Este vorba de versul al doilea al unei epigrame, care apare greșit scris: „Și-mi pare bine, zău așa”. Epigrama dedicată prof. univ. dr. ing. Mircea Ciugudean, fondatorul concursului de romane „Roze pe Bega” și el membru al cenaclului „Ridendo” este corectă astfel:

„Ne cunoaștem personal
Și-mi pare bine, zău așa-i,
Că-mi pari să fii un om loial,
Dar ca epigramist, mai vai!”

Spre final aș dori să-i dedic autorului, nepotul Andrei, pentru performanța reușită și apreciată de a publica o masivă lucrare în trei volume dedicată unchiului său, o epigramă scrisă de Petru Chira, ce apare în vol. III, p. 26 și pe care o merită pe deplin:

„După o luptă îndârjită
Cu editarea și umorul
Mi-au scos cartea neprețuită,
La fel cum este și-autorul.”

Tot meritată, cred, este și epigrama, pe care i-am adresat-o eu însămi, cu care voi încheia această sintetică prezentare. Este o epigramă primită de dincolo, de la unchiul Victor pentru nepotul Andrei. Unchiul epigramist s-a bucurat sincer, dar rămâne totuși circumspect în fața omagiului primit:

Mesaj de dincolo pentru nepotul Andrei

*Trei volume, ce lucrare!
El nepotul favorit,
Pentru mine-a tipărit.
Iar îmi cere vreo favoare?*

In Memoriam Ne-a părăsit prietenul Barbu I. Bălan (1936-2023)

Ing. Andrei GORȘCOVOZ

„Dar pe când, privind în urmă
Plângem timpul ce-a trecut
Sună goarna VEȘNICIEI:
Am trăit și n-am știut!”

(Balada vieții trecătoare - Rabindranath Tagore)

Joi, 20 iulie 2023, la Cimitirul din strada Moș Ion Roată din Cluj-Napoca, a fost condus pe ultimul său drum pământean prietenul nostru Prof. univ. dr. ing. Barbu I. Bălan, membru fondator, președinte (2006-2022) al Federației Naționale a Românilor Persecutați Etnic 1940-1945 și al Asociației județene Cluj (2001-2022), director fondator (2004-2023) al revistei „Pro Memoria 1940-1945”, membru fondator (2010-2023) al Complexului muzeal al refugiaților „Andrei Bujor” Mureșenii de Câmpie, comuna Pălatca, județul Cluj, cu Centrul Național pentru studiul istoriei și sociologiei refugiuului românesc și cu Muzeul național al refugiaților, președinte și moderator la toate cele opt Simpozioane internaționale „Ardealul. Pământ Românesc” Timișoara 2008-2016, unde a participat împreună cu soția Viorica - inginer topograf agronom.

Ioan I. Barbu a fost vicepreședinte la Societatea „Virtus Romana Rediviva”, a fost SENIOR AL CETĂȚII Cluj-Napoca (2013), membru al Asociației epigramiștilor SATIRICON Cluj-Napoca, epigramist de forță, cu talent literar, un foarte bun publicist, cu voce și condei puternic, cu un spirit artistic deosebit, a fost un mare animator al activităților cultural-artistice studențești la Universitatea Tehnică Cluj-Napoca, prin verva și subtilitatea ideilor sale.

A fost și un bun prieten al Asociației românilor refugiați, deportați, evacuați, expulzați și strămutați din motive etnice din Ardealul de Nord 1940-1945 Timișoara, membră fondatoare a Federației naționale, datorită și spiritului său sociabil de bun organizator, de vizionar, de bun conducător și colaborator.

Am primit la telefon vestea tristă de la

domnul dipl. ing. Alexandru Benea. Consiliul Director al A.R.D.E.A.N. Timișoara a publicat în cotidianul regional „Renașterea bănățeană”, joi 20 iulie 2023, la pagina 9, „Memento”, anunțul de mai jos și a depus o coroană din flori cu tricolor la sicriul din capela cimitirului din Cluj-Napoca de către împuternicitul asociației noastre, col. (r) Ștefănel Oniga, nepotul subsemnatului.

2

Decese

Membrii Asociației românilor refugiați din Ardealul de Nord pe motive etnice 1940-1945 Timișoara cu mare tristețe au aflat de trecerea în neființă a domnului **prof. univ. dr. BARBU I. BĂLAN**

Suntem alături de familie în această grea încercare. A fost o personalitate marcantă a vieții Politehicii și universitare clujene, președinte fondator al federației naționale și al asociației județene Cluj a românilor persecutați, refugiați, expulzați sau deportați din motive etnice, director fondator al revistei "Pro memoria 1940-1945", membru fondator al complexului muzeal al refugiaților "Andrei Bujor" mureșenii de câmpie (CJ), președinte moderator la opt sesiuni internaționale "Ardealul pământ românesc" Timișoara, publicist și un prieten al asociației noastre. Dumnezeu să-l odihnească! Președinte Andrei Gorșcovoz.

Joi, 20 iulie 2023 MEMENTO
RENAȘTEREA BĂNĂȚEANĂ 19

Joi, 20 iulie 2023, „Memento”
„Renașterea bănățeană”, pag. 9

Joi, 20 iulie 2023,
Barbu I. Bălan

Cluj-Napoca, Barbu I. Bălan, capelă,
20 iulie 2023

La Simpozionul Internațional „ARDEALUL. PĂMÂNT ROMÂNESC”, Ediția I din anul 2008, organizat de Asociația A.R.D.E.A.N. Timișoara, am avut deosebita onoare de a-l cunoaște pe Prof. univ. dr. ing. Barbu I. Bălan, președinte, moderator și raportor al Simpozionului, calități pe care le-a avut la toate cele opt simpozioane și l-am întâlnit la simpoziioanele organizate la Complexul muzeal al refugiaților „Andrei Bujor” Mureșenii de Câmpie până la îmbolnăvirea Domniei sale.

Membrii asociației noastre, de la prima prezență a Domniei sale la Timișoara, au rămas cu impresia că în fața lor este un DOMN născut, nu făcut, un OM care nu a uitat de unde a plecat, un ROMÂN, un ardelean de viță veche, un PRIETEN, care a contribuit la pregătirea și formarea generațiilor tinere în spiritul dragostei de Neam, Glie, Credință și Limba Română, Strămoșească.

Barbu I. Bălan ne-a fost un părinte cu spirit mereu activ, plin de vervă, cu un spirit de luptător pentru drepturile refugiaților, deportaților, evacuaților, expulzaților și strămutaților din motive etnice din România Mare 1940-1945, în ciuda „vacarmului” de atunci și de acum, cu o activitate plină de dăruire și neastâmpăr intelectual. În paginile revistei „PRO MEMORIA 1940-1945”, prin muncă, discuții și eforturi intelectuale ale Domniei Sale, s-au publicat permanent articole cu gloria martirilor și eroilor Marelui Refugiu Românesc 1940-1945 și ai neamului românesc, cu istoria adevărată a românilor, epigrame subtile adresate celor ce ne-au vândut Țara și continuă să o mai vândă ș.a..

Ne pare nespus de rău că l-am pierdut și greu se va găsi o persoană la fel de modestă, conștiincioasă și dispusă la sacrificii personale în interes obștesc, precum a fost bunul nostru coleg. Vor rămâne de neuitat referatele prezentate la simpozioane, discuțiile pe marginea acestora, cărțile sale pline de învățăminte. Amintesc din biblioteca personală, cu dedicații: „Nu uita că ești Român!” - culegere de cântece și poeme de suflet ale românilor; „Cu și fără perdea” - culegere de texte umoristice, de cunoaștere reciprocă a membrilor și de îmbogățire a cunoștințelor foștilor refugiați, de destindere la mesele comune organizate la încheierea lucrărilor simpozioanelor.

L-am „cunoscut” pe Distinsul Profesor și din duelurile epigramice din anii 2000-2003, între Cenaclurile de Satiră și Umor SATIRICON Cluj-Napoca și RIDENDO Timișoara, din volumele „Satire bălane, catrene și altele”, „D-ale studenției”, din plachetele cu epigrame și catrene și din „Antologia epigramiei românești” - 2007, în care este publicat.

Ne-am despărțit cu mari regrete și deplângem cu lacrimi amare plecarea unui PRIETEN devotat, un OM de mare valoare pentru ardeleni și nu numai, care lasă în urma sa realizări pe care nu multă lume le poate aduna într-o viață de om, devotat nației, culturii și civilizației umane.

A fost un OM bun, blajin și insistent.

Adio, iubite prieten! Pomenit să fii din neam în neam. Dumnezeu să te așeze în veșnicia luminoasă și să te odihnească în pace! Sincere condoleanțe familiei!

Puterea Crucii

Dan PURIC

La Universitatea Lenin din New York, în anul 1936, Beria (ministrul de interne al lui Stalin) le ținea studenților lecții de *psihopolitică*, cum să strivești un popor. Întâi și întâi să le distrugi inițiativele personale și mai ales personalitățile care se pot ridica din mijlocul lor, adică tezaurul de independență al gândirii. În fond, recomandarea directă și cinică ca să-i bagi pe oameni sub preșul ideologic ca pe un gunoi al istoriei. Și apoi, sublinia Beria, este absolut necesar să le alungi din suflet credința în Dumnezeu, căci cel ce crede, accentua el, nu mai poate avea frică de semenul său. Este furat de mirajul veșniciei. Pasul făcut înapoi din transcendență către specie, din înaltul Cerului în subsolul ființei, trebuia realizat ferm, fără de nicio ezitare. Omul cel nou, redus la reflexe strict biologice, trebuia să fie o simplă identitate nevertebrată social, aflată în permanentă teamă față de semenul lui mai puternic. TEAMA, această teribilă armă ce poate conduce omul spre mizerabilitatea ființei! Nu teama obișnuită, pe care orice om o poate avea în fața imprevizibilului vieții, ci cea terorizantă, impusă de semenul tău mutant, pe care s-o respiri cu toată ființa, în orice clipă, până la totala paralizie a conștiinței tale. Nici măcar teama *supraviețuitorului*, care totuși se mai luptă din instinct de conservare, cu ultimele lui puteri, având în colțul ochiului o lacrimă de speranță! Nu, ci acea teamă cumplită, intrată în fiziologia organismului unei lumi mutilate, care duce viețuirea omului la SUBVIEȚUIREA lui! Și-atunci „subviețuitorul” devine de bună-voie și nesilit de nimeni coparticipativ la răspândirea terorii,

considerând-o pe aceasta normalitatea vieții lui.

Și totuși ceva lipsa acestei terorizante ideologii, făcute cinic în numele egalității, fraternității și mai ales al umanității. S-a constatat că omul încă mai prezenta nebănuite rezerve de regenerare, ce nu puteau fi distruse doar prin teroare. Aici a fost sensul scrisorii liderului comunist Antonio Gramsci, adresată lui Stalin. Nu cu homo sovieticus se va realiza victoria marxismului în lume, sublinia acesta, atrăgând atenția că atâta timp cât proletarul occidental are suflet creștin, comunismul nu va putea triumfa nicidecum. Marșul lung, a spus Antonio Gramsci, părăsind pe față și fără de temeri linia vechilor marxiști. Intrați în familiile lor, în educația căminului, în cultură, în învățământ și mai ales în artă! Acolo să infuzați încet și sigur, neobservat, dar letal în timp, noile idei! Numai așa se vor răsturna de la sine toate valorile clasice în frunte cu creștinismul, care ne-au împiedicat până acum în izbânda marxismului în lume, sublinia liderul comunist italian. Și astfel, o nouă dictatură s-a născut! Cea fără de lacrimă, cum ar spune Huxley, crescută încet și pervers, sub umbrela democrației, a libertății și a drepturilor omului. Dar care om? Evident același om nou, fără de Dumnezeu, care revine în scenă puternic și fără scrupule, trăgând după sine un adevărat seism al ființei umane, un derapaj antropologic fără precedent și, mai ales, o mistuire satanică a condiției noastre creștine. Ordinul era clar, odată pentru totdeauna, de pe suprafața pământului trebuia să dispară homo religiosus, indiferent de credință și mai ales creștinii.

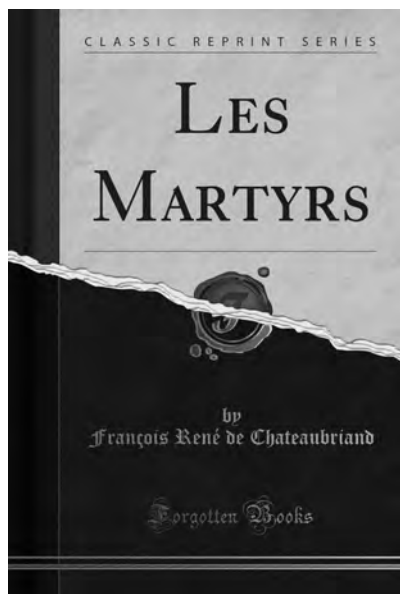
Beria și Stalin

Antonio Gramsci

În cartea sa intitulată „Les martyrs”, Francois Rene de Chateaubriand vorbește la un moment dat de o adunare subpământeană a tuturor demonilor lumii cu stăpânul întunericului.

„- Ce ne facem?” întrebă el din răspuțeri pe toți cei adunați la chemarea lui făcută de urgență. „Creștinii nu renunță la credința lor și-și disprețuiesc viața de pe pământ, lăsându-se crucificați pentru Iisus?”

O liniște adâncă de sfârșit de lume se așternu pentru o clipă în acele tenebre ale pământului. Demonii fuseseră surprinși atât de întrebare, cât și de starea cu care fusese pusă. Era pentru prima oară când stăpânul lor părea profund tulburat. Dar iată că din mulțimea aceea întunecată se auzi o voce.

„- Nu fii îngrijorat, stăpâne! Eu am să-i trec prin foc și sabie!”

Ceilalți demoni întorseseră capul mirați să vadă care este acela dintre ei care a îndrăznit să vorbească.

„- Tu cine ești?” se auzi vocea ca un tunet în plină furtună a stăpânului tenebrelor.

„- Eu sunt demonul omuciderii, măria ta!”, răspunse vocea.

Pentru o clipă m-am oprit din lectură și m-am uitat să văd când a fost publicată cartea pentru prima oară. Era scris anul 1809. Până la revoluția bolșevică din Rusia nu aveau să treacă decât 109 ani, dar startul fusese făcut deja în 1789, cu doar 20 de ani înainte, în timpul Revoluției Franceze. Demonul omuciderii se ținuse de cuvânt. O baie cumplită de sânge cuprinsese întreaga omenire și oare de ce? Oare ca să nu extirpe sufletul creștin din om?

„- Stăpâne!”, se auzi din adunare o voce calmă, ce pentru o clipă avu rolul să liniștească rumoarea întregii adunări, care, cu ochii minții văzuse deja rodul omuciderii în lume.

O frunte înaltă, cu părul alb, se ridică din întunericul sălii. „La fausse sagesse”, înțelepciunea falsă scrie Rene de Cheateaubriand.

„- Stăpâne al întunericului, eu nu am să-i omor, nu am să-i chinui, nu am să le fac nimic din toate acestea, dar AM SĂ-I CONVING!”

„- Tu cine ești?”, întrebă surprins din nou stăpânul tenebrelor.

„- Eu sunt demonul Rațiunii, stăpâne!”

Și din nou un gând devastator m-a cuprins. Cum tocmai din această rațiune a izvorât din trecut până azi, cu șanse infinite spre viitor, lipsa oricărui proces de conștiință, ca și cum Cain a lăsat în urma lui o întreagă civilizație a lipsei de remușcări. Dar iată că încă o dată din mulțimea aceea de infern se ridică un alt demon. De data aceasta era un tânăr cu părul buclat care-i cădea sălbatic pe spate.

„- Stăpâne, eu nici măcar nu-i mai conving! Îi fac doar să iubească răul. Eu sunt cel mai tânăr demon, stăpâne! Sunt demonul pasiunii fără de Dumnezeu!”

Am închis cartea. Gândeam, aceasta este plămada din care s-a creat omul nou, cel care astăzi ne suprimă dreptul la credință, ne rătăcește sensul vieții și ne ascunde adevărul. Și parcă dincolo de cuprinsul acelei minunate cărți ascultam o continuare a dialogului.

„- La orizont, stăpâne al întunericului, vom așeza o nouă tiranie, cea a științei fără de Dumnezeu! Tirania tehnologică, stăpâne! Ea va citi gândurile și visele acestor muritori și, mai presus de toate, le va șterge memoria! Vom avea oameni după chipul și asemănarea noastră! Și cine oare ne va sta împotrivă? Vom șterge tot, ca apoi să scriem noi în loc de Dumnezeu, marele neant!”

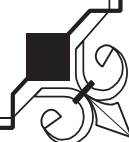
Aici m-am trezit. Și mi-am adus aminte de ceva legat tot de scris și mai ales de limba noastră românească.

„- Dane, tu știi când au scris basarabeni pentru prima oară cu caractere latine în limba română?”, m-a întrebat într-o zi Nicolae Dabija.

„- Nu, nu știu!”, i-am răspuns surprins.

„- În anul 1991, pe crucile din cimitir, aflate la căpătâiul mormintelor lor. Abia atunci au putut scrie!”

Și-atunci mi-am dat seama că scrisul acela firav de pe cruce, ca un murmur către Dumnezeu, va distruge neantul ce ne înconjoară astăzi!

Eternul George Enescu

Prof. Emilia BELEANU

Printr-un destin care se cerea împlinit, în mai puțin de un secol, poporul român a dăruit omenirii trei giganți: un poet, un sculptor și un muzician: EMINESCU, BRÂNCUȘI ȘI ENESCU.

Toți trei aparțin, de acum, universalității, dar, poate mai mult ca ceilalți doi, GEORGE ENESCU a fost artistul unor mari sinteze europene, reușind să îmbine și să suprapună peste cele două culturi muzicale care dominau spațiul european – cea germană și cea franceză – și la ale căror școli s-a format – sonoritățile orientale, bizantine, revoluționând tradițiile muzicale occidentale, contribuind astfel la afirmarea creației muzicale românești, prin valorificarea ei într-o artă cultă de înalt nivel artistic.

În această toamnă, numele marelui nostru muzician s-a auzit mai mult, evocat cu admirație, atât în rețelele media, dar mai ales în cercurile iubitorilor de muzică clasică, datorită Festivalului George Enescu. Festivalul internațional are loc la București – dar și în câteva orașe din țară – din doi în doi ani, anul acesta, 2023, a avut loc ediția a XXVI-a, începând cu anul 1958, anul primei ediții. Timp de o lună, septembrie 2023, pe mai multe scene au răsunat mari orchestre ale lumii, cu muzica celor mai apreciați compozitori, între care, la loc de cinste, s-a aflat reprezentarea muzicii enesciene.

Dacă Europa l-a avut în perioada clasicismului pe „copilul minune” care a fost Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791), unul dintre cei mai mari creatori din istoria muzicii, la sfârșitul secolului al XIX-lea, l-am avut și noi, românii, pe „copilul minune” – George Enescu.

S-a născut în 1881, în comuna Liveni-Dorohoi, astăzi George Enescu, județul Botoșani. De foarte mic a dat dovadă de o inteligență excepțională și de un talent muzical deosebit, acumulând din bogăția artistică a satului, a bătrânului scripcar moldovean care îl fascina pe micul Enescu. Acest fond lăutăresc îl găsim exprimat nu mult mai târziu în lucrări ca: „Impresii din copilărie”, „Suita sătească”, iar apoi în celebrele „Rapsodii române”.

Tatăl lui, „Conu Costache”, și el un „iscusit violonist”, așa cum declara chiar Enescu în

amintirile sale, văzând talentul copilului său, îl duce la Iași să-l prezinte lui Eduard Candella, un renumit muzician al vremii, profesor de vioară la Conservatorul din Iași și violonist al Curtii lui Alexandru Ioan Cuza (între 1861-1867). Sub îndrumarea acestuia, George Enescu a făcut primii pași spre evoluția sa fabuloasă în domeniul muzicii europene la acea dată, astfel că, la a doua sa vizită făcută lui Candella, la vârsta de 7 ani, acesta îi recomandă să plece la Conservatorul din Viena, unde va studia, între anii 1888-1894, cu mari profesori ai vremii.

Își continuă apoi studiile la Paris, cu mari muzicieni ai începutului de secol XX, ca: Jules Massenet, Gabriel Faure, Andre Gedalge. Aici, la vârsta de doar 16 ani, își va prezenta publicului parizian, la Teatrul Chatelet, lucrarea „Poema română”. Elogiile din presă în urma acestei prime audiții au fost: „un tânăr fenomen”, „un nou Beethoven”.

Deci, Enescu a fost un compozitor căruia i s-au recunoscut lucrările din prima tinerețe, iar în muzica lui se distinge de la început cunoașterea și trăirea profundă a universului muzical românesc, valorificat într-o artă cultă de înalt nivel artistic. În aceasta constă originalitatea artei enesciene, dacă ar fi să numim doar „Simfonia a III-a în Do major”, poemul simfonic „Vax Moris” și opera „Oedip”.

Personalitatea lui George Enescu este copleșitoare. El a fost „cinci într-unul”: compozitor, violonist, pianist, dirijor, pedagog. Ca și compozitor a abordat toate genurile și formele muzicale – simfonică, de cameră, corală, vocală, operă. A compus foarte multe lucrări camerale – „Balada pentru vioară și pian”, sonate, cvartete, dar merită amintită suita pentru vioară și

pian „Impresii din copilărie”, care cuprinde tablouri pe care le-am putea asemăna cu celebrele „Amintiri din copilărie” ale lui Ion Creangă.

Din genul muzicii vocale, puțin cunoscute sunt cele 14 lieduri pe versurile reginei României, Carmen Silva, compuse pe când Enescu avea doar 17 ani.

Ca profesor de vioară a avut discipoli pe care i-a îndrumat și care au devenit mari violoniști. Unul dintre ei a fost Yehudi Menuhin, violonist american de notorietate mondială, favoritul lui Enescu. Într-un interviu acordat muzicologului Gheorghe Sbârcea, în anul 1969, Menuhin spunea: „George Enescu va fi una dintre marile descoperiri ale celui de-al XXI-lea secol, creația sa tămăduind sufletul omenesc cu o necontenită unitate de însușiri creatoare”.

Ca dirijor, a început prin a-și conduce el însuși compozițiile, încă înainte de 1900, la Paris și în sala Ateneului Român din București. Conducea întotdeauna pe dinafară, cu o deosebită siguranță și autoritate.

În timpul războiului, Enescu a revenit în țară, voind să fie alături de ai săi. A rămas în istorie prin faptul că, în dese rânduri, mergea să cânte la vioară lângă paturile celor răniți, alinându-le astfel suferințele. Nu a luptat efectiv în război, dar a fost alături de poporul român prin tot ce ne-a rămas de la el ca moștenire. În volumul „Les souvenirs de Georges Enesco”, Bernard Gavoty îl citează astfel: „Nu mi-am servit țara decât cu armele mele – pana, vioara și bagheta”.

Festivalul internațional „George Enescu” a demonstrat lumii întregi (dacă mai era nevoie) valoarea muzicii create de un român al nostru, alături de creațiile marilor compozitori universali ca Mozart, Beethoven, Musorgski, Ravel,

Ceaikovski, Gustav Mahler și mulți alții, ale căror lucrări au fost interpretate de mari instrumentiști și dirijori ai momentului.

Directorul artistic al festivalului de anul acesta a fost Cristian Măcelaru, actualul dirijor al Orchestrei Naționale a Franței, care a fost prezentă la festival.

În cadrul festivalului din 2023, la București, a cântat și orchestra Filarmonicii „Dinu Lipatti” din Satu Mare, lucru cu care ne putem mândri!! Este important și să amintim că George Enescu a cântat la Satu Mare, la vioară, în noiembrie 1923, deci chiar acum o sută de ani!!! Publicul l-a apreciat foarte mult, rugându-l să mai rămână, dar el avea concerte și în alte orașe, unde era așteptat.

În armoniile muzicii universale, care le cuprinde, în toată consonanța lor, și pe cele ale lui George Enescu, în cadrul festivalului din acest an s-au întâlnit cei mai renumiți dirijori și instrumentiști ai lumii: Zubin Mehta, Cristian Bădea, Cristian Măcelaru, Sir Simon Rattle – dirijor, violoncelistul Gautier Capuçon, pianista Martha Argerich (la 82 de ani) și mulți alții, care ne-au încântat cu măiestria interpretării repertoriului parcurs.

S-a întâmplat că, „Enescu ne vorbește de dincolo de zare...”, așa cum scria Emanoil Ciomac în cartea biografică „ENESCU”. Se pot scrie cărți întregi despre acest subiect și tot ar mai fi de adăugat!

Toma Enache, regizorul primului film artistic dedicat marelui nostru compozitor, încheia un interviu din timpul festivalului cu un citat superb: „ENESCU E CA UN VIS ÎMPLINIT AL TUTUROR ROMÂNILOR”.

George Enescu a murit la Paris, în 5 mai 1955, și este înmormântat în cimitirul Pere Lachaise.

Obiceiuri și tradiții de toamnă la români

Dr. ing. Luminița Cornelia ZUGRAVU

Toamna a fost unul dintre cei patru frați zei ai planetei mult înainte de perioada romană ori cea egipteană. Acești frați se certau mereu pe timpul pe care-l petreceau dominând planeta, de aceea tatăl lor le-a împărțit anul în patru, fiecare primind câte trei luni. Primăvara a fost ales să înceapă anul, fiind fericit din fire și astfel preferatul tatălui lor. Primăvara nu avea însă suficientă putere pentru a încălzi Pământul, Vara l-a urmat. Pentru a calma elanul celui precedent, Toamna a venit tocmai la timp să calmeze planeta și s-o lase să se odihnească. În final, a urmat cel de-al patru-lea zeu dintre frați, Iarna, pentru a pregăti totul pentru un nou început.

Sărbătorile de înnoire a timpului în lunile de toamnă nu este o surpriză etnologică. Toamna, își încheie ciclul biologic majoritatea plantelor, în timp ce unele animale de-abia își încep ciclul de reproducție. Cele mai evidente elemente, specific unei sărbători de înnoire a timpului, sunt grupate la și în preajma zilei de 26 octombrie, la Sâmedru. În cultura populară se păstrează însăși amintirea anului nou biblic, ce începea la 1 septembrie, și a unui început de an la sfârșitul lunii noiembrie și începutul lunii decembrie, Anul Nou Dacic. Pe 1 septembrie biserica creștină celebrează pe Cuviosul Simeon Stâlpnicul: „Se numește astfel fiindcă toată viața lui a șezut numai într-un stâlp înalt” sau „din pricină că toată viața lui a stat într-un picior pe un stâlp înalt și cu mâinile ținea pământul să nu cadă”; „Sf. Simion ține, se zice pe alocuri, cerul și pământul, adică stâlpul pământului ce stau pe peștele din mare”. Ca și de alte sărbători care cad în luna septembrie, deci în preajma echinocțiului de toamnă (Sântămărie, Ziua Crucii, Tecele), în ziua aceasta se efectuau numeroase observații și previziuni meteorologice: Sf. Simion „ține anul; cum e ziua lui, așa e tot anul”. „Dacă dimineața e ploioasă, va fi primăvara ploioasă. Dacă e la amiază frumos, va fi anul bun. Dacă toată ziua e ploaie sau soare, va fi tot anul ploios sau secetos. Dacă este Sf. Simion posomorât, toamna e rea și n-au chip oamenii să-și strângă grânele”. Previziuni meteorologice eficiente se efectuau însă prin

observarea stadiului de dezvoltare a viermilor din gogoșile de stejar: „cine știe să caute în ziua de Simion Stâlpnicul, e ca și cum ar căuta în zodie. Dacă viermele va fi zburat pe această vreme, e semn că anul va fi secetos, uscăcios. Dacă viermele va fi cu aripi, anul va fi potrivit în roade. Dacă aripile nu-i vor fi crescute încă, anul viitor va fi bogat în roade”. Trecerea de la vară la toamnă, în Calendarul popular, păstrează amintirea unui străvechi început de an, marcat de moartea și renașterea Zeiței Mumă peste care părinții Bisericii creștine au suprapus moartea (Adormirea) și nașterea Fecioarei Maria. Sântămăria Mare este cea mai îndrăgită divinitate feminină a Panteonului românesc, invocată și astăzi de fete pentru grăbirea căsătoriei, de femei pentru ușurarea nașterii, de păgubiți pentru prinderea hoților, de descântătoare pentru vindecarea bolilor etc. Sântămăria Mare are trăsăturile Născătoarei, a Marii Zeițe neolitice, invocată în momentele de grea cumpănă ale omului.

Conform tradiției creștine, Fecioara Maria a fost născută miraculos. Ioachim, descendent al unui neam împărătesc, și Ana, descendentă din neamul lui David, au fost părinții Ei. Erau defăimați și huliți că nu aveau copii. Ioachim se roagă lui Dumnezeu în munți iar femeia lui, stearpă și neroditoare, în grădină, să le dea rod sfânt pântecelui. După unele tradiții populare, Ana ar fi rămas însărcinată mirosind sau sărutând o frunză de păr sau o floare, credință care avea să genereze și sintagma copil din flori pentru nașterea nelegitimă. Pruncul Iisus, el însuși zămislit miraculos, din sărutul unei icoane găsite într-o fântână, este născut de Maica Domnului în grajdul Moșului Crăciun, zeu la vârsta senectuții care se opune venirii Fiului pe lume. Obiceiurile specific Sântămăriei Mici au fost preluate de sărbătoarea vecină, Înălțarea Sfintei Crucii (14 septembrie), numită în Calendarul popular Ziua Crucii și, local, Ziua șarpelui. La aceste sărbători se făceau observații astronomice și pronosticuri meteorologice, se culegeau plante de leac și altele. Una din primele

divinități ale omenirii este șarpele, atestată de arheologi încă din paleolitic. Unele credințe se referă la Șarpele blestemat de Dumnezeu: „Șarpele nu a fost de la început șarpe. A fost om și locuia la Dumnezeu în cer, dar l-a blestemat și l-a făcut șarpe când a înșelat-o pe Eva”; „În cer, la Dumnezeu, sunt de toate lighioanele, numai șerpi nu. Șarpele dintâi era zburător, avea aripi și picioare, ședea în cer și era bun la Dumnezeu. Dar, el a primit duh rău într-însul și a învățat-o pe Eva de au păcătuit. Dumnezeu s-a mâniat și i-a dat afară din Rai, atât pe dânșii (Eva și Adam), cât și pe șarpe. Șarpelui i-a luat picioarele, i-a tăiat aripile și l-a aruncat pe pământ blestemându-l să se târâie ca funia, iar când îl va durea capul să iasă la drum, că va veni popa și îi va face agheasmă să-i treacă. De aceea iese șarpele la drum, iară omul merge cu măciuca de-i dă în cap și-l omoară.” Vinerea Mare este în Panteonul românesc o reprezentare mitică identificată în Panteonul roman cu Zeița Venera, inițial protectoare a vegetației și fertilității. Biserica creștină de rit oriental a suprapus peste ziua de celebrare a Zeiței Venera pe Cuvioasa Paraschiva (14 octombrie), numită de popor Vinerea Mare, după modelul Fecioarei Maria (numită Sfântămăria Mare). Vinerea Mare este invocată de femeile lipsite de rod, pentru tămăduirea bolilor, căsătoria fetelor, nașterea ușoară a copiilor etc. În zonele pastorale în care la Vinerea Mare se slobozesc berbecii în turmele de oi pentru împerechere, ziua este numită și Năpustitul Berbecilor sau Nunta Oilor.

În sâmbăta dinaintea lui Sâmedru apar practicile legate de cultul morților, adică la Moșii de Toamnă, numiți și Moșii cei Mari sau Moșii lui Sâmedru. Această zi, în calendarul popular, este una dintre cele mai importante sâmbete ale morților. Ofrandele care se dau acum pentru sufletele morților (grâu fiert, colaci, unt, untură, lapte, brânză, fructe) fără îndoială indică ocupația celor care le fac. Este interesantă și formula de invocare a spiritelor morților spusă în ținutul Almăjului și prin care li se cerea acestora, în schimbul pomenilor date, ajutor, belșug și spor în casă:

„Voi moși strămoși
Să-mi fiți tot voioși,
Să-mi dați spor în casă,
Mult pe masă,
Cu mult ajutor
În câmpul cu flori”.

Focul lui Sâmedru are semnificația morții și renașterii anuale a divinității prin tăierea și incinerarea unui pom în noaptea de 25/26 octombrie.

În ziua de 25 octombrie după-amiaza, cetele de copii însoțite de câte 2-3 feciori, merg în pădure, aleg pomul care va fi incinerat, îl doboară, îl curăță de crengi și îl aduc pe locul unde se va aprinde rugul funerar. Fixat în poziție verticală și îmbrăcat în cetină verde, trupul neînsuflețit al zeului (butucul sau trunchiul copacului), numit par, se aprinde, se numește Focul lui Sâmedru. Uneori, înălțimea acestuia este cât turla bisericii din sat. La lăsarea serii, în liniște și cuprinși de emoții, copiii aprind Focul. Când rugul începe să lumineze cerul, copiii izbucnesc în strigăte de bucurie, adresând invitația la cea mai mare sărbătoare a anului: Hai la Focu lui Sâmedru! Femeile împart, ca la o înmormântare obișnuită, covrigi, fructe și băutură. Cei prezenți beau, mănâncă, glumesc, cântă și joacă, în timp ce trupul divin este mistuit de flăcări. Focul lui Sâmedru este un Revelion unde se celebrează moartea și renașterea, prin incinerare, a unei vechi divinități geto-dacice.

La Sâmedru, pentru a se putea aprecia bogăția roadelor în anul viitor, exista preocuparea firească a oamenilor de a afla știri despre mersul vremii la începutul unităților mai mari de timp (an, anotimp, lună): „Prin județul Muscel, ciobanii care vor să afle dacă iarna va fi moinoasă sau geroasă, își aștern dulama în mijlocul oilor și se uită ca să vadă ce fel de oaie se va culca pe dânsa. Dacă se va culca oaie neagră, e semn pentru ei că iarna va fi bună; dacă se va culca o oaie albă, după socotința lor, iarna va fi aspră”; „Tot prin aceste părți oamenii se uită să vadă cum e luna. Dacă luna va fi plină și cerul senin, iarna va fi bună; dacă, dimpotrivă, luna va fi plină și cerul va fi acoperit cu nori, dacă ar ploua sau ar ninge, aceste semne arată că iarna va fi aspră, că zăpezile vor fi grele, iar gerul va fi strașnic; Când ultima oaie care iese din strungă la muls e neagră, a doua zi plouă, se întunecă; dacă e albă, se face timp frumos, se luminează”.

Creștinii au suprapus pe Sfântul Apostol Andrei cel Întâi chemat, ocrotitorul României peste Sântandrei care este o mare divinitate geto-dacică. El a preluat numele și data de celebrare ale Apostolului Andrei (30 noiembrie) cel care a predicat în primele decenii după nașterea lui Iisus pe pământurile Daciei.

Până la începutul secolului al XX-lea se organizau în Colinele Tutovei, în noaptea de Sântandrei, petreceri de pomină ale tinerilor, asemănătoare cu Revelionul. Tinerii camuflau și ungeau cu mujdei de usturoi ferestrele și ușile casei unde se desfășura petrecerea înainte de lăsatul serii pentru a fi feriți de acțiunea malefică a moroilor și strigoilor. Petrecerea se numea Noaptea strigoilor, timp nefast, când strigoii vii (oamenii care se nasc cu căință, cu coadă – o vertebră în plus, din legături incestuoase) își părăsesc trupurile fără știrea lor, iar strigoii morți ies din sicrie, morminte și cimitire pentru a provoca suferințe oamenilor, pocesc și sug sângele celor vii, leagă sau iau puterea bărbaților, strică taurii, răspândesc molimele, fură sporul vitelor, se joacă cu lupii și urșii etc. În acest timp, petrecerea tinerilor în vatra satului, numită și Păzitul Usturoiului, era în toi.

Fetele aduceau câte trei căpățâni de usturoi, le puneau laolaltă într-o covată pentru a fi păzite de o bătrână la lumina lumânării. Complet izolați de lumea din afară, stăpânită de forțele malefice, tinerii se distrau, cântau, jucau, beau, adesea fără măsură, mâncau, glumeau, ca la un adevărat revelion. Dimineața, pe lumina zilei, tinerii ieșeau în curtea casei unde covata cu usturoi era jucată în mijlocul horei de un flăcău. Cu mare veselie se împărțea usturoiul și se întorceau pe la casele lor. Începea un an nou. Usturoiul privegheat se păstra ca ceva sfânt, la icoană, și se folosea peste an ca leac pentru vindecarea boilor, pentru prinderea farmecelor și descântecelor etc.

La Sântandrei atmosfera devenea și mai apăsătoare din cauza unei importante zile a lupului fixată de tradiție pe data de 30 noiembrie. În această zi lupul își poate îndoii gâtul țepăn, devine și mai sprinten, astfel că prada, indiferent că este animal domestic sau om, nu mai are

scăpare. Ca urmare, acum trebuia să se ia măsuri suplimentare de pază a vitelor și să se efectueze diverse practici magice de apărare împotriva lupilor. Se considera că nici un alt moment al anului nu era atât de prielnic pentru transformarea oamenilor în pricolici, oameni cu înfățișare de lupi sau câini, ca în ajunul și în ziua de Sântandrei. Pricolicii sunt suflete ale oamenilor care își părăsesc trupul în timpul nopții, se rostogolesc de trei ori și capătă înfățișare de lup sau de altă vietate.

Erau numeroase practici magice de aflare a ursitei, adică a viitorului soț, ca la orice început de an. Fata de măritat prepara o „Turtucă de Andrei”, turtiță subțire din făină de grâu, foarte sărată, coaptă pe plita sobei și o mânca înainte de culcare. Băiatul care venea în vis să-i aducă apă ca să-și potolească setea urma să o ceară de nevastă în cursul anului. Alte fete, după ce soseau acasă de la Păzitul Usturoiului, semănau câte un cățel de usturoi privegheat într-un cocoloș de aluat. După modul cum încolțea și creștea usturoiul semănat, se făceau anumite pronosticuri matrimoniale. Timpul era însă favorabil și pentru observații meteorologice și astronomice. Unii bătrâni, neștiutori de carte dar cititori în stele, observau cerul în noaptea de Ovidenie sau de Sântandrei și noroceau anul, prevestind dacă va fi bogat sau sărac, ploios sau secetos, dacă va fi pace sau război etc. Obiceiul de a semăna în noaptea de Sântandrei grâu într-o oală de pământ pentru a interpreta rodnicia ogoarelor în noul an este practicat și astăzi.

Multora ne este încă destul de greu să ne acomodăm cu ideea că și acest an se apropie de final. Parcă săptămâna trecută planificam vacanța de Paști. Chiar și așa, sezonul este unul spectaculos în culori și ne oferă în multe zile ocazia să ne bucurăm de soare fără să simțim că ne topim.

Bibliografie

1. Ghinoiu Ion – *Sărbători și obiceiuri românești*, Editura Elion, București, 2007
2. Ghinoiu Ion – *Obiceiuri populare de peste an. Dicționar*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1997
3. Marian Sim. Fl. *Sărbătorile la români. Studiu etnografic*, vol. I, București, Institutul de Arte Grafice, 1898
4. Pamfile Tudor – *Sărbătorile de toamnă și postul Crăciunului*, Academia Română, Colecția *Din viața poporului român*, București, 1916
5. Rădulescu-Codin C., Mihalache D., *Sărbătorile poporului cu obiceiurile, credințele și unele tradiții legate de ele. Culegere de prin părțile Muscelului*, Academia Română, Colecția *Din viața poporului român*, București, Socec, 1909

Mănăstirile de la Meteora, Grecia

Ing. Angela FAINA

METEORA, însemnând în limba greacă „mijlocul cerului”, „suspendat în aer” sau „sus în ceruri” – (etimologic referitor la „meteorit”) este unul dintre cele mai mari și cele mai importante complexe de mănăstiri ortodoxe din Grecia, al doilea după Muntele Athos.

Mănăstirile sunt construite pe piloni imenși din piatră naturală (gresie), la marginea de nord-vest a Câmpiei Tessaliei în apropierea râului Pinos și Munților Pindului, în centrul Greciei. Cel mai apropiat oraș este —Kalambaka. Meteora este înregistrată în lista Patrimoniului Mondial UNESCO din anul 1988.

Ca fenomen fizic, este unic în toată lumea. Această formațiune de stânci a luat naștere datorită unui conglomerat constituit din pietre de râu și nămol, care se vărsau într-un foarte vechi lac din Câmpia Tessaliei. După separația geologică a masivilor muntoși ai Olimpului și ai Ossei, apele lacului au găsit ieșire la Marea Egee. Atunci, acest masiv s-a scindat în pietre și stânci uriașe compacte, cu înălțimi de până la 400-600 de metri.

Începând cu secolul al XI-lea, au sosit în zonă călugări, cu scopul de a închina rugăciuni și a duce o viață de pustnici, tradiție care s-a perpetuat până în secolul al XIX-lea. Primele mănăstiri datează din secolul al XIV-lea, fiind construite pentru a evita prezența turcilor. Atanasie din Meteora, dat afară din Republica monastică Muntele Athos, a fondat Mănăstirea Marele Meteor împreună cu mai mulți adepți, urmat de alte comunități care au ocupat piscurile stâncilor (24 de mănăstiri, în secolul al XV-lea).

Din totalul de 24 de mănăstiri construite de-a lungul timpului, unele se găsesc într-o stare de ruină (Sfântul Duh, Sfântul Dimitrie și altele), în timp ce altele se conservă foarte bine, intacte și funcționează (Marele Meteor, Varlaam, Sfânta Treime, Sf. Ștefan, Rusanou, Sf. Nicolae).

Începând cu secolul al XVII-lea, o serie de mănăstiri au fost abandonate treptat. Unele au fost distruse sau deteriorate în timpul războaielor, mai ales la începutul secolului al XIX-lea, de către oștile lui Ali Pașa.

În jurul anului 1920, în epoca modernă, au fost construite în stâncă scările actuale care

permit un acces ușor. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial locul a fost ocupat de trupele germane.

Doar șase mănăstiri sunt încă funcționale în prezent, unele fiind reocupate după o perioadă de abandon: Agios Nikolaos (Sfântul Nicolae), Agios Stefanos (Sfântul Ștefan), Aghia Triada (Sfânta Treime), Marele Meteoron (numită și Mănăstirea Schimbării la față). Aceasta este prima ca mărime și vechime, fiind ocupată în permanență de la începuturile sale. Mai menționăm și mănăstirile Roussanou și Varlaam.

Cea mai mare și mai veche mănăstire a Meteorei, este marea mănăstire Meteoron, care este situată la cea mai înaltă altitudine, la mai mult de 615 metri. Fondată de Sfântul Athanasie, ai cărui discipoli au fost capete regale exilate, Meteoron a fost întotdeauna considerată cea mai prestigioasă mănăstire. Complexul uriaș include mănăstirea măicuțelor, ce datează din secolul al XIV-lea, un mic muzeu, o cramă și o curte umbrită. Pentru mulți vizitatori, o imagine memorabilă este cea din sacristie, unde sunt așezate craniile celor care au trăit în mănăstire.

A doua cea mai mare mănăstire din Meteora este Mănăstirea Varlaam, care ne oferă o imagine despre dificultățile pe care le-au întâmpinat călugării atunci când au construit aceste sanctuare pe stânci. A durat 22 de ani pentru a aduce cu scripetele, pe o funie verticală, toate materialele necesare în locul în care avea să înceapă construcția. Scripetele care utiliza un coș din frânghii pentru aprovizionare este prezent azi în muzeu. Până în secolul XX, singura modalitate prin care vizitatorii puteau să ajungă la mănăstire era să fie ridicați și ei, prin aceleași mijloace, într-un coș din frânghii. Astăzi, 195 de trepte sculptate în piatră duc către vârful. Înăuntru, frescele acoperă pereții capelei principale, incluzând desene ce înfățișează scene ale apocalipsei.

Unica mănăstire, vizibilă din orașul apropiat Kalambaka, este cea a Sfântului Ștefan.

Ea a fost un loc de pelerinaj încă din secolul al XIV-lea, când împăratul bizantin Andronic Paleologul a vizitat și finanțat biserica originală. Construită în anul 1500, biserica adăpostește în prezent craniul Sfântului Charalambos, despre

care se crede că ar avea puteri vindecătoare. Mănăstirea a suferit daune serioase în secolul XX: a fost bombardată în timpul celui de-al Doilea Război Mondial de către germani, iar mai multe fresce au fost deteriorate de către comuniști în perioada Războiului civil din Grecia. Mănăstirea a fost, practic, abandonată până în anul 1961, când a devenit un lăcaș pentru călugărițe. Sala de mese, care datează din secolul al XV-lea, a fost transformată într-un muzeu, în care sunt expuse robe fin brodate și tapiserii. Drumul către mănăstire este considerabil ușurat de un pod care face legătura cu drumul principal. Măicuțele întâmpină vizitatorii și, uneori, îi îmbie cu broderii manufacturate.

Mănăstirea Sfintei Treimi este probabil cea mai ușor de recunoscut dintre toate mănăstirile aflate la Meteora. Situată pe vârful unei culmi singuratice, este o adevărată provocare pentru

vizitatori. Din parcare, aceștia coboară 140 de trepte până la o râpă, apoi urcă alte 140 de trepte pentru a ajunge sus, la mănăstire. Mulți consideră că acest traseu merită efortul. Datorită camerelor sale boltite, frescelor restaurate complet în secolul al XVII-lea și prveliștilor minunate, Mănăstirea Sfintei Treimi răsplătește vizitatorii printr-o experiență ce nu poate fi uitată curând.

Fiind în vizită la Meteora, am reușit să schițez mai multe imagini, impresionată fiind de istoricul acestor lăcașuri de cult construite pe piscuri înalte, în condiții și timpuri foarte dificile, de mare încercare.

Determinarea călugărilor de a menține vie credința creștină în perioada atât de dificilă a ocupației turce, timp de sute de ani, a fost cu adevărat un miracol, deoarece acest regim dorea cu orice preț să șteargă din sufletul grecilor creștinismul.

Bibliografie

<https://ro.wikipedia.org/wiki/Meteora> - cite_note-2.
Imagini: tuktuk.ro

Mănăstirea Rousanou

Mănăstirea Marele Meteoron

Mănăstirea Marele Meteoron

Mănăstirea Varlaam

Mănăstirea Sf. Ștefan

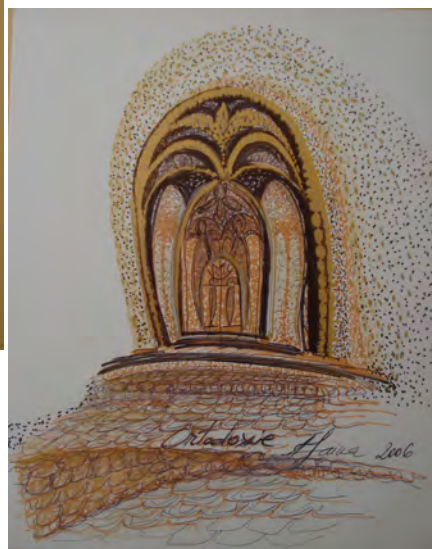
Mănăstirea Sf. Nicolae

Mănăstirea Sfintei Treimi

Angela Faina „Portal” /
grafică, tehnică mixtă/ 23cm
x 17 cm /Meteora, Grecia

Angela Faina „Altar” / grafică,
tehnică mixtă/ 23cm x 17cm
/Meteora, Grecia

Angela Faina „Portal” /
grafică, tehnică mixtă/ 23cm
x 17cm /Meteora, Grecia

*Interviu cu cavalerii din goticul poetico-muzical, poetul Cristian Bodnărescu și interpretul Albert Manz: cum decapitează demonul**

Prof. Veronica IAȚCU

Lupta dintre celest și infern a ajuns pe pământ, cavalerii din goticul muzicalo-poetic decapitând demonul! Sunt **Veronica Iațcu** și-i am alături de mine pe poetul romantic goth **Cristian Bodnărescu** și pe interpretul trupei **Kontrast, Albert Manz**.

1. M-a impresionat etnia variată maghiaro-româno-elvețiană a membrilor trupei Kontrast. Ce repere comune vă unește și de ce interpretați texte doar în română?

Albert Manz: Eu așa am crescut, cu rock-ul românesc, de mic copil. Primele mele concerte, la vârsta de 17-18 ani, erau cu trupe românești, aici în Cluj. Așa am ales, chiar nu știu de ce anume. Am cântat și în maghiară, și în engleză, dar am ales limba română, deoarece mai ușor înțelege toată lumea. Persoanele de etnie maghiară cunosc limba română, care-s de etnie săsească cunosc limba română, atunci e sigur că limba română e o limbă națională și va înțelege toată lumea versurile și tot ce vrei să transmiți. M-am familiarizat și nu mi-e greu absolut deloc să scriu versurile!

2. Se vede o stimă și solidaritate între națiunile acestui popor, o stimă și respect față de tradițiile și limba națională. Atât editarea unei cărți, cât și lansarea unui album are nevoie de ceva timp, muncă, vocație și, nemijlocit, sacrificiu. Ne puteți concretiza fiecare în parte cât ați investit până la lansare?

Cristian Bodnărescu: Desigur că fiecare ramură din artă și cultură necesită anumite sacrificii. Un autor investește în: editare, îngrijirea textului, design, tipografie, grafică. Artistul muzical acoperă cheltuieli, precum: editare, masterizarea piesei, instrumente, studio, masterizare, efecte, etc. Toată arta și cultura are un numitor comun, cred că sunt eforturi substanțiale atât în a edita o carte, cât și în a edita un album. Spun asta, fiindcă sunt și eu DJ, având

un studio de înregistrări. Să știți că nu sunt activ doar în aria rock, asta este feblețea mea, prin heavy metal-ul anilor '80, dar mixez și muzică eurodance din '90, e o nebunie. Însă ar fi ideal ca să beneficiem și de un public românofon educat, care se poate găsi din ce în ce mai rar. El trebuie să îți respecte albumul ori volumul, achiziționându-l. Spre exemplu, dacă oferi o carte sau un album gratuit, ele vor fi neparcuse sau ajunse pierdute. La o lansare vin prieteni, iar autorul se poate gândi că ar face un gest frumos să își ofere gratis volumul. Dacă își va reîntâlni „prietenu” pomanagiu, va avea loc următorul dialog:

„- Mă, ai citit?

- Ce să citesc?

- Ce ți-am dat!

- Când mi-ai dat?”

Dacă dă un bănuț, cel puțin la noi în România, acel obiect capătă o valoare. „Am dat un bănuț, ia să văd ce cântă - scrie ăla?” Și aici e vorba de respect față de bani propriu-zis. Așa am întâlnit în experiența mea.

Albert Manz: Chiar fericit nu pot fi! Desigur, fie că scrii versuri sau că scoți un album, este nevoie de niște sacrificii. Acum, sacrificiile, bineînțeles, sunt financiare și de timp. Sigur că faci ceva bănuți, dar după ce tragi o linie asupra a câți bani am investit în fiecare lună numai pe chiria studioului, pe masterizarea albumului, neavând atâtea concerte ca să scot banii, voi ieși în minus. Cam atât de fericit sunt!

Cine este pe gustul tău, a ceea ce ai creat tu și are o educație, ăla va da bani. Cel pe care nu-l interesează sau caută pomană, nu va da. Fiecare are o nișă a lui, chestia e de educație. Educația e foarte importantă, deoarece părinții sau dascălii ar trebui să o încurajeze, să o pornească din școli; noi, artiștii, neputând face minuni. Degeaba creăm, degeaba scriem, dacă generațiile care vin după noi nu sunt formate spre a citi o carte!

3. Menirea fiecăruia dintre noi e să lase pentru posteritate o hrană spirituală, înveșnicită în timp prin arta literară sau muzicală. Domnule Bodnărescu, sunteți un fan al muzicii heavy metal. Cum vedeți legătura dintre: text, melodie, stil și tonalitate în muzica rock?

Cristian Bodnărescu: Pentru mine e vorba de informația transmisă prin muzică, spre și de la Divinitate. Această comunicare se poate realiza prin mai multe forme cultural-artistice. Cred că este o legătură, autorul poate scrie textul spre a fi interpretat sau invers. Nu există ceva superior. De multe ori vocalul iese în față, dar contează și impresariatul, managementul, contează și toboșarul, și ghitaristul, și băiatul de la orgă, și textierul. Fiecare are tendința de a spune că el este capul tuturor. Cred că este o unitate, o legătură, nu e cineva superior. Desigur, publicul simte vocalul. De obicei el este și liderul trupei, dar cred că noi vorbim de o echipă. Suntem cu toții împreună, formăm o echipă. E ceva făcut între prieteni. E vorba aici de respect și de a înțelege munca altuia - adică e importantă și munca ta, dar tu ești membrul unei echipe. Contează doar munca de echipă, pentru a se vedea rezultatul final.

4. Literatura în sine are de a face direct cu viața, e o reflectare a realității dincolo de teorii și modă, la fel și arta muzicală. Prezentați o paralelă a mișcării literare și muzicale între ieri și azi: tendințe și perspective.

Cristian Bodnărescu: Desigur că genul literar, la fel ca și genurile muzicale sau din artă, este într-o continuă expansiune. Dacă stau să mă gândesc, și Galaxia noastră, și Universul sunt într-o continuă expansiune, deci automat nimic nu este bătut în cuie, nimic nu este stabil. Aici rezidă, dacă această expansiune este benefică sau lipsită de calitate. Important este să crezi ceea ce simți, nu este neapărat să fii manipulat de gen, de stil, pentru că aceste stiluri se duc: azi sunt, mâine nu sunt. În acest sens, legat de modă, aș putea remarca: cel ce caută să fie mereu la modă, va rămâne veșnicul demodat! În planul spiritual: „Fii plăcut Domnului și nu omului.”

5. Volumul de poezii „Amurgul gol” este o realizare poetică a unui act creator de peste 2

decenii, iar poemul „Demonița” prezintă un record mondial: cel mai lung poem romantic-fantasy din literatura universală, de 109 strofe. Ce reprezintă pentru Dumneavoastră apariția volumului „Amurgul gol” și ce izvor de inspirație a stat la baza creării poemului „Demonița”?

Cristian Bodnărescu: Volumul „Amurgul gol” succede volumul „Demonița” din 2009, lansat la TVR1. El reprezintă o culegere de texte, având peste 200 de pagini. Reprezintă și o împlinire, fiind o investiție de timp, spirituală. Și, mai devreme sau mai târziu, trebuia ca să organizez toate aceste poeme! Sper să vă placă... Menționez că suntem o echipă. În acest sens, îl felicit pe pictorul nostru Ștefan Nedelcu, care vreme de peste un deceniu a lucrat cu echipa dumnealui ca să ofere tablouri expuse în volum, în exclusivitate pentru „Amurgul gol”. În timp ce Ștefan, împreună cu echipa sa picta gargoili, eu abordam această tematică literar. Poate e în premieră pentru literatura noastră. Să știți că noi nu căutăm ideea de *records*, pur și simplu așa s-a întâmplat, legat de numărul de strofe la *Demonița*, legat de picturile lui Nedelcu. Deci, nu căutăm să fim încadrați neapărat într-un singur stil, dar ne-am regăsit ideile perfect. Ceea ce picta, eu scriam la momentul respectiv, fără a ne cunoaște. Mă bucur că am reușit cu echipa pictorului să ne organizăm cu acest volum. M-a sprijinit și familia Lunevi (Silvia și Andrei) la: design, editare, îngrijire, corectură, îndreptări - Silvia având o minte strălucită, aducea îndreptări originale. Și ea este atrasă de arta *goth*, dar și o împătimită a genului *heavy metal*.

6. Care e piesa preferată de public?

Albert Manz: Depinde unde cântăm. Dacă cântăm la festivalul motocicliștilor, atunci piesa *Pe motoare*, dacă e în alt local, atunci avem piesele: *Lumea mea de vis*, *Prieteni buni*, *Eu acasă nu mă duc*, difuzate și la radio - tv.

7. Care sunt modalitățile de motivare a publicului pentru a deveni fanii: rock-ului și, în special, ai trupei Konthrust; ai poeziei romantice goth și ai creației bodnăresciene?

Albert Manz: În primul rând contează ce și cum transmiți, calitatea creației, competențele profesionale, cum redai piesele live. E o muncă

asiduă, de durată. Eu cred că trebuie să ai piese bune. Dacă ai piese bune, atunci îi poți atrage.

Cristian Bodnărescu: Aici cred că este o medie între două dimensiuni. Pe de o parte, într-adevăr, contează și măiestria creatorului, depinde de fiecare ce gusturi are, pe de altă parte, inițiativa vine și de la public, de la cititor. Mă gândesc la fel cum am simțit eu primele trăiri spre poezia romantică goth de la câțiva ani, așa și un om poate aprecia anumite gusturi sau genuri. Astea sunt curente literare. Cred că putem vorbi de un cod genetic al artelor și culturilor. Cred că trebuie să

se intersecteze atât măiestria peniței, cât și gusturile spre genetica artelor care vin de la cititor.

Vă mulțumesc pentru deschidere și dialog și vă doresc succes și har creativ în schimbarea mentalității, dar și a realității existente!

*Interviul a fost pus la dispoziția redacției revistei „Eroii Neamului” de către prietenul nostru, poetul Cristian Bodnărescu.

CRISTIAN BODNĂRESCU

AMURGUL GOL

Rugăciune pentru EROII NEAMULUI

Preot Gabriel CHEREJI

Cu moartea-n-spinare ați apărât țara de robia vrăjmașului
Și ați ținut în frâu nepătat steagul neamului,
Adăpostește-i în rai, Doamne, pe eroii care cu sânge au udat pământ
Și-au apărât credința cu nume sfânt.

Cei care și-au lăsat toată averea să piară
Și-au plecat îmbrăcați să moară,
Acestor icoane pictate-n culori de suferință
Dă-le, Doamne, pocăință.

Podoabei lor dăruiește-i în veșnicie
Ca să-Ți slujească Ție,
Că mult au stăruit a Te lăuda
Știind că peste un timp vor fi în fața Ta.

Acestor eroi care și-au lăsat nevasta în noroi
Iar copiii orfani,
Însoțește-i în veșnicia lor
Și le fii un blând Păstor.

Au lăsat mamă și tată plângând
Și-au plecat cu ochii lăcrimând,
Cu inima-n mormânt
Și credința învierii în Dumnezeuul Cel Sfânt.

Cu ochii ațintiți la cerul care-i va înrola
Au murit strămoșii noștri pentru mântuirea ce-o vor câștiga,
Dacă va voi Dumnezeuul milei cerești
Și Părintele eroilor care trăiesc în inimile noastre pe veci.

Ascultă, Doamne, suspinul și pomenirea mea
Și miluiește-i pe care-i vei apăra,
Călăuzind pașii noștri spre virtutea vitejiei
Așa cum au fost și sunt ei.

